

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Vyriausybės posėdžių skyrius
2026 08 25*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA NARBUTAS PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 14139/21)

SPRENDIMAS

3 straipsnis (materialinis aspektas) – Nežmoniškas ar žeminantis elgesys – Draudimas vėžiu sergančiam pareiškėjui lankytis bet kurioje Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžioje įstaigoje medicininei pagalbai gauti per namų arešto, paskirto vykdant ikiteisminį tyrimą, laikotarpį – Nepasiektas minimalus žiaurumo lygis

5 straipsnio 1 dalis – Laisvės atėmimas – Specialiųjų tyrimų tarnybos sprendimas dėl pareiškėjo laikino sulaikymo buvo priimtas nesilaikant įstatyme nustatytos tvarkos

8 straipsnis – Privatus gyvenimas – Valdžios institucijų paviešinta pareiškėjo tapatybė ir informacija apie vykstantį ikiteisminį tyrimą – Pranešimų spaudai ir viešų komentarų turinys ir forma, nepagrįsti būtinybe informuoti visuomenę apie vykstantį baudžiamąjį procesą – Didelė žala pareiškėjo reputacijai – Neužtikrinta teisinga pusiausvyra tarp 8 ir 10 straipsniuose įtvirtintų konkuruojančių teisių

10 straipsnis – Saviraiškos laisvė – Pareiškėjui įteiktas išpėjimas neatskleisti ikiteisminio tyrimo duomenų, nors daugelis esminių duomenų jau buvo viešai paskelbti – Nenurodyta svarbių ir pakankamų priežasčių, kodėl ginčijamas apribojimas būtinas demokratinėje visuomenėje ir proporcingas siekiamiems tikslams

Pirmojo protokolo 1 straipsnis – Teisė netrukdomai naudotis nuosavybe – Nuosavybės naudojimo kontroliavimas – Laikinas pareiškėjo nuosavybės teisių (į banko sąskaitas, būsimas pajamas ir automobilį) apribojimas baudžiamąjo proceso metu – Neužtikrinta teisinga pusiausvyra tarp bendrojo intereso ir pareiškėjo pagrindinių teisių

6 straipsnio 2 dalis – Nekaltumo prezumpcija

35 straipsnio 1 dalis – Vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimas – Aukšto rango valstybės pareigūnų vieši pareiškimai, tariamai užsimeriant apie pareiškėjo kaltę, nors jos dar nebuvo nustatę teismai – Nepateiktas civilinis ieškinyis minėtiems pareigūnams dėl garbės ir orumo pažeidimo

Parengė kanceliarija. Neįpareigoja Teismo.

STRASBŪRAS

2023 m. gruodžio 19 d.

GALUTINIS
2024 m. kovo 19 d.

Šis sprendimas yra galutinis. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS NARBUTAS PRIEŠ LIETUVĄ

Byloje Narbutas prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Arnfinn Bårdsen,

teisėjų

Jovan Ilievski,

Egidijaus Kūrio,

Pauline Koskelo,

Frédéric Krenç

Diana Sârcu,

Davor Derenčinović

ir *skyriaus kanclerio* Hasan Bakırcı,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 14139/21) prieš Lietuvos Respubliką, kurią 2021 m. vasario 15 d. Teismui pateikė Lietuvos pilietis Šarūnas Narbutas (toliau – pareiškėjas) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį;

sprendimą pranešti Lietuvos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) apie skundus dėl pareiškėjo tariamai negautos medicininės pagalbos (Konvencijos 3 straipsnis), jo sulaikymo teisėtumo ir pagrįstumo (Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis), jo nekaltumo prezumpcijos (Konvencijos 6 straipsnio 2 dalis), tariamos žalos jo reputacijai dėl baudžiamojo proceso viešumo (Konvencijos 8 straipsnis), draudimų komentuoti bylą žiniasklaidoje (Konvencijos 10 straipsnis) ir laikino nuosavybės teisių apribojimo (Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnis), o likusią peticijos dalį pripažinti nepriimtina;

šalių pastabas,

po svarstymo uždaramame posėdyje 2023 m. lapkričio 28 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IVADAS

1. Ši byla susijusi su įvairiomis procesinėmis priemonėmis, taikytomis pareiškėjui atliekant didelį rezonansą sukėlusį ikiteisminį tyrimą, susijusį su jo vaidmeniu Lietuvos Vyriausybei įsigyjant didelį kiekį COVID-19 testų. Pareiškėjas skundėsi pagal Konvencijos 3 straipsnį, 5 straipsnio 1 dalį, 6 straipsnio 2 dalį, 8 ir 10 straipsnius bei Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnį.

FAKTAI

2. Pareiškėjas gimė 1988 m. ir gyvena Vilniuje. Jam atstovavo Vilniuje praktikuojančios advokatės E. Matulionytė ir R. Tamulytė bei Londone praktikuojantis advokatas L. Tsang.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

SPRENDIMAS NARBUTAS PRIEŠ LIETUVĄ

4. Nuo 2013 m. iki 2019 m. pareiškėjas buvo Lietuvos pagalbos onkologiniams ligoniams asociacijos (toliau – POLA), ginančios onkologinių ligonių ir jų šeimų interesus, prezidentas, vėliau tapo jos valdybos nariu. Prieš tai jis buvo Lietuvos Respublikos Prezidento patarėjas teisės klausimais (2014–2016 m.) ir Seimo nario patarėjas (2010 m.). Jis taip pat buvo kelių viešųjų įstaigų, daugiausia dirbančių visuomenės sveikatos srityje, valdybų narys (žr. šio sprendimo 237 punktą). Bylai reikšmingu metu jis buvo universiteto dėstytojas, privačios įmonės vadovas ir savarankiškai dirbantis konsultantas.

I. LIETUVOS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ VYKDYTAS COVID-19 TESTŲ ĮSIGIJIMAS

5. 2020 m. vasario 26 d. Lietuvoje buvo paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija dėl naujojo koronaviruso plitimo. 2020 m. kovo 16 d. visoje šalies teritorijoje buvo paskelbtas karantinas. Tuo metu atitinkamos valdžios institucijos siekė skubiai įsigyti viruso plitimui suvaldyti reikalingų priemonių. Atrodo, kad valdžios institucijos taip pat buvo pasirengusios priimti pagalbą šioje srityje iš asmenų, neturėjusių oficialių ryšių su jokiais valstybės institucijomis.

6. Kaip teigia pareiškėjas, 2020 m. kovo mėn. jis susisiekė su keliais Vyriausybės pareigūnais ir Ispanijoje registruota farmacijos bendrove (toliau – bendrovė) ir derėjosi su ja dėl galimo COVID-19 testų pardavimo Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Pareiškėjas taip pat teigė, kad jis su bendrove susitarė, jog už kiekvieną parduotą testą jam bus mokama po 1 eurą (EUR).

7. 2020 m. kovo 21 d. ir 23 d. Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldi Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija (toliau – NVSPL) su bendrove pasirašė dvi sutartis, pagal kurias buvo nupirktas 303 360 COVID-19 testų už bendrą 5 157 120 EUR sumą.

8. 2020 m. gegužės–birželio mėn. bendrovė į pareiškėjo banko sąskaitą pervedė 303 360 EUR.

II. ĮTARIMAI PAREIŠKĖJUI IR JO LAISVĖS APRIBOJIMAS

9. 2020 m. kovo 30 d. Specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT) pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl NVSPL vykdyto COVID-19 testų pirkimo aplinkybių.

A. Pareiškėjo laikinas sulaikymas

10. 2020 m. liepos 21 d. rytą STT pareigūnai atvyko į pareiškėjo namus. Jis buvo oficialiai informuotas, kad yra įtariamas prekyba poveikiu pagal Baudžiamojo kodekso 226 straipsnio 4 dalį (žr. šio sprendimo 98 punktą). Jis buvo įtariamas pareikalavęs ir priėmęs iš farmacijos bendrovės 303 360 EUR kyšį, užmaskuotą kaip komisinį mokestį, už kurį, pasinaudodamas savo

visuomenine padėtimi, pažintimis ar kita tikėtina ar tariama įtaka, įtikino kelis asmenis, atsakingus už atsaką į COVID-19 pandemiją, įskaitant vieną sveikatos apsaugos viceministrę ir NVSPL direktorių, nupirkti iš bendrovės daug testų.

11. Tą pačią dieną 8.01 val. STT informavo pareiškėją, kad jis laikinai sulaikomas pagal Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 140 straipsnį (žr. šio sprendimo 108 punktą). Atitinkamame nutarime buvo nurodyta, kad ikiteisminis tyrimas yra pradinėje stadijoje, todėl tikėtina, kad pareiškėjas pabėgs, sieks paveikti liudytojus ir kitus galimus įtariamuosius, paslėps ar sunaikins įrodymus arba darys naujus nusikaltimus (žr. šio sprendimo 104 punktą). Jame taip pat buvo nurodyta, kad nėra galimybės itin skubiai kreiptis į teisimą dėl suėmimo skyrimo (žr. šio sprendimo 122 punktą). Be to, už nusikaltimą, kurio padarymu pareiškėjas buvo įtariamas, numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo dvejų iki aštuonerių metų. Todėl buvo būtina laikinai sulaikyti pareiškėją, siekiant užkardyti tolimesnes nusikalstamas veikas, užtikrinti netrukdomą ikiteisminio tyrimo atlikimą, įskaitant visų galimų bendrininkų išaiškinimą, ir užtikrinti pareiškėjo dalyvavimą procese.

12. Tą pačią dieną nuo 9.44 val. iki 12.48 val. STT, dalyvaujant pareiškėjui ir jo advokatui, atliko kratą pareiškėjo namuose, automobilyje ir biure. Po to jis buvo nuvežtas į STT, kur davė rašytinius parodymus. Apie 17.00 val. jis buvo nuvežtas į areštinę, kur išbuvo iki kitos dienos ryto.

13. Tą pačią dieną pareiškėjas pateikė skundą prokurorui, kuriame nurodė, kad nutarimas jį laikinai sulaikyti buvo neteisėtas. Jis teigė, kad jis buvo grindžiamas bendrais ir abstrakčiais motyvais ir jame nebuvo jokios informacijos, pagrindžiančios, kodėl šiuo konkrečiu atveju buvo pagrindo manyti, kad jis gali pabėgti, trukdyti tyrimui ar daryti naujus nusikaltimus. Nutarimas buvo parengtas prieš STT pareigūnams atvykstant į jo namus ir jame neatsižvelgta į tai, kad jis visapusiškai bendradarbiavo su pareigūnais kratos metu. Be to, nebuvo BPK 140 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų (žr. šio sprendimo 108 punktą). Pareiškėjas taip pat teigė, kad visos jo tariamos nusikalstamos veikos aplinkybės jau buvo žinomos, nes aptariamai įvykiai buvo įvykę prieš kelis mėnesius ir jis jau buvo pateikęs STT visus atitinkamus dokumentus. Be to, jis nurodė, kad yra vedęs, turi gyvenamąją vietą, dirba ir nėra teistas. Todėl jis teigė, kad laikinas sulaikymas jam paskirtas ne siekiant kokių nors procesinių tikslų, o bandant jį įbauginti ir daryti jam spaudimą. Be to, sprendimas buvo priimtas neatsižvelgiant į tai, kad jam diagnozuotas vėžys, dėl kurio jis turi laikytis tam tikro dienos režimo, vengti streso ir vartoti specialius vaistus. Jis paprašė prokuroro panaikinti nutarimą dėl jo laikino sulaikymo.

14. 2020 m. liepos 22 d. prokuroras pareiškėjo skundą atmetė. Nutarime teigiama, kad sulaikymas gali būti skiriamas, jei yra pagrindo manyti, kad asmuo gali bėgti, trukdyti tyrimui arba daryti naujus nusikaltimus; šie pagrindai yra alternatyvūs, o ne kumuliatyvūs, todėl pakanka nustatyti bent vieną iš jų. Nagrinėjamu atveju pareiškėjas buvo įtariamas padaręs sunkų

nusikaltimą, o tai leido pagrįstai manyti, kad jis gali padaryti naujų sunkių nusikaltimų (žr. šio sprendimo 120 punktą), ir bylos aplinkybės tokios galimybės nepaneigė. Be to, atsižvelgiant į jam pareikštų įtarimų pobūdį ir rimtumą, jis galėjo trukdyti tyrimui, tiesiogiai ar per kitus asmenis siekti paveikti liudytojus ar kitus galimus įtariamuosius, sunaikinti ar paslėpti svarbius daiktus ar dokumentus, kad išvengtų baudžiamosios atsakomybės. Be to, ikiteisminis tyrimas buvo pradinėje stadijoje, buvo apklausiami įvairūs asmenys, galėję suteikti svarbios informacijos, dar nebuvo nustatytos visos įtariamos nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės, nebuvo paimti įvairūs daiktai ir dokumentai. Todėl pareiškėją sulaikyti buvo būtina. Galiausiai prokuroras nurodė, kad tuo metu, kai buvo priimtas ginčijamas nutarimas, nebuvo galimybės itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo.

15. 2020 m. liepos 22 d. rytą pareiškėjas vėl buvo nuvežtas į STT ir apklaustas kaip įtariamasis. Jis neigė jam pateiktus kaltinimus ir tvirtino, kad veikė kaip teisėtas tarpininkas tarp Vyriausybės ir farmacijos bendrovės. Jis taip pat neigė savo asmeninius ryšius su sveikatos apsaugos viceministre ar NVSPL direktoriumi ir kokią nors jiems darytą įtaką. Po apklausos jis buvo pristatytas atgal į sulaikymo vietą.

16. Tą pačią dieną prokuroras pateikė ikiteisminio tyrimo teisėjui prašymą skirti pareiškėjui namų areštą trims mėnesiams (žr. šio sprendimo 122 punktą). Prokuroro prašyme buvo nurodyta, kad toje tyrimo stadijoje buvo pagrindo manyti, jog pareiškėjas galėjo padaryti nusikaltimą, kuriuo yra įtariamasis, ir kad siekiant nustatyti visas svarbias aplinkybes, būtina apriboti jo bendravimą su tam tikrais asmenimis ir taip užkirsti kelią galimybei paslėpti ar sunaikinti įrodymus. Tačiau šiuos tikslus buvo galima pasiekti taikant švelnesnę nei suėmimas kardomąją priemonę. Prokuroras prašė įpareigoti pareiškėją būti namuose nuo 18.00 val. iki 7.00 val., uždrausti jam bendrauti su tam tikrais asmenimis ir lankytis Sveikatos apsaugos ministerijoje ar jai pavaldžiose institucijose.

17. Tą pačią dieną STT kreipėsi į konvojavimo tarnybą, prašydama, kad pareiškėjas į Vilniaus miesto apylinkės teismą būtų pristatytas su konvoju.

18. Pareiškėjas į teismą buvo atvežtas šarvuotu policijos automobiliu, o į teismo salę jį atlydėjo du policijos pareigūnai. Nors jam nebuvo uždėti antrankiai, jis teigė, kad policijos pareigūnai liepė jam laikyti rankas už nugaros, todėl žurnalistų darytose nuotraukose ir vaizdo įrašuose atrodo, kad jam iš tikrųjų buvo uždėti antrankiai (žr. šio sprendimo 66 punktą).

19. Tą pačią dieną 15.00 val. įvyko teismo posėdis, kuriame bylą nagrinėjo ikiteisminio tyrimo teisėjas. Posėdžio pradžioje pareiškėjo advokatas paprašė leisti susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga. Prašymas buvo patenkintas ir teismas padarė maždaug valandos pertrauką. Atnaujinus posėdį, pareiškėjo advokatas teigė, kad bet kokios kardomosios priemonės taikymas pareiškėjui buvo nepagrįstas, nes nebuvo pagrindo manyti, kad jis padarė nusikalstamą veiką.

20. Ikiteisminio tyrimo teisėjas nutartį priėmė 16.55 val. Jis iš dalies patenkino prokuroro prašymą ir skyrė pareiškėjui namų areštą vienam mėnesiui. Pareiškėjas buvo įpareigotas būti namuose nuo 22.00 val. iki 6.00 val., jam uždrausta bendrauti su prokuroro prašyme nurodytais asmenimis ir lankytis Sveikatos apsaugos ministerijoje ar jai pavaldžiose institucijose.

21. Pareiškėjas buvo paleistas iš laikino sulaikymo 2020 m. liepos 22 d. 17.15 val.

B. Procesas dėl pareiškėjo laikino sulaikymo teisėtumo

1. Aukštesniojo prokuroro nutarimas

22. 2020 m. liepos 29 d. pareiškėjas aukštesniajam prokurorui pateikė skundą dėl nutarimų, susijusių su jo laikinu sulaikymu (žr. šio sprendimo 11 ir 14 punktus). Kaip ir ankstesniame skunde (žr. šio sprendimo 13 punktą), jis teigė, kad nutarimas dėl jo laikino sulaikymo buvo grindžiamas bendrais ir abstrakčiais motyvais, neatsižvelgta į jo individualias aplinkybes. Be to, jis teigė, kad nebuvo įvykdytos BPK nustatytos sąlygos, kurioms esant gali būti skiriamas laikinas sulaikymas. Visų pirma nei STT, nei prokuroras nepateikė jokio paaiškinimo, kodėl nebuvo galima itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo (žr. šio sprendimo 108 punktą). Pareiškėjas nurodė, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas 2020 m. kovo mėn. ir kad iš bylos medžiagos matyti, jog jis nuo pat pradžių buvo įvardytas kaip galimas įtariamasis, tačiau nuo tada iki 2020 m. liepos mėn. prokuroras nesikreipė į teismą dėl suėmimo skyrimo. Be to, prieš STT atvykstant į pareiškėjo namus 2020 m. liepos 21 d., teismas sankcionavo kratos atlikimą, tačiau nebuvo jokio paaiškinimo, kodėl nebuvo galima panašiai kreiptis ir dėl jo suėmimo. Pareiškėjas teigė, kad pagal BPK 140 straipsnio 2 dalį asmens sulaikymas ne nusikaltimo vietoje yra išimtinė priemonė, tačiau skundžiamuose nutarimuose niekaip nepaaiškinta, kodėl jo atveju tokia priemonė buvo pagrįsta.

23. Pareiškėjas taip pat teigė, kad nebuvo jokių objektyvių priežasčių jo sulaikymui pateisinti. Ikiteisminis tyrimas vyko nuo 2020 m. kovo mėn., todėl negalima teigti, kad 2020 m. liepos mėn. jis buvo pradinėje stadijoje. Tuo metu tyrėjai jau buvo gavę visus svarbius dokumentus, susijusius su jo tariama nusikalstama veika, t. y. jo ir bendrovės sudarytą komercinio atstovavimo sutartį, bendrovei pateiktas sąskaitas faktūras ir jo banko sąskaitų įrašus, ir nebuvo nurodyta, kokius kitus daiktus ar dokumentus dar reikia paaimti. Tai, kad per pirmuosius tris tyrimo mėnesius institucijos neatliko tam tikrų tyrimo veiksmų, negali pateisinti jo sulaikymo. Jis taip pat teigė, jog tai, kad ginčijamuose nutarimuose jo pabėgimo rizika buvo vertinama atsižvelgiant tik į tai, kad jis buvo įtariamasis sunkaus nusikaltimo padarymu, prieštarauja Teismo praktikai (šiuo atžvilgiu jis rėmėsi sprendimais bylose *W. prieš Šveicariją*, 1993 m. sausio 26 d., § 33, A serija

Nr. 254-A; *Smirnova prieš Rusiją*, Nr. 46133/99 ir 48183/99, § 60, ECHR 2003-IX (ištraukos); *Becciev prieš Moldovą*, Nr. 9190/03, § 58, 2005 m. spalio 4 d.; *Cabala prieš Lenkiją*, Nr. 23042/02, § 31, 2006 m. rugpjūčio 8 d.). Galiausiai jis teigė, kad institucijos nepagrindė, kodėl BPK 119 straipsnio tikslų nebuvo galima pasiekti švelnesnėmis procesinėmis prievartos priemonėmis (žr. šio sprendimo 104 punktą).

24. 2020 m. rugpjūčio 10 d. aukštesnysis prokuroras pareiškėjo skundą atmetė. Nutarime buvo pripažinta, kad skiriant bet kokią kardomąją priemonę būtina atsižvelgti į individualias bylos aplinkybes, pavyzdžiui, į įtariamojo asmenybę, gyvenamąją vietą, teisėtą pajamų šaltinį, amžių, sveikatą ir šeiminių padėčių. Tai, kad pareiškėjo atveju į šias aplinkybes buvo tinkamai atsižvelgta, parodo aplinkybė, jog prokuroras galiausiai paprašė teismo skirti jam namų areštą, o ne pratęsti laisvės apribojimą. Vis dėlto tai nereiškia, kad jo laikinas sulaikymas buvo nepagrįstas. Aukštesnysis prokuroras pabrėžė, kad ikiteisminis tyrimas yra labai dinamiškas procesas, kurio metu atsiranda naujos informacijos, todėl procesinės prievartos priemonės turi būti reguliariai iš naujo įvertinamos. Parinkti konkrečią procesinę prievartos priemonę yra prokuroro prerogatyva.

25. Be to, tai, kad prokuroras iš anksto kreipėsi į teismą dėl kratos pareiškėjo namuose atlikimo sankcionavimo, nepanaikino STT teisės laikinai sulaikyti pareiškėją pagal BPK 140 straipsnio 2 dalį. Aukštesniojo prokuroro teigimu, akivaizdu, kad tuo metu, kai buvo priimtas nutarimas dėl laikino sulaikymo, nebuvo galimybės kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo. Nepaisant to, pareiškėjui tą pačią dieną pavyko pateikti skundą dėl šio nutarimo, ir kitą dieną jį išnagrinėjo prokuroras, taigi buvo užtikrinta skubi peržiūra. Todėl jo laikinas sulaikymas buvo teisėtas ir nė vienas iš jo skunde nurodytų argumentų neleidžia daryti kitokios išvados.

2. Teismų sprendimai

26. 2020 m. rugpjūčio 17 d. pareiškėjas apskundė aukštesniojo prokuroro nutarimą Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui. Jis pateikė iš esmės tuos pačius argumentus kaip ir ankstesniuose skunduose (žr. šio sprendimo 13, 22 ir 23 punktus). Be to, jis pabrėžė, kad STT nutarimas jį laikinai sulaikyti buvo parengtas ir atspausdintas dar prieš pareigūnams atvykstant į jo namus, o tai rodo, kad STT nusprendė jį sulaikyti neišsiaiškinusi jokių jo asmeninių aplinkybių, taip pat ir sveikatos būklės, ir neįvertinusi jo bendradarbiavimo atliekant tyrimą. Be to, jei STT būtų galėjusi iš anksto parengti tokį nutarimą, lieka neaišku, kodėl nebuvo galima kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo. Galiausiai pareiškėjas teigė, kad po to, kai prokuroras nusprendė prašyti teismo skirti jam namų areštą, o ne suėmimą (žr. šio sprendimo 16 punktą), tapo aišku, kad pagrindo tęsti jo sulaikymą nėra ir kad jis turi būti nedelsiant paleistas, tačiau tai nebuvo padaryta. Vietoj to jis buvo atgabentas į teismą konvojumi (žr. šio sprendimo 18 punktą), kad visuomenės akyse atrodytų kaltas. Pareiškėjas prašė

ikiteisminio tyrimo teisėjo įvertinti visos jo laikino sulaikymo trukmės teisėtumą ir panaikinti ginčijamus STT, prokuroro ir aukštesniojo prokuroro nutarimus.

27. 2020 m. spalio 8 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas atmetė pareiškėjo skundą. Nutartyje teigiama, kad nors ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas 2020 m. kovo 30 d., iki 2020 m. liepos 21 d. nebuvo apklausti jokie liudytojai. Todėl šioje stadijoje buvo pagrindo manyti, kad pareiškėjas gali bandyti paveikti liudytojus arba paslėpti ar sunaikinti svarbius dokumentus. Be to, pagal vidaus teismų praktiką įtariamo nusikaltimo sunkumas ir galimos bausmės griežtumas buvo vieni iš veiksnių, dėl kurių institucijos gali manyti, kad įtariamasis gali pabėgti. Todėl sprendimas laikinai sulaikyti pareiškėją buvo teisėtas. Ikiteisminio tyrimo teisėjas taip pat nurodė, kad pareiškėjui pritaikius laikiną sulaikymą, nebuvo galimybės itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo: teismo posėdžiai dėl kardomųjų priemonių skyrimo yra derinami iš anksto, o prašymai skirti suėmimą turi būti išsamūs ir tinkamai argumentuoti, taigi jiems parengti reikia laiko.

28. Galiausiai ikiteisminio tyrimo teisėjas atsisakė nagrinėti pareiškėjo prašymą įvertinti visos jo sulaikymo trukmės teisėtumą, motyvuodamas tuo, kad jis nepateikė tokio reikalavimo prokurorui ir aukštesniajam prokurorui, kaip reikalaujama BPK.

29. Nutartyje nurodyta, kad ją galima apskųsti Vilniaus apygardos teismui.

30. 2020 m. spalio 16 d. pareiškėjas pateikė skundą Vilniaus apygardos teismui, kuriame iš esmės pateikė tuos pačius argumentus kaip ir anksčiau (žr. šio sprendimo 13, 22, 23 ir 26 punktus). Be to, jis nurodė, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas įvertino, ar buvo galima kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo po to, kai jam buvo paskirtas laikinas sulaikymas, bet neįvertino, ar buvo galima tai padaryti iki jo laikino sulaikymo, o tai buvo viena iš BPK 140 straipsnio 2 dalyje nustatytų tokio sulaikymo taikymo sąlygų (žr. šio sprendimo 108 punktą). Pareiškėjas taip pat teigė, kad pagal BPK ir Konvencijos 5 straipsnio 4 dalį jis turi teisę teikti skundus teismams dėl jo sulaikymo teisėtumo, todėl jo prašymas įvertinti visos jo laikino sulaikymo trukmės teisėtumą turėjo būti išnagrinėtas.

31. 2020 m. lapkričio 4 d. Vilniaus apygardos teismas nutraukė procesą, motyvuodamas tuo, kad, priešingai nei nusprendė žemesnės instancijos teismas (žr. šio sprendimo 29 punktą), ikiteisminio tyrimo teisėjo priimtos nutartys dėl laikino sulaikymo yra galutinės ir neskundžiamos.

C. Procesas dėl namų arešto

32. 2020 m. liepos 29 d. pareiškėjas Vilniaus apygardos teismui pateikė skundą dėl nutarties skirti jam namų areštą (žr. šio sprendimo 20 punktą). Visų pirma jis teigė, kad serga vėžiu ir jam reikalinga nuolatinė medicininė

priežiūra, tačiau jam draudžiama lankytis valstybinėje ligoninėje, kurioje yra gydomas, nes visos valstybinės gydymo įstaigos yra pavaldžios Sveikatos apsaugos ministerijai. Jis teigė, kad šis draudimas prilygsta nežmoniškam elgesiui.

33. 2020 m. rugpjūčio 18 d. teismas pareiškėjo skundą patenkino iš dalies. Teismas pažymėjo, kad jis nepateikė jokių įrodymų, kad jam namų arešto laikotarpiu būtina lankytis gydymo įstaigoje, ir kad jo pateiktuose dokumentuose nurodyta, jog kontrolinis vizitas pas gydytoją numatytas 2020 m. rugsėjo mėn. Vis dėlto teismas pripažino, kad atsižvelgiant į pareiškėjo ligą, negalima atmesti galimybės, jog jam gali tekti lankytis gydymo įstaigose. Todėl jis pakeitė žemesnės instancijos teismo nutartį ir leido jam lankytis visose gydymo įstaigose, kai tai būtina gydymo tikslais.

34. 2020 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu prokuroras panaikino pareiškėjui taikytą namų areštą, tačiau uždraudė jam išvykti į užsienį be prokuroro leidimo. Jam ir toliau buvo draudžiama bendrauti su tam tikrais asmenimis ir lankytis Sveikatos apsaugos ministerijoje ir jai pavaldžiose institucijose, išskyrus atvejus, kai tai būtina gydymo tikslais.

35. 2021 m. vasario mėn. pareiškėjas paprašė prokuroro iš dalies panaikinti minėtus apribojimus ir leisti jam lankytis Sveikatos apsaugos ministerijoje bei visose jai pavaldžiose įstaigose. Jis taip pat paprašė leidimo susisiekti su kai kuriais prokuroro nutarime nurodytais asmenimis, kai tai būtina jo, kaip POLA valdybos nario, funkcijoms vykdyti. 2021 m. kovo mėn. apribojimas buvo panaikintas tam tikrų Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių įstaigų atžvilgiu.

III. LAIKINAS PAREIŠKĖJO NUOSAVYBĖS TEISIŲ APRIBOJIMAS

A. 2020 m. liepos 21 d. prokuroro nutarimas

36. 2020 m. liepos 21 d. prokuroras nusprendė šešiams mėnesiams apriboti pareiškėjo nuosavybės teises į visas jo banko sąskaitas ir automobilį galimam civiliniam ieškiniui, turto konfiskavimui arba išplėstiniam turto konfiskavimui užtikrinti (žr. šio sprendimo 124–130 punktus). Jam buvo leista naudotis automobiliu, tačiau neleista naudotis banko sąskaitose esančiais pinigais, įskaitant būsimas pajamas.

37. 2020 m. liepos 22 d., dalyvaujant pareiškėjui, STT pareigūnas areštuotą turtą įvertino 350 000 EUR.

B. 2020 m. rugsėjo 10 d. prokuroro nutarimas

38. 2020 m. rugpjūčio 30 d. pareiškėjas pateikė prokurorui prašymą pakeisti minėtą sprendimą ir iš dalies panaikinti jo nuosavybės teisių apribojimą. Jis teigė, kad civilinių ieškinių nebuvo pareikšta ir kad jam iškeltoje baudžiamojoje byloje nebuvo nustatyta nukentėjusiųjų, todėl

laikinas jo nuosavybės teisių apribojimas negalėjo būti pateisinamas būtinybe užtikrinti civilinį ieškinį (žr. šio sprendimo 124 punktą). Nors įstatymu leidžiama laikinai apriboti nuosavybės teises į turtą, kuris gali būti panaudotas tariamai nusikalstamai veikai vykdyti arba buvo gautas iš tokios veiklos, jo atveju areštuoto turto vertė (350 000 EUR) viršijo tariamai neteisėtai įgytą sumą (303 360 EUR). Kadangi nebuvo teigiama, kad likusios jo banko sąskaitose lėšos ar jo automobilis būtų kaip nors susiję su tariama nusikalstama veika, nebuvo pagrindo jų areštuoti.

39. Be to, pareiškėjas teigė, kad ši priemonė buvo neproporcinga. Jis nurodė, kad ES teisės aktuose, kuriuose numatytas tam tikrais sunkiais nusikaltimais kaltinamų asmenų turto areštavimas, vis dėlto numatyta leisti naudotis lėšomis, reikalingomis jų būtiniausiems poreikiams patenkinti, pavyzdžiui, maistui, vaistams, nuomai, mokesčiams ir teisinėms išlaidoms (pareiškėjas rėmėsi 2006 m. gegužės 18 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 765/2006 dėl ribojančių priemonių Prezidentui Lukašenkai ir tam tikriems Baltarusijos pareigūnams ir 2001 m. gruodžio 27 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2580/2001 dėl specialių ribojančių priemonių, taikomų tam tikriems asmenims ir subjektams siekiant kovoti su terorizmu). Todėl pareiškėjas teigė, kad jam buvo taikomi griežtesni apribojimai nei asmenims, kaltinamiems nusikaltimais žmoniškumui ar terorizmu. Jis teigė, kad dėl draudimo šešis mėnesius naudotis banko sąskaitose esančiomis lėšomis, įskaitant bet kokias būsimas pajamas iš teisėtų šaltinių, jis negalėjo patenkinti savo pagrindinių poreikių, pavyzdžiui, nusipirkti maisto ir vaistų, sumokėti nuomos, mokesčių ir socialinio draudimo įmokų ar pasisamdyti advokatą, kuris gintų jį baudžiamojoje byloje. Jis teigė, kad šiems poreikiams patenkinti jam reikia maždaug 6 650 EUR per mėnesį, įskaitant maždaug 1 000 EUR buto nuomai ir maždaug 4 500 EUR teisinėms išlaidoms. Jis pridėjo 2020 m. liepos–rugpjūčio mėn. patirtų teisinių išlaidų sąskaitas faktūras ir banko sąskaitų išrašus, kuriuose nurodytos kiekvieną mėnesį mokamos sumos už nuomą ir komunalines paslaugas, įmokos į įvairius socialinės apsaugos fondus ir įvairios kitos išlaidos, įskaitant išlaidas maistui, degalams, medicininėms procedūroms ir psichologo konsultacijoms. Todėl pareiškėjas prašė panaikinti laikiną nuosavybės teisių apribojimą visam jo turtui, išskyrus 303 360 EUR sumą.

40. 2020 m. rugsėjo 10 d. prokuroras pareiškėjo prašymą atmetė. Nutarime nurodyta, kad laikinas nuosavybės teisių apribojimas gali būti taikomas, kai yra bent vienas iš BPK nurodytų pagrindų, t. y. kai būtina užtikrinti galimą civilinį ieškinį, turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą. Kitų šios priemonės taikymo sąlygų BPK nenustatyta. Be to, prokuroras nurodė, kad civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje galima pareikšti iki įrodymų tyrimo teisiamajame posėdyje pradžios (žr. šio sprendimo 129 punktą). Todėl tai, ar pateikta civilinių ieškinų ir koks jų dydis, galima nustatyti tik užbaigus ikiteisminį tyrimą, o prokuroras turi pareigą užtikrinti, kad toks ieškiny, jei jis galiausiai būtų pareikštas, galėtų būti patenkintas. Be

to, bylose, kurios, be kita ko, susijusios su įtarimais dėl kyšininkavimo ar prekybos poveikiu, prokuroras, vadovaudamasis Generalinės prokuratūros patvirtintomis rekomendacijomis, privalo ištirti įtariamojo turto kilmę (žr. šio sprendimo 144–146 punktus). Toks tyrimas dėl pareiškėjo turto buvo pradėtas 2020 m. rugsėjo 4 d. ir tuo metu tebevyko, todėl nebuvo pagrindo panaikinti laikino nuosavybės teisių apribojimo.

41. Be to, prokuroras teigė, kad nėra jokių požymių, jog laikinu pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimu jo teisės buvo suvaržytos labiau nei būtina. Nors pareiškėjas pateikė informaciją apie savo įprastines mėnesio išlaidas, jis neprašė leisti pasinaudoti dalimi savo turto būtiniausiems poreikiams patenkinti. Vis dėlto prokuroras pripažino, kad būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp nukentėjusiųjų ar galimų civilinių ieškovų teisių ir įtariamojo teisių. Kadangi pareiškėjas nepateikė informacijos apie pinigų sumą, reikalingą jo faktiniams pagrindiniams poreikiams patenkinti, prokuroras nusprendė leisti jam per mėnesį disponuoti vienos minimaliosios mėnesinės algos, t. y. 607 EUR, suma. Pasak prokuroro, tai, kad sunkiu nusikaltimu kaltinamas pareiškėjas negalės gyventi sau įprasto gyvenimo, neleidžia daryti išvados, kad laikinas nuosavybės teisių apribojimas yra neteisėtas ar nepagrįstas.

42. Nutarime nurodyta, kad jį galima apskųsti aukštesniajam prokurorui.

C. Teismų sprendimai

43. 2020 m. rugsėjo 21 d. pareiškėjas apskundė 2020 m. rugsėjo 10 d. ir liepos 21 d. prokuroro nutarimus Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui. Jis pabrėžė, kad jam pareikšti įtarimai susiję su tariamu 303 360 EUR kyšiu (žr. šio sprendimo 10 punktą). Nors prokuroras nurodė, kad civilinis ieškinys baudžiamojoje byloje gali būti pareikštas vėliau, nebuvo paaiškinta, kas galėtų būti civiliniai ieškovai ir koks galėtų būti tariamai padarytos žalos dydis. Todėl laikinas pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimas buvo pagrįstas tik hipotetinėmis priežastimis. Be to, nei pranešime apie įtarimą, nei nutarimuose dėl laikino jo nuosavybės teisių apribojimo nebuvo jokių teiginių apie kito jo turto kilmės teisėtumą. Nors 2020 m. rugsėjo 10 d. nutarime prokuroras taip pat nurodė, kad vyksta pareiškėjo turto kilmės tyrimas (žr. šio sprendimo 40 punktą), pareiškėjas abejojo, ar toks tyrimas buvo pagrįstas objektyviomis priežastimis. Visų pirma jis nurodė, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas 2020 m. kovo mėn., o apie įtarimus jam oficialiai pranešta 2020 m. liepos mėn., tačiau tyrimas dėl jo turto kilmės buvo pradėtas tik 2020 m. rugsėjo mėn., po to, kai jis paprašė prokuroro sušvelninti turto arešto sąlygas. Jis taip pat teigė, kad asmens turto kilmės tyrimas nėra vienas iš pagrindų, kuriais remiantis BPK leidžiama taikyti laikiną nuosavybės teisių apribojimą (žr. šio sprendimo 124 punktą).

44. Pareiškėjas taip pat teigė, kad 607 EUR per mėnesį nepakanka jo poreikiams, įskaitant užmokestį advokatui baudžiamajame procese, nuomą, maistą ir medicininės išlaidas, patenkinti. Jis pateikė tuos pačius

patvirtinamuosius dokumentus, kuriuos buvo pateikęs prokurorui (žr. šio sprendimo 39 punktą). Jis pabrėžė, kad teisinės išlaidos, medicininės išlaidos, nuomos mokestis ir socialinio draudimo įmokos yra būtini ir jų negalima atidėti.

45. Galiausiai pareiškėjas skundėsi, kad kai kurios 2020 m. rugsėjo 10 d. prokuroro nutarime pavartotos formuluotės leido suprasti, kad jis kaltas dėl nusikaltimų, kuriais buvo įtariamas. Jis teigė, kad prokurorui įtakos galėjo turėti tyrimo politizavimas, nes net Prezidentas padarė viešų pareiškimų, nesuderinamų su nekaltumo prezumpcijos principu (žr. šio sprendimo 73 punktą).

46. 2020 m. spalio 28 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas atmetė pareiškėjo skundo dalį, susijusią su prokuroro 2020 m. liepos 21 d. nutarimu (žr. šio sprendimo 36 punktą). Teisėjas nusprendė, kad laikinas pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimas atitinka įstatymo reikalavimus ir yra būtinas siekiant užtikrinti civilinį ieškinį, jei jis galiausiai būtų pareikštas baudžiamojoje byloje, arba užtikrinti galimą atitinkamo turto konfiskavimą ar išplėstinį konfiskavimą. Teisėjas pripažino, kad tuo metu, kai buvo priimtas nutarimas laikinai apriboti pareiškėjo nuosavybės teises, tyrimas dėl jo turto kilmės nebuvo pradėtas, tačiau manė, kad tyrimas vėlavo dėl didelės bylos apimtys ir tiriamų duomenų kiekio. Be to, nors areštuoto turto vertė (350 000 EUR) viršijo tariamo kyšio sumą (303 360 EUR), teisėjas manė, kad skirtumas tarp šių dviejų sumų (46 640 EUR) nebuvo toks didelis, kad šia priemone būtų „grubiai pažeistas proporcingumo principas“.

47. Ikiteisminio tyrimo teisėjas paliko nenagrinėtą pareiškėjo skundo dalį dėl 2020 m. rugsėjo 10 d. prokuroro nutarimo, motyvuodamas tuo, kad jis šio nutarimo neapskundė aukštesniajam prokurorui, kaip reikalaujama pagal įstatymą ir kaip nurodyta pačiame nutarime (žr. šio sprendimo 42 punktą).

48. 2020 m. lapkričio 4 d. pareiškėjas Vilniaus apygardos teismui pateikė skundą dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, nurodydamas iš esmės tuos pačius argumentus kaip ir ankstesniuose skunduose (žr. šio sprendimo 38, 39, 43 ir 44 punktus). Tačiau 2020 m. lapkričio 26 d. teismas pareiškėjo skundą atmetė. Visų pirma, dėl laikino nuosavybės teisių apribojimo proporcingumo teismas sutiko su ikiteisminio tyrimo teisėju, kad areštuoto turto vertė žymiai neviršijo tariamo kyšio sumos. Jis taip pat konstatavo, kad vyksta tyrimas dėl kito pareiškėjo turto kilmės, todėl dar negalima daryti išvados, kad likęs jo turtas buvo įgytas teisėtai. Galiausiai teismas pažymėjo, kad 2020 m. rugsėjo 10 d. prokuroro nutarimas suteikė pareiškėjui teisę disponuoti 607 eurai per mėnesį savo būtiniausiems poreikiams patenkinti ir kad jis šio nutarimo neapskundė aukštesniajam prokurorui (žr. šio sprendimo 47 punktą).

D. Laikino nuosavybės teisių apribojimo pratęsimas

49. 2021 m. sausio 18 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas pratęsė laikiną pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimą dar

trims mėnesiams ir leido jam disponuoti 607 EUR per mėnesį. Pareiškėjas apskundė šią nutartį, teigdamas, kad bet kokio turto, viršijančio 303 360 EUR sumą, areštas buvo neproporcingas ir kad 607 EUR sumos per mėnesį nepakanka jo būtiniausiems poreikiams patenkinti (žr. šio sprendimo 38, 39, 43 ir 44 punktus).

50. 2021 m. vasario 17 d. Vilniaus apygardos teismas pareiškėjo skundą patenkino iš dalies. Jis nurodė, kad procesinės prievartos priemonės negali būti taikomos pernelyg ilgai ir kad tyrimą atliekantys pareigūnai ir prokurorai privalo imtis priemonių, kad asmenys, kurie galėjo patirti žalą dėl tariamos nusikalstamos veikos, galėtų per protingą terminą įgyvendinti savo procesines teises. Vadovaujantis proporcingumo ir interesų pusiausvyros principais, per protingą terminą nepateikus civilinio ieškinio bei nesant kitų procesinės prievartos priemonės taikymo pagrindų, laikinas nuosavybės teisių apribojimas turėtų būti panaikintas. Pareiškėjo atveju, nors civilinis ieškinys dar nebuvo pareikštas, tyrimą atliekantys pareigūnai vis dar laukė atitinkamų institucijų išvadų dėl pareiškėjui kilusių mokestinių prievolių ir kitų galimų tariamos nusikalstamos veikos pasekmių. Be to, Sveikatos apsaugos ministerija dar nebuvo pranešusi tyrimą atliekantiems pareigūnams, ar buvo padaryta kokia nors žala ministerijai arba valstybei. Ikiteisminis tyrimas buvo sudėtingas ir didelės apimties, todėl buvo imtasi priemonių nustatyti, ar buvo padaryta kokia nors žala, ir jei taip, tai kokia. Todėl teismas padarė išvadą, kad šioje proceso stadijoje laikinas pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimas negali būti laikomas neproporcingu.

51. Vis dėlto teismas pripažino, kad 607 EUR per mėnesį nepakanka pareiškėjo būtiniausiems poreikiams patenkinti, atsižvelgiant į jo nuomojamo buto nuomos kainą ir kitas išlaidas. Jam buvo leista disponuoti 1 000 EUR per mėnesį.

52. 2021 m. balandžio, liepos ir spalio mėnesiais laikinas pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimas buvo pratęstas dar trims mėnesiams, remiantis iš esmės tais pačiais pagrindais. Skunde dėl paskutinio iš šių sprendimų pareiškėjas teigė, kad tyrimas dėl jo turto kilmės buvo baigtas 2020 m. lapkričio 19 d., todėl tolesnis viso jo turto areštas buvo nepagrįstas. Šis skundas buvo atmestas.

53. 2021 m. spalio 19 d. Sveikatos apsaugos ministerija baudžiamojoje byloje buvo pripažinta civiline ieškove. Ji pareikalavo 303 360 EUR pareiškėjo tariamai padarytai turtinei žalai atlyginti.

54. Po to, kai byla buvo perduota nagrinėti teismui (žr. šio sprendimo 94 punktą), 2022 m. sausio 20 d. Vilniaus apygardos teismas pratęsė laikiną pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimą dar trims mėnesiams. Pareiškėjas apskundė šią nutartį, teigdamas, kad jo turto, viršijančio civilinio ieškinio sumą (žr. šio sprendimo 53 punktą), areštas buvo neproporcingas ir neleido jam patenkinti savo būtiniausių poreikių (žr. šio sprendimo 39 punktą) ir sumokėti mokesčių (žr. šio sprendimo 57 punktą).

55. 2022 m. vasario 21 d. Lietuvos apeliacinis teismas pareiškėjo skundą patenkino iš dalies. Teismas nusprendė, kad laikinas nuosavybės teisių apribojimas buvo pratęstas pagrįstai. Tačiau areštuoto turto vertė akivaizdžiai viršijo civilinio ieškinio, kurį šia priemone buvo siekiama užtikrinti, sumą (žr. šio sprendimo 53 punktą), todėl pareiškėjo nuosavybės teisės buvo apribotos neproporcingai. Teismas pratęsė nuosavybės teisių apribojimą lėšoms trijose jo banko sąskaitose (iš viso 320 000 EUR), leisdamas iš jų per mėnesį disponuoti iki 1 000 EUR suma. Apribojimai lėšoms, likusiose jo banko sąskaitose (iš viso 12 000 EUR), ir automobiliui buvo panaikinti.

56. Nenurodytą dieną pareiškėjas paprašė Vilniaus apygardos teismo pakeisti procesinę prievartos priemonę ir nuosavybės teisių apribojimą taikyti tik 303 360 EUR sumai. Jis teigė, kad trijose banko sąskaitose, kurioms buvo taikomas apribojimas, buvo 320 000 EUR (žr. šio sprendimo 55 punktą), tačiau dėl nuosavybės teisių į jas apribojimo jis negalėjo naudotis likusiomis lėšomis. 2022 m. kovo 25 d. teismas patenkino šį prašymą ir nuosavybės teisių apribojimą pritaikė tik 303 360 EUR sumai, konstatavęs, kad nėra pagrindo taikyti nuosavybės teisių apribojimą didesnei nei civilinio ieškinio, užtikrinamo šia priemone, sumai.

E. Kiti faktai, susiję su laikinu nuosavybės teisių apribojimu

57. 2021 m. balandžio ir liepos mėn. pareiškėjas paprašė prokuroro leisti jam sumokėti pajamų mokestį ir socialinio bei sveikatos draudimo įmokas už 2020 m. (iš viso apie 52 000 EUR). Jis teigė, kad jei nesumokės mokesčių iki nustatyto termino, turės mokėti 0,03 proc. delspinigius už kiekvieną dieną; tačiau jam uždrausta naudotis banko sąskaitose esančiais pinigais. Prokuroras prašymus atmetė. Nutarimuose nurodyta, kad juos galima apskųsti aukštesniajam prokurorui. Pareiškėjas tokių skundų nepateikė. 2021 m. gruodžio mėn. Valstybinė mokesčių inspekcija iš pareiškėjo banko sąskaitos nurašė 768,64 EUR delspinigių už mokesčius, kurie turėjo būti sumokėti už 2020 m.

58. 2021 m. liepos mėn. pareiškėjas pateikė civilinį ieškinį valstybei, reikalaudamas atlyginti maždaug 367 700 EUR turtinę žalą ir 2 000 EUR neturtinę žalą, patirtą dėl laikino jo nuosavybės teisių apribojimo. Jis teigė, kad viso jo turto areštas buvo neteisėtas ir neproporcingas, remdamasis iš esmės tais pačiais argumentais, kuriuos buvo pateikęs ikiteisminio tyrimo metu (žr. šio sprendimo 38, 39, 43 ir 44 punktus). Tačiau 2021 m. lapkričio 29 d. jis civilinį ieškinį atsiėmė.

IV. PAREIŠKĖJUI IŠKELTOS BYLOS VIEŠINIMAS

A. Žiniasklaidos pranešimai ir vieši komentarai apie bylą 2020 m. liepos ir rugpjūčio mėn.

59. 2020 m. liepos 21 d. STT savo oficialioje interneto svetainėje paskelbė šį pranešimą spaudai.

Įtariama korupcija organizuojant COVID-19 reagentų pirkimus

„Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) Vilniaus valdyboje atliekamas ikiteisminis tyrimas dėl galimai neteisėtų veiksmų, susijusių su didelės vertės koronaviruso (COVID-19) reagentų pirkimu.

Įvertinus šiuo metu turimus duomenis, prekyba poveikiu įtariamas Šarūnas Narbutas, kuris yra viešai žinomas kaip Pagalbos onkologiniams ligoniams asociacijos (POLA) prezidentas. Šiandien įvairiose Vilniaus vietose atliekamos kratos, poėmiai, apklausos bei kiti būtini proceso veiksmai.

Tyrimo duomenimis, valstybės institucijoms kovo mėnesį siekiant ypatingai skubiai įsigyti didelį kiekį koronaviruso (COVID-19) tyrimo reagentų ir pradėjus derybas su vienos užsienio įmonės įgaliotu atstovu, įtariamasis ėmė veikti kaip neoficialus tarpininkas tarp Lietuvos institucijų ir minėtos bendrovės. Ikitiesminio tyrimo medžiagoje taip pat yra duomenų apie tai, kad įtariamasis minėtos įmonės atstovui galimai buvo įvardijęs tam tikrą sumą už jo tarpininkavimo paslaugas šiame pirkime.

Ikitiesminio tyrimo duomenimis, įsigijus testų už daugiau nei 5 mln. eurų, į įtariamojo asmeninę banko sąskaitą keliais pavedimais buvo pervesta daugiau nei 300 000 eurų.

Tyrimą kontroliuoja ir jam vadovauja Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokurorai.“

Iš pradžių pranešime spaudai buvo nurodyta, kad pirkimo vertė viršijo 6 mln. eurų, tačiau vėliau tą pačią dieną ji buvo patikslinta.

60. Tą pačią dieną pranešime spaudai pateiktą informaciją perspausdino kelios pagrindinės naujienų svetainės. STT atstovė spaudai taip pat kalbėjosi su įvairiais žurnalistais ir atsakė į jų klausimus prieš kamerą, pateikdama iš esmės tą pačią informaciją, kaip ir pranešime spaudai. Kai kuriuose tą dieną paskelbtuose naujienų straipsniuose taip pat minima, kad pareiškėjas buvo sulaikytas, kad Sveikatos apsaugos ministerijos, NVSPL ir POLA patalpose buvo atliktos kratos ir kad Vyriausybės kancleris bei kanclerio pavaduotojas buvo apklausti kaip liudytojai. Kai kurios iš publikacijų taip pat aprašė Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir farmacijos bendrovės sutarčių detales (žr. šio sprendimo 7 punktą), nurodydami bendrovės pavadinimą, pirkimo vertę ir sutarčių nuotraukas. Kai kurie straipsniai buvo paskelbti ir anglų kalba.

61. Tą pačią dieną sveikatos apsaugos ministras savo „Facebook“ paskyroje parašė, kad jį nustebino žinia apie pareiškėjo sulaikymą. Jis teigė, kad COVID-19 pandemijos metu ministerija buvo pasirengusi priimti bet kokią išorės pagalbą kovojant su plintančiu virusu ir neturėjo jokio pagrindo nepasitikėti pareiškėju. Ministras pabrėžė, kad reikia išsklaidyti bet kokias

abejones dėl testų pirkimo skaidrumo ir kad ministerija visapusiškai bendradarbiauja su tyrimą atliekančiomis institucijomis.

62. 2020 m. liepos 22 d. STT savo interneto svetainėje paskelbė pranešimo spaudai vertimą į anglų kalbą (žr. šio sprendimo 59 punktą).

63. 2020 m. liepos 22 d., po teismo posėdžio, per kurį pareiškėjas buvo paleistas iš sulaikymo ir jam paskirtas namų areštas (žr. šio sprendimo 19 ir 20 punktus), jis ir prokuroras atskirai kalbėjosi su keliais žurnalistais, ir jų interviu vaizdo įrašai arba citatos tą pačią dieną buvo paskelbti internete.

64. Pareiškėjas žurnalistams papasakojo apie namų arešto sąlygas (žr. šio sprendimo 20 punktą) ir laikiną jo nuosavybės teisių apribojimą (žr. šio sprendimo 36 punktą). Kritikuodamas STT dėl procesinių prievartos priemonių panaudojimo prieš, jo nuomone, teisėtą komercinę veiklą, jis teigė, kad veikė teisėtai, pagal su bendrove pasirašytą komercinio atstovavimo sutartį, pateikė visas reikalingas sąskaitas faktūras ir kitus dokumentus. Jis taip pat teigė, kad savo veiksmais jis padėjo valstybei sutaupyti daug pinigų įsigyjant testus, kad derybų metu jis bendravo su keliais valstybės pareigūnais ir siūlė įsigyti testus iš įvairių bendrovių, kad Sveikatos apsaugos ministerija žinojo, jog jis veikia kaip tarpininkas, ir kad niekas jo tiesiogiai nepaklausė, ar jam buvo mokama už šias paslaugas. Galiausiai pareiškėjas ginčijo jo laikino sulaikymo teisėtumą.

65. Prokuroras žurnalistams sakė, kad tyrimo metu bus įvertintos pirkimo aplinkybės ir iš pareiškėjo gauti dokumentai ir kad Lietuvoje bei Ispanijoje dar reikia atlikti įvairius tyrimo veiksmus. Paklaustas, ar pareiškėjas bendradarbiauja su institucijomis, prokuroras pareiškė, kad krata pareiškėjo namuose buvo atlikta laikantis taikomų procesinių reikalavimų ir kad pareiškėjas „kaip nors ypatingai nebendradarbiavo“. Be to, prokuroras nurodė, kad pareiškėjas nusprendė neatsakyti į tam tikrus STT pareigūnų jam užduotus klausimus ir kad jo bendradarbiavimas apsiribojo trumpu rašytiniu paaiškinimu.

66. Kai kuriuose reportažuose taip pat buvo pateiktos nuotraukos arba vaizdo įrašai, kuriuose matyti, kaip policijos pareigūnams atvedant pareiškėją į teismo salę, jo rankos buvo už nugaros (žr. šio sprendimo 18 punktą).

67. Tą pačią dieną (2020 m. liepos 22 d.) Seimo opozicijos atstovė ir Seimo Antikorupcijos komisijos narė A. G. viešai paragino Ministrą Pirmininką atskleisti, ar pareiškėjas palaikė glaudžius asmeninius ryšius su kanclerio pavaduotoju. Jį pareiškė:

„Šarūnui Narbutui pareikšti įtarimai dėl prekybos poveikiu ir galimo pelnymosi iš reagentų užsakymų Lietuvai primena puotą maro metu. Š. Narbuto dalyvavimas vyriausybiniuose darbo grupėse ir artima draugystė su L. Savicku sukelia įtarimų, kad S. Skvernelio aplinka galėjo siekti pasipelnyti iš koronaviruso krizės ir reagentų įsigijimo neskelbiamų derybų būdu <...>“

68. 2020 m. liepos 23 d. pareiškėjas davė interviu nacionalinei televizijai. Jis pakomentavo jam pareikštus įtarimus ir pateikė daugiau informacijos apie savo vaidmenį perkant COVID-19 testus. Jis taip pat apibūdino procesines

priemonės, kurių buvo imtasi jo atžvilgiu, ir teigė, kad bendradarbiavo su valdžios institucijomis.

69. Vėliau, 2020 m. liepos mėn., buvo pranešta, kad sveikatos apsaugos ministras buvo apklaustas kaip liudytojas ikiteisminiame tyrime. Kalbėdamas su žurnalistais, ministras pareiškė:

„Aš nesiimu kvestionuoti teisėtumo ar neteisėtumo to vadinamo finansinio tarpininkavimo, bet kas man atrodo tikrai keista ir nesąžininga, kad apie tai nebuvo nieko pasakyta. Nei aš, nei mano komanda apie tai nežinojom, kad minimas asmuo gavo kažkokių lėšų. Manau, kad tai nėra tikrai neteisėta, bet apie tokius dalykus reikėtų pasakyti.“

70. Tą patį mėnesį (2020 m. liepos mėn.) Generalinės prokuratūros atstovė spaudai informavo žiniasklaidą, kad, apklausus daugiau nei 10 asmenų, tyrimo medžiagoje nebuvo jokios informacijos apie tai, kad derybose dėl testų pirkimo dalyvavę valstybės pareigūnai būtų žinoję, jog pareiškėjas turėjo „finansinį interesą“ šiame pirkime.

71. 2020 m. liepos 28 d. ir rugpjūčio 4 d. kitas opozicijos narys Seimo narys, L. K., viešais pareiškimais sukritikavo skaidrumo trūkumą Vyriausybei perkant įvairias su COVID-19 pandemijos valdymu susijusias prekes ir kėlė klausimą dėl neoficialių tarpininkų įtakos. Jis taip pat paminėjo pareiškėjui pareikštus įtarimus ir paragino įvairius aukšto rango Vyriausybės pareigūnus priimti asmeninę atsakomybę.

72. 2020 m. rugpjūčio 4 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas surengė susitikimą su Viešųjų pirkimų tarnybos, Valstybės kontrolės ir STT atstovais, siekdamas aptarti valstybės lėšų panaudojimą pandemijos metu, nustatytas piktnaudžiavimo rizikas ir jų prevenciją ateityje. Prezidentas kritikavo tai, kad daugelis viešųjų pirkimų procesų nebuvo vieši, ir paragino užtikrinti didesnę skaidrumą šioje srityje.

73. 2020 m. rugpjūčio 6 d. kelios naujienų svetainės citavo Prezidentą, raginantį sveikatos apsaugos ministrą grįžti iš atostogų ir pateikti atsakymus į įvairius klausimus, susijusius su ministerijos atsaku į pandemiją. Prezidentas taip pat pakomentavo du vykusius ikiteisminius tyrimus, susijusius su įvairių apsaugos nuo COVID-19 priemonių pirkimu, – vienas iš šių tyrimų buvo susijęs su pareiškėju, o kitas – su įtarimais korupcija sveikatos apsaugos viceministrei. Prezidentas pareiškė:

„Ir Šarūno Narbuto istorija, ir [viceministrės] atvejis rodo, kad tuo metu, kai Lietuvai trūko apsaugos, testavimo priemonių, kai visi vertėsi per galvą – aš suprantu, kad situacija buvo ekstraordinari – vis dėlto buvo daug dalykų, labai daug drumsto vandens, kuriame dalis žmonių bandė ieškoti ir gaudyti žuvis. Tai nėra toleruotina, liaudyje tai vadinama marodieryste. Su tokiais reiškiniais privalome kovoti.“

74. 2020 m. rugpjūčio 9 d. sveikatos apsaugos ministras davė interviu nacionalinei televizijai, kuriame, be kitų temų, aptarė tyrimus dėl pareiškėjo ir sveikatos apsaugos viceministrės. Ministras pareiškė, kad neabejoja viceministrės nekaltumu ir yra įsitikinęs, kad ji apsigins. Paklaustas apie pareiškėją, ministras teigė, kad „ten truputį kita situacija“. Jis taip pat teigė:

„Vienintelis dalykas, kuris man Šarūno istorijoje tikrai atrodo neskaniai, aš nežinau, kiek tai yra nusikaltimo kažkokios sudėties, ar apskritai tai yra koks nors pažeidimas, bet tai, kad jis nuslėpė, jog jis yra tarpininkas ir kad jis už tai gaus atlygį. To tikrai mes <...> nežinojome.“

75. 2020 m. liepą ir rugpjūtį pareiškėjas davė dar kelis interviu įvairioms naujienų agentūroms, kuriuose aptarė savo vaidmenį įsigyjant testus, tvirtindamas, kad jo veiksmai buvo teisėti, tinkamai įforminti ir naudingi Lietuvai, ir kritikavo STT veiksmus jo atžvilgiu. 2020 m. liepos 30 d. savo „Facebook“ paskyroje jis paskelbė, kad institucijos nutekino žiniasklaidai jo apklausos STT garso įrašą¹.

B. Įspėjimas dėl atsakomybės už ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimą

76. 2020 m. rugpjūčio 19 d. pareiškėjas buvo pakviestas atvykti į STT, kur buvo įspėtas neatskleisti ikiteisminio tyrimo duomenų pašaliniais asmenims.

77. Tą pačią dieną jis pateikė prašymą prokurorui, kuriame nurodė, kad jam iškelta byla sulaukė didelio visuomenės ir žiniasklaidos dėmesio ir kad viešųjų ryšių kampaniją pradėjo pačios institucijos. Visų pirma į teismo posėdį dėl namų arešto skyrimo jį atvežė policija (žr. šio sprendimo 18 punktą). Iš karto po šio posėdžio prokuroras davė interviu žiniasklaidai, kuriame atskleidė visas pagrindines jam pareikštų įtarimų detales (žr. šio sprendimo 65 punktą). Generalinės prokuratūros atstovė spaudai po kelių dienų dar kartą informavo žiniasklaidą (žr. šio sprendimo 70 punktą), o STT savo interneto svetainėje paskelbė pranešimą spaudai apie bylą anglų kalba, todėl ši informacija tapo prieinama užsienyje (žr. šio sprendimo 62 punktą). Pareiškėjas teigė, kad dėl šių valdžios institucijų veiksmų jis turėjo viešai ginti savo reputaciją bendraudamas su žiniasklaida. Jis teigė, kad visuomenė ėmė jį palaikyti, todėl valdžios institucijos siekė jį nutildyti. Jis taip pat kėlė klausimą, kodėl prireikė jį įspėti 2020 m. rugpjūčio mėn., o ne iš karto po sulaikymo 2020 m. liepą. Jis paprašė prokuroro arba nurodyti STT atšaukti įspėjimą, arba pateikti motyvuotą nutarimą dėl tokio įspėjimo būtinybės.

78. 2020 m. rugpjūčio 20 d. prokuroras pareiškėjo prašymą atmetė. Nutarime nurodyta, kad baudžiamojo proceso dalyvių įspėjimas dėl atsakomybės už ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimą numatytas BPK 177 straipsnyje (žr. šio sprendimo 131 ir 132 punktus). Kadangi 2020 m. rugpjūčio 5 d. pareiškėjui buvo leista susipažinti su dalimi ikiteisminio tyrimo medžiagos, įspėjimas atitiko įstatymo reikalavimus ir buvo pagrįstas.

79. 2020 m. rugpjūčio 20 d. pareiškėjas buvo oficialiai įspėtas dėl atsakomybės už ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimą be prokuroro leidimo pagal BPK 177 straipsnio 2 dalį. Ant įspėjimo jis parašė, jog

¹ *Vertėjo pastaba* – Pareiškėjas teigė, kad buvo nutekinta informacija apie jo apklausą STT.

nesupranta, kokios informacijos negali atskleisti, ir paprašė raštiško paaiškinimo.

80. Netrukus po įspėjimo pareiškėjas kalbėjosi su žurnalistais. Jis teigė, kad įspėjimas buvo neaiškus ir apribojo jo konstitucinę teisę kritikuoti valstybės institucijas. STT atstovė taip pat pasikalbėjo su žurnalistais ir nurodė, kad pareiškėjas buvo įspėtas neatskleisti ikiteisminio tyrimo medžiagoje esančių duomenų, pavyzdžiui, įtarimus pagrindžiančių įrodymų, ekspertų vertinimų ar liudytojų parodymų.

81. 2020 m. rugpjūčio 28 d. pareiškėjas savo „Facebook“ paskyroje paskelbė įrašą apie tam tikrus konkretaus viešo asmens pasisakymus dėl jo vaidmens įsigyjant testus. Pareiškėjas taip pat rašė, kad, jo nuomone, jo įrašas nepažeidė draudimo atskleisti ikiteisminio tyrimo duomenis, nes visa joje esanti informacija jau buvo paskelbta viešai prieš jam įteikiant įspėjimą.

1. Aukštesniojo prokuroro nutarimas

82. 2020 m. spalio 22 d. pareiškėjas pateikė skundą aukštesniajam prokurorui. Jis teigė, kad STT ir prokuratūra paviešino didžiąją dalį ikiteisminio tyrimo duomenų, įskaitant informaciją apie apklaustus liudytojus ir jų parodymų turinį (žr. šio sprendimo 59, 60, 65 ir 70 punktus). NVSPL ir farmacijos bendrovės sutarčių kopijos taip pat buvo paviešintos žiniasklaidoje (žr. šio sprendimo 60 punktą). Be to, sveikatos apsaugos ministras ir Prezidentas viešai komentavo jo bylą, o pastarasis viešai užsiminė apie pareiškėjo kaltę (žr. šio sprendimo 69 ir 73 punktus). Todėl nebuvo aišku, kokia informacija negali būti atskleista, pavyzdžiui, ar jis gali viešai kalbėti apie namų arešto sąlygas, nuosavybės teisių apribojimus arba ištaisyti tam tikrus faktinius netikslumus žiniasklaidos pranešimuose. Nors jis paprašė paaiškinimo šiuo klausimu (žr. šio sprendimo 79 punktą), tokio paaiškinimo negavo. Pareiškėjas taip pat teigė, kad, valdžios institucijoms nuolat bendraujant su žiniasklaida, draudimu viešai komentuoti bylą nebuvo siekiama apsaugoti jo nekaltumo prezumpciją, o priešingai – ši jo teisė buvo pažeista.

83. 2020 m. lapkričio 9 d. aukštesnysis prokuroras pareiškėjo skundą atmetė. Nutarime nurodyta, kad vienas iš baudžiamojo proceso tikslų yra apsaugoti visuomenės interesą ir kad tam tikrais atvejais visuomenė yra suinteresuota gauti bendro pobūdžio informaciją apie vykstantį ikiteisminį tyrimą. Tokios informacijos atskleidimas nepažeidė įtariamojo nekaltumo prezumpcijos bet užtikrino pusiausvyrą tarp šios teisės ir visuomenės intereso būti informuoti apie nusikalstamų veikų tyrimą. Aukštesnysis prokuroras teigė, kad valdžios institucijų atskleista informacija apie pareiškėjo bylą buvo bendro pobūdžio ir kad jos atskleidimas buvo pateisinamas dėl bylos reikšmės, atsižvelgiant į jos ryšį su COVID-19 pandemija. Bendro pobūdžio informacijos sąvoka apibrėžta generalinio prokuroro patvirtintose rekomendacijose (žr. šio sprendimo 136 punktą), o valdžios institucijų viešai išsakyti komentarai dėl pareiškėjo bylos neperžengė šių ribų. Be to,

pareiškėjas laikytinas viešuoju asmeniu, atsižvelgiant į jo pareigas POLA ir aktyvų dalyvavimą viešajame gyvenime. Todėl, nors paprastai įtariamojo tapatybė neturėtų būti atskleista visuomenei (žr. šio sprendimo 140 punktą), pareiškėjo atveju tai buvo pateisinama.

84. Aukštesnysis prokuroras taip pat nurodė, kad įspėjimu pagal BPK 177 straipsnį siekiama, *inter alia*, užtikrinti sklandžią atliekamo tyrimo eigą, nes informacijos apie ikiteisminį tyrimą atskleidimas spaudoje ar socialiniuose tinkluose gali turėti įtakos vykdomiems ar planuojamiems tyrimo veiksams arba su tyrimu susijusių asmenų pozicijai. Be to, jei informacija apie ikiteisminį tyrimą taptų plačiai prieinama, atitinkamos institucijos turėtų imtis papildomų procesinių veiksmų ir panaudoti papildomus išteklius surinktai informacijai apsaugoti. Aukštesnysis prokuroras pažymėjo, kad 2020 m. rugpjūčio mėn. pareiškėjas buvo įspėtas neatskleisti ikiteisminio tyrimo duomenų, nes tuo metu paaiškėjo, kad iš karto po kiekvieno jo atžvilgiu atlikto procesinio veiksmo jis viešai komentuodavo ir reikšdavo savo poziciją dėl kiekvieno iš jų. Dėl tokių veiksmų visuomenė galėjo susidaryti tam tikrą nuomonę apie vykstantį tyrimą, o tai galiausiai galėjo turėti įtakos baudžiamajam procesui.

85. Galiausiai aukštesnysis prokuroras nurodė, kad pareiškėjui turėjo būti aišku, jog jis negali atskleisti jokių ikiteisminio tyrimo duomenų, sietinų su jam kaip įtariamajam taikomu procesiniu statusu, įskaitant jo atžvilgiu paskirtas kardomasias ir procesines prievartos priemones, visus įtariamojo atžvilgiu atliekamus procesinius veiksmus, pareikštų įtarimų turinį bei kitas su įtariamuoju susijusias tyrimo aplinkybes, taip pat su juo tiesiogiai nesusijusias tyrimo aplinkybes, kurios jam tapo žinomos.

2. Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis

86. 2020 m. gruodžio 23 d. pareiškėjas apskundė aukštesniojo prokuroro nutarimą Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui. Jis teigė, kad dėl ginčijamo draudimo jis atsidūrė nepalankesnėje padėtyje nei valdžios institucijos, kurioms netaikyti jokie draudimai, ir jos galėjo suformuoti visuomenėje neigiamą nuomonę apie jį. Jis pakartojo savo ankstesnę argumentą, kad STT ir prokuratūra jau buvo paviešinusios daug ikiteisminio tyrimo duomenų (žr. šio sprendimo 82 punktą). Be to, pareiškėjas ginčijo aukštesniojo prokuroro išvadą, kad jis laikytinas viešuoju asmeniu. Pareiškėjas nurodė, kad nėra POLA vadovas, o tik jos valdybos narys, ir kad jis neatitinka viešojo asmens apibrėžties, pateiktos atitinkamame įstatyme (žr. šio sprendimo 133 punktą). Galiausiai jis teigė, kad aukštesniojo prokuroro nutarime nebuvo paaiškinta, kokios informacijos pareiškėjas negali atskleisti, ir kad juo galėjo būti netgi išplėsta ginčijamo draudimo taikymo sritis, nes į jį buvo įtraukta frazė „kitų tyrimo aplinkybių, <...> [kurios] jam tapo žinom[os]“ (žr. šio sprendimo 85 punktą), neatsižvelgiant į tai, ar tokios aplinkybės jau buvo viešai žinomos ir ar jų atskleidimas iš tikrųjų galėjo pakenkti tyrimui.

87. 2020 m. gruodžio 30 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas pareiškėjo skundą atmetė. Teisėjas rėmėsi Konstitucinio Teismo praktika dėl viešojo asmens apibrėžties (žr. šio sprendimo 147 punktą) ir nurodė, kad pareiškėjas gali būti laikomas viešuoju asmeniu, atsižvelgiant į jo pareigas POLA, jo aktyvų viešą vaidmenį pacientų teisių gynimo srityje, dalyvavimą įvairiose Sveikatos apsaugos ministerijos darbo grupėse, tai, kad jis buvo anksčiau dirbęs Lietuvos Respublikos Prezidentūroje, ir kitą jo tuometinę bei ankstesnę visuomeninę veiklą. Todėl tyrimą atlikusios institucijos pagrįstai paviešino jo tapatybę. Teisėjas taip pat nusprendė, kad aukštesnysis prokuroras tinkamai pagrindė, kodėl draudimas pareiškėjui atskleisti informaciją apie tyrimą buvo būtinas, ir kad buvo aišku, kokio tipo informacijai šis draudimas taikomas.

C. Vėlesnės publikacijos ir vieši pareiškimai

88. 2021 m. birželio 9 d. Seimo Sveikatos reikalų komitetas surengė posėdį, kurio vaizdo įrašas ir stenograma buvo viešai paskelbti internete. Be kitų klausimų, komitetas aptarė galimybę atlikti parlamentinį tyrimą dėl trijų su COVID-19 pandemijos valdymu susijusių klausimų: greitųjų testų įsigijimo, gyvybinių funkcijų monitorių įsigijimo ir asmeninių apsaugos priemonių trūkumo. Keletas komiteto narių teigė, kad pagal tam tikrą žiniasklaidoje paskelbtą informaciją galima manyti, jog galėjo būti įvykdyta neetiškų ar nusikalstamų veiksmų. Vieni pasisakė už parlamentinį tyrimą, kad būtų nustatyti teisės aktų trūkumai ar sisteminės problemos, kiti pasisakė prieš tokį tyrimą, nes atitinkamus tyrimus atlieka teisėsaugos institucijos. Posėdyje dalyvavęs Generalinės prokuratūros atstovas nurodė, kad be minėtų trijų bylų buvo atliekamas dar vienas ikiteisminis tyrimas dėl testų įsigijimo iš užsienio bendrovės per tarpininką ir kad minėtam tarpininkui, Lietuvos piliečiui, už jo paslaugas buvo sumokėtas nemažas atlygis.

89. 2021 m. lapkričio 11 d. STT savo oficialioje interneto svetainėje paskelbė pranešimą spaudai apie užbaigtą ikiteisminį tyrimą dėl didelio kiekio COVID-19 testų įsigijimo. Per tyrimą nustatyta, kad įtariamasis, įvardytas tik inicialais Š. N., būdamas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, piktnaudžiavo tarnybine padėtimi siekdamas asmeninės turtinės naudos ir apgaule įgijo didelės vertės svetimą turtą (žr. šio sprendimo 93 punktą). Pranešime spaudai taip pat pateiktas toks prokuroro teiginys:

„Šios įtariamos nusikalstamos veikos esmė yra savanaudiškas ir neteisėtas pasipelnymas pasinaudojus išskirtinėmis aplinkybėmis visai valstybei itin kritiniu metu. Derybos valstybės vardu dėl gyvybiškai svarbių jos sveikatos sistemai priemonių įsigijimo ypatingos skubos tvarka, mano nuomone, yra nesuderinamas su galimai nuslėpta ir neteisėtai įgyta asmenine turtine nauda. ApmAUDU, kad tokiais veiksmais, kaip įtariama, padaryta ne tik didžiulė materiali žala, bet ir buvo pakirstas pasitikėjimas valstybės institucijomis bei daugybe savanorių, kurie tuo pačiu metu aukojo savo laiką, jėgas, materialius bei kitus išteklius stengdamiesi padėti valstybei įveikti išskirtinę krizę.“

90. Tą pačią dieną pareiškėjas savo „Facebook“ paskyroje atsiliepė į minėtą pranešimą spaudai. Jis nurodė, kad pirminiai jam pareikšti įtarimai dėl prekybos poveikiu buvo panaikinti (žr. šio sprendimo 92 punktą), ir pakomentavo naujus įtarimus dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi bei sukčiavimo, taip pat dėl Sveikatos apsaugos ministerijos pareikšto civilinio ieškinio (žr. šio sprendimo 53 punktą). Be to, jis sukritikavo STT darbą ir nurodė, kad Teismas nagrinėja jo pateiktą peticiją prieš Lietuvą.

91. 2021 m. gruodžio 28 d. STT paskelbė dar vieną pranešimą spaudai apie bylos perdavimą teismui (žr. šio sprendimo 94 punktą) ir apibendrino įtarimus pareiškėjui, kuris buvo įvardytas tik inicialais.

V. KITI REIKŠMINGI FAKTAI

A. Baudžiamojoje byloje priimti sprendimai

92. 2021 m. spalio 27 d. prokuroras nutraukė ikiteisminį tyrimą dėl pareiškėjo tariamos prekybos poveikiu. Nutarime teigiama, kad tyrimo metu nebuvo surinkta patikimų duomenų dėl tikros ar tikėtinos įtakos darymo tretiesiems asmenims, todėl BPK 226 straipsnio 4 dalyje numatytos prekybos poveikiu nusikaltimo sudėties požymių įtariamojo veiksmuose nėra. Tačiau buvo pagrindo manyti, kad jo veiksmai gali būti kvalifikuojami kaip sukčiavimas ir piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi atitinkamai pagal Baudžiamojo kodekso 182 straipsnio 2 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį (žr. šio sprendimo 99 ir 100 punktus).

93. Tą pačią dieną pareiškėjui buvo oficialiai pranešta, kad jis įtariamas sukčiavimu ir piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi. Buvo įtariama, kad gavęs sveikatos apsaugos viceministrės ir ministro pirmininko patarėjo žodinius nurodymus dalyvauti derybose dėl COVID-19 testų įsigijimo, jis paprašė farmacijos bendrovės į testų kainą įtraukti atlygį jam pačiam, apie tai neinformavęs Vyriausybės pareigūnų ir nepranešęs bendrovei, kad veikė kaip Vyriausybės atstovas; taip jis apgaule įgijo didelės vertės turtą. Be to, buvo įtariama, kad jis susitarė su bendrove atgaline data pasirašyti komercinio atstovavimo sutartį, nors veikdamas kaip Vyriausybės atstovas tokios sutarties sudaryti negalėjo, ir kad apgaule sudarytą sutartį panaudojo siekdamas pateisinti iš bendrovės gautus pinigus. Taip jis piktnaudžiavo savo, kaip valstybės tarnautojui prilyginto asmens, padėtimi.

94. 2021 m. gruodžio 28 d. byla perduota nagrinėti Vilniaus apygardos teismui.

95. 2023 m. gegužės 11 d. teismas išteisino pareiškėją dėl abiejų kaltinimų. Jis konstatavo, jog byloje neįrodyta, kad kokie nors pareigūnai būtų įgalioję jį veikti kaip Vyriausybės atstovą derybose. Todėl jis nebuvo valstybės tarnautojui prilygintas asmuo ir tai, kad jam buvo sumokėta už tarpininkavimo paslaugas, neprieštaravo įstatymams; tai, kad jis nepranešė valstybės pareigūnams apie atlygį, neturėjo reikšmės. Teismas taip pat

nustatė, kad atlyginimą pareiškėjui sumokėjo farmacijos bendrovė ir jis nebuvo mokamas iš Lietuvos Vyriausybės lėšų, todėl jo veiksmai nepadarė jokios žalos valstybei. Teismas panaikino pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimą (žr. šio sprendimo 56 punktą) ir priteisė jam iš valstybės 16 811 EUR bylinėjimosi išlaidoms atlyginti. Šį nuosprendį prokuroras apskundė. Todėl pirmosios instancijos teismo nuosprendis, įskaitant nuosavybės teisių apribojimo panaikinimą, neišsiteisėjo. Tuo metu, kai Teismui paskutinį kartą buvo pateiktos šalių pastabos (2023 m. liepos 20 d.), byla vis dar buvo neišnagrinėta apeliaciniame teisme.

B. Pareiškėjo pastangos surinkti lėšų teisinėms išlaidoms padengti

96. 2020 m. rugpjūtį pareiškėjas pradėjo internetinę sutelktinio finansavimo akciją, prašydamas paaukoti lėšų, kad galėtų padengti savo teisinės išlaidas. 2020 m. rugpjūčio 24 d. toje platformoje jis paskelbė, kad iš 223 aukotojų buvo surinkta 30 000 EUR. 2022 m. sausio mėn. jis pradėjo naują sutelktinio finansavimo akciją, siekdamas surinkti dar 44 000 EUR, kad galėtų padengti papildomas teisinės išlaidas, patirtas nagrinėjant baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme, ir pateikti peticiją Teismui. Atrodo, kad buvo surinkta 44 680 EUR.

BYLAI REIKŠMINGA TEISĖ IR PRAKTIKA

I. VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Konstitucija

97. Šiai bylai reikšmingos Konstitucijos nuostatos:

20 straipsnis

„Žmogaus laisvė neliečiama.

Niekas negali būti savavališkai sulaikytas arba laikomas suimtas. Niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas.

Nusikaltimo vietoje sulaikytas asmuo per 48 valandas turi būti pristatytas į teismą, kur sulaikytajam dalyvaujant sprendžiamas sulaikymo pagrindumas. Jeigu teismas nepriima nutarimo asmenį suimti, sulaikytasis tuojau pat paleidžiamas.“

21 straipsnis

„Žmogaus asmuo neliečiamas.

Žmogaus orumą gina įstatymas.

Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes. <...>“

22 straipsnis

„Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas.

<...>

Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą.“

23 straipsnis

„Nuosavybė neliečiama.

Nuosavybės teises saugo įstatymai. <...>“

25 straipsnis

„Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.

Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.

Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. <...>“

31 straipsnis

„Asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. <...>“

B. Baudžiamasis kodeksas

98. Prekybos poveikiu nusikaltimas apibrėžtas Baudžiamojo kodekso 226 straipsnyje. 226 straipsnio 2 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad tas, kas pasinaudodamas savo visuomenine padėtimi, tarnyba, giminyse, pažintimis ar kita tikėtina arba tariama įtaka valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai, savo ar kitų asmenų naudai tiesiogiai arba netiesiogiai susitarė priimti kyšį arba priėmė kyšį, pažadėjęs paveikti atitinkamą instituciją arba valstybės tarnautoją, kad šie teisėtai ar neteisėtai veiktų vykdydami įgaliojimus, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų. Pagal 226 straipsnio 4 dalį, jei kyšio vertė yra didesnė negu 250 MGL, bausmė yra laisvės atėmimas nuo dvejų iki aštuonerių metų.

99. Sukčiavimo nusikaltimas apibrėžtas Baudžiamojo kodekso 182 straipsnyje. 182 straipsnio 2 dalyje, *inter alia*, nustatyta, kad tas, kas apgaule įgijo didelės vertės svetimą turtą, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

100. Piktnaudžiavimo nusikaltimas apibrėžtas Baudžiamojo kodekso 228 straipsnyje. 228 straipsnio 1 dalyje, *inter alia*, nustatyta, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiauęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų. 228 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad tas, kas padarė minėtą veiką siekdamas turtinės ar

kitokios asmeninės naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki septynerių metų.

101. 72 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad konfiskuotinu turtu laikoma: nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ir tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas. Pagal 72 straipsnio 3 dalį toks kaltininkui priklausantis turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais.

102. 72³ straipsnio 1 dalyje išplėstinis turto konfiskavimas yra kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms, paėmimas valstybės nuosavybėn, kai yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu. Pagal 72³ straipsnio 2 dalį išplėstinis turto konfiskavimas taikomas, kai yra visos šios sąlygos: i) kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis turėjo ar galėjo turėti turtinės naudos; ii) kaltininkas turi šio kodekso uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgyto turto, kurio vertė neatitinka jo teisėtų pajamų, ir šis skirtumas viršija 250 MGL dydžio sumą, arba per nurodytą laikotarpį kitiems asmenims yra perleidęs tokio turto; iii) baudžiamojo proceso metu kaltininkas nepagrindžia šio turto įsigijimo teisėtumo.

C. Baudžiamojo proceso kodeksas

1. Bendrosios nuostatos dėl kardomųjų priemonių

103. Baudžiamojo proceso kodekso 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad procesinės prievartos priemonės turi būti taikomos tik tais atvejais, kai be jų negalima pasiekti proceso tikslų. Bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymas turi būti nedelsiant nutrauktas, kai tai tampa nereikalinga.

104. 119 straipsnyje nustatyta, kad kardamosios priemonės gali būti skiriamos siekiant užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms.

105. 121 straipsnio 1 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad suėmimas, intensyvi priežiūra, namų areštas ir įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytu atstumu gali būti paskirti tik ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi. Prokuroras gali paskirti kitas kardomasias priemones, pavyzdžiui, užstato sumokėjimą, dokumentų paėmimą, specialiosios teisės sustabdymą, įpareigojimą periodiškai registruotis policijos įstaigoje arba draudimą išvykti į užsienį.

106. 121 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, teisėjas ar teismas, spręsdamas, ar reikia skirti kardomąją priemonę, ir parinkdamas jos rūšį, turi atsižvelgti į įtariamojo nusikalstamos veikos sunkumą, įtariamojo asmenybę, į tai, ar jis turi nuolatinę gyvenamąją vietą ir darbą ar kitokią legalų pragyvenimo šaltinį, į įtariamojo amžių, sveikatos būklę, šeiminių padėčių ir kitas aplinkybes.

2. *Laikinas sulaikymas*

a) Teisinis reglamentavimas bylai reikšmingu metu

107. Bylai reikšmingu metu 140 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, *inter alia*, kad prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar kiekvienas asmuo gali sulaikyti asmenį, užkluptą darant nusikalstamą veiką ar tuoj po jos padarymo.

108. 140 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad laikinas sulaikymas, neužklupus asmens nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po jos padarymo, galimas prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu tik išimtiniais atvejais ir tik tada, kai yra visos šios sąlygos: i) nustatytas bent vienas šio BPK 122 straipsnyje numatytas suėmimo skyrimo pagrindas (žr. šio sprendimo 117 punktą); ii) tuoj pat būtina suvaržyti asmens laisvę siekiant BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų (žr. šio sprendimo 104 punktą); iii) nėra galimybės BPK 123 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo (žr. šio sprendimo 122 punktą).

109. 140 straipsnio 3 dalyje buvo nustatyta, *inter alia*, kad apie kiekvieną ikiteisminio tyrimo pareigūno ar kito asmens sulaikytą asmenį per įmanomai trumpiausią laiką turi būti pranešta prokurorui.

110. 140 straipsnio 4 dalyje buvo nustatyta, *inter alia*, kad laikinas sulaikymas negali trukti ilgiau, negu tai būtina asmens tapatybei nustatyti ir būtiniems proceso veiksmams atlikti. Maksimalus laikino sulaikymo terminas – 48 valandos.

111. 140 straipsnio 8 dalyje buvo nurodyta, kad sulaikytas asmuo turi būti nedelsiant paleistas, jeigu: i) nepasitvirtino įtarimas, kad jis padarė nusikalstamą veiką; ii) nustatyta, kad nėra BPK 122 straipsnyje numatytų suėmimo skyrimo pagrindų ir sąlygų ar suėmimas nėra būtinas; iii) baigėsi įstatymo numatytas sulaikymo terminas; 4) teismas priima nutartį atsisakyti skirti suėmimą.

b) 2022 m. birželio 30 d. pakeitimas

112. 2020 m. spalio mėn. Teisingumo ministerija pateikė² Seimui BPK 140 straipsnio pakeitimo projektą. Atitinkama aiškinamojo rašto dėl pakeitimo projekto dalis (paryškinta originale):

„<....>

Pagal šiuo metu galiojančias BPK nuostatas <...> asmens sulaikymas [pagal BPK 140 straipsnio 2 dalį] yra iš esmės galimas tik tokiu atveju, jeigu yra nustatomi BPK 122 straipsnyje įtvirtinto suėmimo pagrindai bei sąlygos (kas kartu yra susiję ir su BPK 119 straipsnyje įtvirtintų kardomųjų priemonių tikslų egzistavimu, kadangi viena iš suėmimo skyrimo sąlygų yra negalimumas pasiekti [minėtų tikslų] taikant švelnesnę kardomąją priemonę) ir prokuroras *neturi galimybės (pakankamai laiko)* kreiptis į teismą dėl asmens, kuris nėra sulaikytas, suėmimo. Aptariamo laikino sulaikymo pagrindo sąlygų analizė atskleidžia tai, kad šiuo pagrindu laikinas sulaikymas *turėtų būti taikomas tik išimtiniais atvejais*, kadangi negalimumas kreiptis į teismą dėl

² Vertėjo pastaba – Teisingumo ministerijos inicijuotą projektą Seimui pateikė Vyriausybė.

SPRENDIMAS NARBUTAS PRIEŠ LIETUVĄ

suėmimo paskyrimo turėtų būti suponuotas iš esmės labai greitai ikiteisminio tyrimo metu nustatinėjamų aplinkybių pasikeitimu, kurio negalėjo numatyti ikiteisminį tyrimą kontroliuojantis prokuroras Šiame kontekste ypatingai atkreiptinas dėmesys į tai, kad laikinas sulaikymas [pagal 140 straipsnio 2 dalį] yra galimas tik egzistuojant aptartų sąlygų visumai, kurių turinio visuma atskleidžia tai, kad *laikinas sulaikymas aptariamam pagrindu yra būtinas tik todėl, kad būtų užtikrintas neatidėliotinas prokuroro kreipimasis į teismą dėl suėmimo paskyrimo sulaikytam asmeniui* ir laikinai nesulaikius tokio asmens, yra didelė rizika, kad bus esmingai pakenkta baudžiamajam procesui (pavyzdžiui, asmuo pasislėps, sunaikins įrodymus, darys naujus nusikaltimus ir kt.). Tačiau, teismų praktikos analizė atskleidė, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ar prokuroras, priimdami nutarimą skirti laikiną sulaikymą BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu, dažnu atveju savo sprendimą grindžia ne neatidėliotinu poreikiu kreiptis dėl asmens suėmimo, o poreikiu atlikti baudžiamojo proceso veiksmus ar egzistuojant tik vienai iš laikino sulaikymo sąlygų, įtvirtintų BPK 140 straipsnio 2 dalyje. Akivaizdu, kad tokia <...> praktika yra ydinga ir prieštaraujanti aptariamo laikino sulaikymo pagrindo paskirčiai bei tikslui, kas neabejotinai suponuoja potencialų laikinai sulaikytų asmenų teisių pažeidimą, neproporcingą asmens laisvės suvaržymą <...>

<...>

<...> Šiame kontekste ypatingai pažymėtina, kad aiškumo stokojantys laikino sulaikymo pabaigos pagrindai sukuria prielaidas BPK 140 straipsnio 2 dalies pagrindu sulaikius asmenį jį laikiname sulaikyme išlaikyti iki maksimalių 48 valandų ir net nesikreipti į teismą dėl suėmimo paskyrimo, kas visiškai prieštarauja laikino sulaikymo [pagal BPK 140 straipsnio 2 dalį] paskirčiai bei tikslui, nepagrįstai suvaržo asmens laisvę realiai neegzistuojant poreikiui ją suvaržyti <...>“

113. 2022 m. birželio 30 d. BPK 140 straipsnis buvo pakeistas. Pakeitimas įsigaliojo 2022 m. spalio 1 d.

114. Po pakeitimo 140 straipsnio 3 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad nutarime skirti laikiną sulaikymą turi būti nurodytos priežastys, dėl kurių nėra galimybės kreiptis į teismą dėl asmens suėmimo šio Kodekso 123 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka (žr. šio sprendimo 122 punktą).

115. 140 straipsnio 4 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad apie kiekvieną ikiteisminio tyrimo pareigūno ar kito asmens sulaikytą asmenį per įmanomai trumpiausią laiką turi būti pranešta prokurorui. Prokuroras, susipažinęs su asmens laikino sulaikymo dokumentais, privalo nedelsdamas įvertinti laikino sulaikymo teisėtumą ir pagrįstumą ir jį patvirtinti arba panaikinti.

116. 140 straipsnio 11 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad skundai dėl laikino sulaikymo gali būti pateikiami ikiteisminio tyrimo teisėjui. Teisėjas privalo tokį skundą išnagrinėti rašytinio proceso tvarka per 20 valandų nuo skundo gavimo momento ir priimti dėl jo nutartį. Jeigu teisėjas patenkina skundą, sulaikytas asmuo nedelsiant paleidžiamas, išskyrus atvejus, kai jam paskirtas suėmimas. Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis dėl laikino sulaikymo yra galutinė ir neskundžiama.

3. *Suėmimas*

117. Pagal 122 straipsnio 1 dalį suėmimo pagrindas yra pagrįstas manymas, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų ar prokuroro, trukdys procesui ar darys naujus nusikaltimus.

118. Pagal 122 straipsnio 2 dalį suėmimas gali būti skiriamas, kai pagrįstai manoma, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų ar prokuroro, atsižvelgiant į įtariamojo šeiminių padėtį, nuolatinę gyvenamąją vietą, darbo santykius, sveikatos būklę, ankstesnę teistumą, ryšius užsienyje ir kitas aplinkybes.

119. Pagal 122 straipsnio 3 dalį pagrindas manyti, kad įtariamasis trukdys procesui, gali būti nustatytas, kai yra duomenų, jog įtariamasis pats ar per kitus asmenis gali bandyti: i) paveikti nukentėjusiuosius, liudytojus, ekspertus, kitus įtariamuosius, kaltinamuosius ar nuteistuosius; ii) sunaikinti, paslėpti ar suklastoti bylai svarbius daiktus bei dokumentus.

120. 122 straipsnio 4 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad pagrindas manyti, kad įtariamasis darys naujus nusikaltimus, gali būti nustatytas, jei asmuo yra įtiriamas padaręs vieną ar kelis sunkius arba labai sunkius nusikaltimus, taip pat jei yra duomenų, kad jis gali padaryti naujų sunkių arba labai sunkių nusikaltimų.

121. 122 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad suėmimas gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti 119 straipsnyje (žr. šio sprendimo 104 punktą) numatytų tikslų.

122. Pagal 123 straipsnio 2 dalį prokuroras, manydamas, kad įtariamajam, kuris nėra sulaikytas, būtina skirti suėmimą, privalo kreiptis su pareiškimu į tyrimo atlikimo vietos apylinkės teismo teisėją arba ikiteisminio tyrimo teisėją.

4. *Namų areštas*

123. 132 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad namų areštas – tai įpareigojimas įtariamajam nustatytu metu būti savo gyvenamojoje vietoje, nesilankyti viešosiose vietose ir nebendrauti su tam tikrais asmenimis. 132 straipsnio 2 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad namų areštą ikiteisminio tyrimo metu prokuroro prašymu skiria ikiteisminio tyrimo teisėjas nutartimi.

5. *Laikinas nuosavybės teisės apribojimas*

124. 151 straipsnio 1 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad civiliniam ieškiniui, galimam turto konfiskavimui arba išplėstiniam turto konfiskavimui užtikrinti prokuroro nutarimu įtariamajam ar kitam asmeniui, turinčiam nusikalstamu būdu gauto ar įgyto turto, gali būti skiriamas laikinas nuosavybės teisės apribojimas.

125. 151 straipsnio 3 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad draudžiama laikinai apriboti nuosavybės teisę į daiktus, kurie pagal įstatymą yra būtini įtariamajam ar jo šeimos nariams.

126. 151 straipsnio 6 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad prokuroro nutarimu paskirtas laikinas nuosavybės teisės apribojimas negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius. Šis terminas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi gali būti pratęstas, tačiau ne ilgiau negu šešiams mėnesiams.

127. 151 straipsnio 7 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad bylose dėl sunkių ar labai sunkių nusikaltimų arba bylose, kuriose pareikštas civilinis ieškinys, laikino nuosavybės teisės apribojimo termino pratęsimų skaičius neribojamas.

128. 170¹ straipsnyje nurodyta, kad proceso metu prokuroras turi imtis priemonių turto, kuris atitinka Baudžiamojo kodekso 72 ir 72³ straipsniuose (žr. šio sprendimo 101 ir 102 punktus) nurodytus požymius, suradimui ir jo galimam konfiskavimui užtikrinti.

6. Civiliniai ieškiniai baudžiamajame procese

129. 112 straipsnio 1 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad civilinis ieškinys pareiškiamas bet kuriuo proceso metu, tačiau ne vėliau kaip iki įrodymų tyrimo teisme pradžios. Nukentėjusysis, nepareiškęs civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje, turi teisę pareikšti ieškinį civilinio proceso tvarka.

130. 116 straipsnyje nustatyta, kad proceso metu ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas turi imtis priemonių galimam civiliniam ieškiniui užtikrinti: surasti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamojo ar kaltinamojo veiksmus materialiai atsakingiems asmenims priklausančią turtą ir laikinai apriboti nuosavybės teisę į jį.

7. Ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas

131. 177 straipsnio 1 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad ikiteisminio tyrimo duomenys neskelbtini. Šie duomenys iki bylos nagrinėjimo teisme gali būti paskelbti tik prokuroro leidimu ir tik tiek, kiek pripažįstama leistina.

132. Pagal 177 straipsnio 2 dalį reikiamais atvejais prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas įspėja proceso dalyvius ar kitus asmenis, mačiusius atliekamus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kad draudžiama be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis. Tokiais atvejais asmuo pasirašytinai įspėjamas dėl atsakomybės pagal Baudžiamojo kodekso 247 straipsnį. Pastarojoje nuostatoje nurodyta, kad už ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimą be prokuroro leidimo baudžiama viešaisiais darbais, bausmė, laisvės apribojimu arba areštu.

D. Kiti bylai svarbūs teisės aktai

1. Visuomenės informavimo įstatymas

133. Bylai reikšmingu metu sąvoka „viešasis asmuo“ buvo apibrėžta Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 78 dalyje. Jame buvo nurodyta, kad viešasis asmuo yra valstybės politikas, teisėjas, valstybės ar

savivaldybės pareigūnas, politinės partijos ir (ar) asociacijos vadovas, kuris dėl einamų pareigų arba savo darbo pobūdžio nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje, arba kitas fizinis asmuo, jeigu jis turi viešojo administravimo įgaliojimus ar administruoja viešųjų paslaugų teikimą arba jeigu jo nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams.

2. Ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo rekomendacijos

134. Ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo rekomendacijos buvo patvirtintos generalinio prokuroro 2017 m. rugpjūčio 17 d. ir vėliau buvo iš dalies pakeistos.

135. 5.1 papunktyje asmens duomenys apibrėžiami kaip bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyta pasinaudojant tokia informacija (asmens kodas, asmens gimimo data, tiksli asmens gyvenamoji vieta, atvaizdas bei kiti duomenys, leidžiantys identifikuoti asmenį).

136. 5.2 papunktyje nurodyta, kad bendro pobūdžio informacija apie nusikalstamos veikos įvykį – tai informacija apie ikiteisminio tyrimo pradėjimą, atsisakymą pradėti ikiteisminį tyrimą arba ikiteisminio tyrimo sustabdymą, nutraukimą, nusikalstamos veikos kvalifikavimą, ikiteisminį tyrimą atliekančią instituciją, ikiteisminį tyrimą atliekantį, organizuojantį ir jam vadovaujantį prokurorą, nusikalstamos veikos padarymo vietą, laiką ir kitas esmines aplinkybes (neleidžianti identifikuoti fizinio ar juridinio asmens), nukentėjusiųjų, įtariamųjų buvimą ar nebuvimą, nusikalstamos veikos padarymo būdą, padarinius (turtinę, neturtinę žalą), nukentėjusiojo ir įtariamąjo lytį, gimimo metus, įtariamąjo sulaikymą, paskirtas kardomąsias priemones, taip pat apibendrinta informacija apie atliktus tyrimo veiksmus ir taikytas procesines prievartos priemones, kai neatskleidžiamas tikslus jų skaičius ir juos taikant gauti duomenys.

137. 5.3 papunktyje ikiteisminio tyrimo duomenys apibrėžti kaip ikiteisminio tyrimo byloje esanti informacija, gauta įstatymų ir BPK nustatyta tvarka, taip pat proceso dalyvių asmens duomenys, saugomi atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos, kita informacija, ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro pripažinta ikiteisminio tyrimo duomenimis.

138. 7 punkte nurodyta, *inter alia*, kad skelbiant tikslus ir baudžiamojo persekiojimo sėkmei netrukdančius ikiteisminio tyrimo duomenis siekiama: i) informuoti visuomenę; ii) ginti nukentėjusiųjų interesus, užtikrinti nekaltumo prezumpciją ir asmenų procesines teises; iii) spręsti ikiteisminio tyrimo tolesnio organizavimo klausimus ar atskirus tyrimo taktikos uždavinius; iv) didinti prokuratūros, ikiteisminio tyrimo įstaigų veiklos skaidrumą ir baudžiamojo proceso ypatybių supratimą visuomenėje; v) saugoti tyrimo sėkmei būtinus duomenis nuo priešlaikinio atskleidimo; vi) ištirti nusikalstamas veikas.

139. 15 punkte nustatyta, *inter alia*, kad skelbiant ikiteisminio tyrimo duomenis laikomasi teisėtumo ir proporcingumo, nekaltumo prezumpcijos,

asmens duomenų, viešojo asmens ir viešiesiems asmenims nepriskirtino asmens privataus gyvenimo ir pagarbos bei proceso dalyvių lygybės principų.

140. 10 punkte nustatyta, *inter alia*, kad skelbiant informaciją apie nusikalstamos veikos padarymu įtariamą asmenį, fizinio asmens, kuris nelaikytinas viešuoju asmeniu, vardas ir pavardė nenurodomi, išskyrus atvejus, kai tokių duomenų skelbimas pateisinamas asmens paieškos tikslais, būtinybe apsaugoti visuomenę nuo tokio asmens keliamo pavojaus arba kitomis esminę reikšmę visuomenės interesams turinčiomis aplinkybėmis. Viešojo asmens vardas ir pavardė gali būti skelbiami atsižvelgiant į Rekomendacijų 26–28 punktuose išdėstytas taisykles ir principus (žr. šio sprendimo 141–143 punktus).

141. 26 punkte nustatyta, kad priimant sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo, atliekamo dėl viešojo asmens galimai padarytų nusikalstamų veikų, duomenų skelbimo rekomenduojama *inter alia* atsižvelgti į tai, kad: i) visuomenės interesas būti informuotai apie viešųjų asmenų galimai padarytas nusikalstamas veikas yra didesnis nei apie privačiųjų asmenų padarytas nusikalstamas veikas; ii) nei būtinybė užtikrinti vykstančio ikiteisminio tyrimo apsaugą, nei būtinybė užtikrinti nusikalstamą veiką galimai padariusio viešojo asmens reputaciją negali būti laikoma savaime viršesne už laisvę informuoti ir teisę būti informuotam ar paneigiančia šias teises; iii) kiekvienu atveju turi būti užtikrinta tinkama pusiausvyra tarp visuomenės intereso būti informuotai ir pagrindinių nusikalstamą veiką galimai padariusio asmens teisių apsaugos.

142. 27 punkte teigiama, kad tuo atveju, kai nusikalstama veika, dėl kurios atliekamas ikiteisminis tyrimas, priskiriama prie nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, reikia atsižvelgti ir į tai, kad šiomis nusikalstamomis veikomis į visos visuomenės interesus yra kėsiamasi išimtinai tiesiogiai, tad tokios nusikalstamos veikos galimo padarymo atveju visuomenės interesas būti informuotai yra didesnis nei kitų nusikalstamų veikų atveju.

143. Pagal 28 punktą, kai ikiteisminis tyrimas atliekamas dėl 27 punkte aprašytos nusikalstamos veikos (žr. šio sprendimo 142 punktą), prokuroras ar kitas ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo subjektas kiekvienu atveju turi įvertinti visuomenės informavimo apie atliekamą ikiteisminį tyrimą galimybę. Sprendimą neskelbti bendro pobūdžio informacijos apie nusikalstamos veikos įvykį rekomenduojama priimti tik tais atvejais, kai toks paskelbimas gali pakenkti ikiteisminio tyrimo sėkmei arba būtų akivaizdžiai nesuderinamas su Rekomendacijų 15 ir 26 punktuose nurodytais principais (žr. šio sprendimo 139 ir 141 punktus).

3. Rekomendacijos dėl turto tyrimo

144. Rekomendacijas dėl turto tyrimo generalinis prokuroras patvirtino 2018 m. birželio 27 d., vėliau jos buvo iš dalies pakeistos.

145. 3.2 papunktyje nurodyta, kad turto tyrimas atliekamas kaip ikiteisminio tyrimo dalis, siekiant surinkti informaciją apie bet kokio pobūdžio asmens turtą, jo įsigijimo ar perleidimo aplinkybes ir istoriją.

146. 10.6 papunktyje nurodyta, kad turto tyrimas atliekamas, kai ikiteisminis tyrimas susijęs su šiais korupciniais nusikaltimais: kyšininkavimu (BK 225 straipsnis), prekyba poveikiu (BK 226 straipsnis), papirkimu (BK 227 straipsnio 3 dalis), piktnaudžiavimu (BK 228 straipsnio 2 dalis).

E. Nacionalinių teismų praktika

1. Konstitucinis Teismas

147. 2002 m. spalio 23 d. nutarime Konstitucinis Teismas nurodė, kad viešiesiems asmenims priskirtini asmenys, kurie dėl einamų pareigų ar savo darbo pobūdžio dalyvauja viešajame gyvenime. Tai – politikai, valstybės ir savivaldybių pareigūnai, visuomeninių organizacijų vadovai. Tačiau viešaisiais asmenimis gali būti laikomi ir kiti asmenys, jeigu jų veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams. Konstitucinis Teismas taip pat nurodė, kad Konstitucijoje viešojo asmens sąvokos nėra ir kad įstatymų leidėjas turi apibrėžti kriterijus, pagal kuriuos tam tikrus asmenis galima priskirti viešiesiems asmenims. Jis pabrėžė, kad asmens pareigos ar dalyvavimas visuomeninėje veikloje savaime nėra laikytini pakankamais kriterijais, pagal kuriuos asmuo gali būti priskiriamas viešiesiems asmenims. Be to, įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintos žmogaus teisės į privatumą ir Konstitucijos garantuojamo bei saugomo visuomenės intereso būti informuotam apie visus veiksmus, galinčius daryti įtaką viešiesiems reikalams, pusiausvyros.

2. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

148. 2006 m. birželio 22 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2006 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo bylą, kurioje buvo pareikštas civilinis ieškinys užsienio reikalų ministrui ir keliems laikraščiams. Pareiškėjas visų pirma teigė, kad ministras išsakė jo garbę ir orumą žeminančius bei tikrovės neatitinkančius teiginius, leisdamas suprasti, kad jis padarė nusikalstamą veiką, ir taip pažeidė jo nekaltumo prezumpciją. Pirmosios instancijos teismas iš dalies patenkino ieškinį ir nusprendė, kad keli vieši ministro pareiškimai neatitiko tikrovės ir pažeidė pareiškėjo garbę ir orumą. Teismas nurodė laikraščiams, kuriuose buvo paskelbti šie teiginiai, paskelbti paneigimą ir priteisė pareiškėjui neturtinės žalos atlyginimą iš Užsienio reikalų ministerijos ir minėtų laikraščių. Apeliacinės instancijos teismas minėtą išvadą patvirtino. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino šiuos sprendimus ir perdavė bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Visų pirma jis nusprendė, kad žemesnės instancijos teismai

klaidingai įvertino ministro pareiškimų teisingumą ir netinkamai įvertino įslaptintą informaciją, kuria buvo grindžiami šie pareiškimai. Teismas nėra informuotas apie jokių nacionalinių teismų sprendimus, priimtus po bylos perdavimo nagrinėti iš naujo.

3. *Kiti teismai*

149. 2008 m. balandžio 29 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1S-66-81/08 Kauno apygardos teismas apeliacinėje instancijoje išnagrinėjo bylą, kurioje prokuroras atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą asmens atžvilgiu dėl neteisėto ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimo. Teismas nurodė, kad BPK 177 straipsnyje (žr. šio sprendimo 131 ir 132 punktus) įtvirtintu draudimu atskleisti ikiteisminio tyrimo duomenis siekiama: i) užtikrinti nekaltumo prezumpciją; ii) užtikrinti privataus gyvenimo neliečiamumą; iii) užtikrinti ikiteisminio tyrimo sėkmę. Baudžiamoji atsakomybė už tokių duomenų atskleidimą gali kilti tik tuo atveju, jei galėjo būti pažeistas bent vienas iš nurodytų tikslų. Todėl būtina įvertinti atskleistus duomenis ir jų svarbą.

150. 2010 m. spalio 20 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1S-655-106/2010 Klaipėdos apygardos teismas apeliacinėje instancijoje išnagrinėjo bylą, kurioje prokuroras atsisakė nutraukti ikiteisminį tyrimą dviejų žurnalistų atžvilgiu dėl neteisėto ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimo, bet jo nutarimą panaikino pirmosios instancijos teismas. Klaipėdos apygardos teismas paliko galioti prokuroro nutarimą, konstatavęs, kad žurnalistai buvo gavę leidimą paviėšinti tam tikrą informaciją.

151. 2011 m. birželio 10 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1S-332-495/2011 Vilniaus apygardos teismas apeliacinėje instancijoje išnagrinėjo bylą, kurioje prokuroras atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą advokato atžvilgiu dėl neteisėto ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimo. Teismas nusprendė, kad baudžiamojon atsakomybėn už ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimą gali būti traukiami tik tie asmenys, kurie buvo oficialiai įspėti pagal BPK 177 straipsnį neatskleisti ikiteisminio tyrimo duomenų. Atitinkamas advokatas nebuvo įspėtas, todėl negalėjo būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

152. 2013 m. lapkričio 19 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 1S-957-366/2013 Panevėžio apygardos teismas apeliacinėje instancijoje išnagrinėjo bylą, kurioje prokuroras atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą žurnalistu atžvilgiu dėl neteisėto ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimo. Teismas nustatė, kad ginčijamame straipsnyje buvo paskelbta informacija, kurią tas pats žurnalistas jau buvo paskelbęs ankstesnėje publikacijoje, o pastaroji publikacija buvo kito ikiteisminio tyrimo žurnalistu atžvilgiu objektas. Todėl nebuvo pagrindo pradėti naują tyrimą.

153. 2021 m. sausio 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-165-567/2021 Vilniaus apygardos teismas, veikdamas kaip apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjo bylą, kurioje buvo pareikštas civilinis ieškinys Seimo

nariui dėl viešų pasisakymų, kurie esą buvo neatitinkantys tikrovės ir pažeidę pareiškėjo dalykinę reputaciją. 2019 m. sausio 24 d. pirmosios instancijos teismas pareiškėjo ieškinį patenkino iš dalies, jis nustatė, kad ginčijami teiginiai neturi pakankamo faktinio pagrindo ir pakenkė pareiškėjo reputacijai, tačiau atmetė reikalavimą priteisti neturtinę žalą, nusprendęs, kad pažeidimo pripažinimas yra pakankama satisfakcija už bet kokią pareiškėjo patirtą žalą. 2019 m. gruodžio 10 d. Vilniaus apygardos teismas minėtą sprendimą paliko galioti. Tačiau 2020 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas perdavė bylą Vilniaus apygardos teismui nagrinėti iš naujo, motyvuodamas tuo, kad teismai netinkamai taikė teisę, netinkamai įvertino faktines aplinkybes ir tinkamai nepagrindė savo išvadų. Iš naujo išnagrinėjęs bylą, Vilniaus apygardos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir perdavė bylą jam nagrinėti iš naujo. Teismas nėra informuotas apie jokių nacionalinių teismų sprendimus, priimtus po paskutinio bylos perdavimo nagrinėti iš naujo.

II. TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

154. Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2003)13 valstybėms narėms dėl informacijos apie baudžiamąjį procesą sklaidos per žiniasklaidą, kuri buvo Ministrų Komiteto patvirtinta per 848-ąjį ministrų pavaduotojų posėdį 2003 m. liepos 10 d., atitinkamose dalyse nurodyta:

„1 principas. Visuomenės informavimas per žiniasklaidą

Visuomenė turi turėti galimybę gauti informaciją apie teisminių institucijų ir policijos tarnybų veiklą per žiniasklaidą. Todėl žurnalistams turi būti suteikta galimybė laisvai informuoti ir pasisakyti apie baudžiamosios justicijos sistemos veikimą, laikantis tik pagal toliau išdėstytus principus nustatytų apribojimų.

2 principas. Nekaltumo prezumpcija

Nekaltumo prezumpcijos principo laikymasis yra neatsiejama teisės į teisingą bylos nagrinėjimą dalis. Todėl su vykstančiu baudžiamuoju procesu susijusios nuomonės ir informacija per žiniasklaidą turėtų būti perduodamos arba platinamos tik tada, kai tai nepažeidžia įtariamojo arba kaltinamojo nekaltumo prezumpcijos.

3 principas. Informacijos tikslumas

Teisminės institucijos ir policijos tarnybos žiniasklaidai turėtų teikti tik patikrintą arba pagrįstomis prielaidomis paremtą informaciją. Pastaruoju atveju tai turėtų būti aiškiai nurodyta žiniasklaidai.

<...>

8 principas. Privatumo apsauga vykstant baudžiamajam procesui

Teikiant informaciją apie įtariamuosius, kaltinamuosius, nuteistuosius ar kitus baudžiamąjo proceso dalyvius, turėtų būti gerbiama jų teisė į privataus gyvenimo apsaugą pagal Konvencijos 8 straipsnį. Ypatinga apsauga turėtų būti teikiama procese dalyvaujantiems nepilnamečiams ar kitiems pažeidžiamiems asmenys, taip pat nukentėjusiesiems, liudytojams ir įtariamųjų, kaltinamųjų bei nuteistųjų šeimoms. Visais atvejais reikėtų ypač atsižvelgti į žalingą poveikį, kurį šio principo aprašyme

SPRENDIMAS NARBUTAS PRIEŠ LIETUVĄ

nurodytiems asmenims gali turėti informacijos, leidžiančios nustatyti jų tapatybę, atskleidimas.

<...>

10 principas. Draudimas daryti žalingą įtaką

Vykstant baudžiamajam procesui, ypač kai jame dalyvauja prisiekusieji arba neprofesionalūs teisėjai, teisminės institucijos ir policijos tarnybos turėtų susilaikyti nuo viešinimo informacijos, kuri gali iš esmės pakenkti proceso teisingumui.

11 principas. Žalingas ikiteisminio tyrimo duomenų viešinimas

Jei kaltinamasis gali įrodyti, kad dėl informacijos pateikimo labai tikėtina, kad bus arba jau buvo pažeista jo teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, jam turėtų būti užtikrinta veiksminga teisinės gynybos priemonė. <...>“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 3 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

155. Pareiškėjas skundėsi, kad draudimas lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose institucijose neleido jam gauti medicininės pagalbos vėžiui gydyti. Jis tvirtino, kad tai pažeidė Konvencijos 3 straipsnį, kuriame nustatyta:

„[n]iekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

A. Priimtinumas

1. Šalių teiginiai

a) Vyriausybė

156. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepanaudojo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių. Visų pirma, jis galėjo pateikti prašymą prokurorui sušvelninti namų arešto sąlygas. Nors pagal vidaus teisę namų areštą gali skirti tik teismas, prokuroras turi teisę laikinai sušvelninti jo sąlygas, pavyzdžiui, sutrumpinti laiką, kurį asmuo turi būti namuose, arba leisti jam laikinai išvykti iš namų tam tikru tikslu. Vyriausybė nurodė, kad byloje *Uspaskich prieš Lietuvą* (Nr. 14737/08, §§ 44–49, 2016 m. gruodžio 20 d.) prokuroras patenkino kelis pareiškėjo, kuriam buvo skirtas namų areštas, prašymus išvykti iš namų gydytis.

157. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjas neišskėlė klausimo dėl galimybės gauti medicininę pagalbą, kai Vilniaus apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas nagrinėjo namų arešto taikymo jam klausimą (žr. šio sprendimo 19 punktą).

b) Pareiškėjas

158. Pareiškėjas nesutiko su Vyriausybės argumentais. Jis teigė, kad nutarimą skirti jam namų areštą jis apskundė aukštesnės instancijos teismui (žr. šio sprendimo 32 punktą), todėl jam nereikėjo pasinaudoti jokiais kitomis iš esmės tą patį tikslą turinčiomis teisinės gynybos priemonėmis.

159. Be to, jis teigė, kad valdžios institucijos žinojo apie jo sveikatos būklę: jis informavo STT pareigūnus per kratą savo namuose ir pateikė jiems atitinkamas medicininės pažymas; jis taip pat iškėlė šį klausimą savo skunde dėl laikino sulaikymo (žr. šio sprendimo 13 punktą). Be to, jis aktyviai dalyvavo pacientų teisių gynimo veikloje, ir tai, kad jis pats sirgo vėžiu, buvo viešai žinoma.

2. Teismo vertinimas

160. Bendrieji principai, susiję su reikalavimu panaudoti veiksmingas vidaus teisinės gynybos priemonės, buvo apibendrinti sprendime *Vučković ir kiti prieš Serbiją* ((preliminarus prieštaravimas) [DK], Nr. 17153/11 ir kiti 29, §§ 69–77, 2014 m. kovo 25 d., ir ten nurodytos bylos).

161. Teismas pirmiausia išnagrinės klausimą, ar pareiškėjas iškėlė klausimą dėl savo sveikatos būklės Vilniaus apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui, priėmusiam nutartį skirti jam namų areštą ir uždraudusiam lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose įstaigose.

162. Prašymą pritaikyti pareiškėjui namų areštą ir minėtą draudimą prokuroras pateikė 2020 m. liepos 22 d. (žr. šio sprendimo 16 punktą). Teismas neturi pagrindo manyti, kad pareiškėjas galėjo nežinoti apie apribojimus, kuriuos prokuroras prašė ikiteisminio tyrimo teisėjo nustatyti. Be to, teisėjas svarstė prašymą skirti namų areštą posėdyje, kuriame dalyvavo pareiškėjas ir jo advokatas ir kuris buvo atidėtas maždaug vienai valandai, kad jie galėtų susipažinti su tyrimo medžiaga (žr. šio sprendimo 19 punktą). Todėl Teismas įsitikinęs, kad 2020 m. liepos 22 d. posėdžio metu pareiškėjas žinojo apie jam gresiančius apribojimus. Tačiau ikiteisminio tyrimo teisėjui jis nepateikė argumentų, kad draudimas lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose įstaigose gali būti nesuderinamas su jo sveikatos būkle (žr. šio sprendimo 19 punktą). Tai, kad jis anksčiau buvo iškėlęs savo ligos klausimą kitose institucijose arba kad ši informacija buvo viešai prieinama (žr. šio sprendimo 159 punktą), neatleidžia jo nuo pareigos pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį pateikti tokį skundą, bent jau iš esmės, atitinkamoje vidaus institucijoje (ten pat, § 72).

163. Pareiškėjas dėl galimybės gauti medicininę pagalbą vidaus teismams pirmą kartą pasiskundė savo 2020 m. liepos 29 d. skunde Vilniaus apygardos teismui (žr. 32 punktą). Todėl Teismas konstatuoja, kad jis nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių, kiek tai susiję su jo skundu pagal Konvencijos 3 straipsnį laikotarpiu iki 2020 m. liepos 29 d. atžvilgiu. Todėl

skundo dalis, susijusi su minėtu laikotarpiu, turėtų būti paskelbta nepriimtina pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

164. Toliau Teismas išnagrinės Vyriausybės argumentą dėl pareiškėjo galimybės prašyti prokuroro sušvelninti namų arešto sąlygas (žr. šio sprendimo 156 punktą). Teismas primena, kad tais atvejais, kai asmuo gali pasinaudoti keliomis vidaus teisėje numatytais teisinės gynybos priemonėmis, jis gali pasirinkti teisinės gynybos priemonę, atitinkančią jo skundo esmę. Kitaip tariant, kai viena teisinės gynybos priemonė jau pasinaudota, nereikalaujama pasinaudoti kita teisinės gynybos priemonė, kuria iš esmės siekiama to paties tikslo (žr. *O'Keeffe prieš Airiją* [DK], Nr. 35810/09, §§ 109, ECHR 2014 (ištraukos), ir ten nurodytas bylas). Teismas mano, kad pateikdamas skundą dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties ir prašydamas aukštesnės instancijos teismo panaikinti nutartį skirti jam namų areštą (žr. šio sprendimo 32 punktą), jis pasinaudojo vidaus teisinės gynybos priemonė, kuri galėjo padėti ištaisyti jo patirtą skriaudą. Todėl jis neprivalėjo imtis kokių nors kitų teisinės gynybos priemonių. Todėl ši Vyriausybės prieštaravimo dalis turi būti atmesta.

165. Pareiškėjo namų arešto sąlygos buvo sušvelnintos 2020 m. rugpjūčio 18 d. ir nuo tos dienos jam buvo leista lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžioje sveikatos priežiūros įstaigoje gydymo tikslais (žr. šio sprendimo 33 punktą). Teismas mano, kad pareiškėjo skundas pagal Konvencijos 3 straipsnį, susijęs su laikotarpiu nuo 2020 m. liepos 29 d. iki rugpjūčio 18 d., nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokių nors kitų pagrindų, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtiniu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjas

166. Pareiškėjas teigė, kad dėl vėžio jam buvo reikalinga nuolatinė medicininė priežiūra, tačiau dėl draudimo lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžioje institucijose jis negalėjo gauti reikiamos medicininės pagalbos. Jam diagnozuota liga galėjo būti gydoma tik trijose Lietuvos gydymo įstaigose, kurios visos buvo pavaldžios Sveikatos apsaugos ministerijai; vienoje iš jų jis nuolat gydėsi nuo 2006 m. Todėl, priešingai nei teigė Vyriausybė (žr. šio sprendimo 169 punktą), medicininės priežiūros, kuri jam buvo būtina dėl jo ligos, nebuvo galima gauti nei savivaldybės, nei privačioje įstaigoje, nei nuotoliniu būdu.

167. Pareiškėjas teigė, kad dėl ginčijamo draudimo pablogėjo jo sveikata. Savo pastabose jis pateikė lentelę, kurioje apibendrinti jo sveikatos būklės stebėsenos rodikliai. Pasak pareiškėjo, jo būklė buvo tikrinama kas šešis

mėnesius – kiekvienų metų kovo ir rugsėjo mėnesiais, o atitinkami rodikliai pablogėjo nuo 2020 m. rugsėjo mėn.

b) Vyriausybė

168. Vyriausybė nesutiko su pareiškėjo teiginiu, kad jam buvo užkirstas kelias gauti gydymą. Ji teigė, kad draudimas lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose institucijose buvo nustatytas dėl to, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradinėje stadijoje ir reikėjo apklausti kelių tokių institucijų darbuotojus bei gauti įvairius dokumentus. Taigi draudimu buvo siekiama neleisti ieškovui trukdyti tyrimui, o ne palikti jį be sveikatos priežiūros paslaugų. Vyriausybė teigė, kad kardamosios priemonės mastas turėtų būti aiškinamas ne formaliai, o atsižvelgiant į jos tikslą. Galimybę pareiškėjui gydytis visose gydymo įstaigose prokuroras aiškiai nurodė 2020 m. rugpjūčio 19 d., kai jis pakeitė kardomąją priemonę, kad būtų išvengta bet kokių nesusipratimų (žr. šio sprendimo 34 punktą).

169. Vyriausybė taip pat teigė, kad net ir darant prielaidą, jog dėl ginčijamos nutarties pareiškėjas negalėjo kreiptis į Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžias gydymo įstaigas, jis vis tiek turėjo galimybę gauti tokią pagalbą savivaldybių ar privačiose gydymo įstaigose arba konsultuotis su gydytojais nuotoliniu būdu, taip pat galėjo gauti skubią medicinos pagalbą namuose. Ji taip pat pabrėžė, kad pareiškėjo namų areštas užtruko neilgai ir kad jis nepateikė jokių įrodymų, jog jam nedelsiant ar nuolat reikėjo specialios medicininės pagalbos. Todėl Vyriausybė teigė, kad draudimas nebuvo pakankamai rimtas, kad būtų taikytinas Konvencijos 3 straipsnis.

2. Teismo vertinimas

170. Atitinkami bendrieji principai, susiję su kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo draudimu pagal Konvencijos 3 straipsnį, ypač kiek tai susiję su valstybės pareiga užtikrinti medicininę priežiūrą asmenims, kuriems apribota laisvė, buvo apibendrinti sprendime *Blokhin prieš Rusiją* ([DK], Nr. 47152/06, §§ 135–136, 2016 m. kovo 23 d., ir ten nurodytos bylos). Nors šioje byloje pareiškėjui buvo taikomas namų areštas, kuris savo griežtumu ir intensyvumu neprilygsta laisvės atėmimui (žr. šio sprendimo 20 punktą ir, *mutatis mutandis*, *Lisovskij prieš Lietuvą*, Nr. 36249/14, § 71, 2017 m. gegužės 2 d.), Teismas vis dėlto mano, kad priemonės, dėl kurių jis lieka be medicininės priežiūros namų arešto laikotarpiu, gali būti prilyginamos 3 straipsnį pažeidžiančiam elgesiui (žr., *mutatis mutandis*, *Blokhin*, minėta pirmiau, § 136, ir ten nurodytas bylas).

171. Šioje byloje Teismo neįtikina Vyriausybės argumentas, kad draudimas pareiškėjui lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose institucijose iš tikrųjų netrukdė jam gauti medicininę pagalbą (žr. šio sprendimo 168 punktą). Jis pažymi, kad kai pareiškėjas pateikė tokį skundą Vilniaus apygardos teismui, šis teismas manė, kad būtina sušvelninti

pareiškėjo namų arešto sąlygas, kad jis galėtų patekti į bet kokias medicinos įstaigas gydymo tikslais (žr. šio sprendimo 33 punktą), o tai rodo, kad teismas suprato, jog draudimas buvo taikomas ir apsilankymui gydymo tikslais. Teismas neturi pagrindo pakeisti nacionalinio teismo vertinimo savuoju ir ginčijamą draudimą aiškinti kitaip.

172. Jis taip pat atkreipia dėmesį į pareiškėjo pateiktą ir Vyriausybės neginčytą teiginį, kad nuo 2006 m. jis gydėsi Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžioje ligoninėje ir kad jokia savivaldybės ar privati įstaiga negalėjo užtikrinti jo ligai būtino gydymo (žr. šio sprendimo 166 punktą).

173. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad draudimas naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis sukėlė pareiškėjui stresą ir nerimą, ypač atsižvelgiant į jo sunkią ligą. Tačiau Teismas primena, jog tam, kad patektų į 3 straipsnio taikymo sritį, netinkamas elgesys turi būti pakankamai žiaurus. Šio pakankamumo vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, kaip antai elgesio trukmė, jo fizinis ir emocinis poveikis ir, tam tikrais atvejais, nukentėjusiojo lytis, amžius ir sveikatos būklė (žr. *Muršić prieš Kroatiją* [DK], Nr. 7334/13, § 97, 2016 m. spalio 20 d., ir ten nurodytas bylas).

174. Šiuo atžvilgiu Teismas pažymi, kad po to, kai pareiškėjas 2020 m. liepos 29 d. atkreipė vidaus teismų dėmesį į šį klausimą (žr. šio sprendimo 32 punktą), ginčijamas apribojimas buvo panaikintas 2020 m. rugpjūčio 18 d. (žr. šio sprendimo 33 punktą), t. y. per 15 darbo dienų arba per mažiau nei tris savaites.

175. Jis taip pat pažymi, kad nei skunde Vilniaus apygardos teismui, nei pareiškimuose Teismui pareiškėjas nenurodė, kad aptariamam laikotarpiu jam buvo reikalingos kokios nors konkrečios medicininės procedūros ar kad jis buvo priverstas praleisti vizitus pas gydytojus. Remiantis Teismo turima medžiaga, jo būklė buvo tikrinama kas šešis mėnesius (žr. šio sprendimo 167 punktą); kitas vizitas buvo numatytas 2020 m. rugsėjo mėn., todėl ginčijamas draudimas neturėjo įtakos (žr. Vilniaus apygardos teismo motyvus šio sprendimo 33 punkte).

176. Teismas taip pat primena, kad teiginiai dėl Konvencijos 3 straipsniui prieštaraujančio elgesio turi būti pagrįsti tinkamais įrodymais (žr., be daugelio kitų, *Enea prieš Italiją* [DK], Nr. 74912/01, § 55, ECHR 2009; *Blokhin*, minėta pirmiau, § 139). Šiuo atveju, nors pareiškėjas teigė, kad jo sveikata pablogėjo nuo 2020 m. rugsėjo mėn. (žr. šio sprendimo 167 punktą), jis nepateikė jokių medicininių įrodymų, patvirtinančių, kad šį pablogėjimą nulėmė būtent ginčijama priemonė. Todėl Teismas neturi pakankamai informacijos, kad galėtų padaryti tokią išvadą.

177. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas mano, kad jo turima medžiaga neleidžia daryti išvados, kad ginčijamas draudimas buvo toks žiaurus, kad patektų į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį. Todėl Teismas konstatuoja, kad minėta nuostata nebuvo pažeista.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 5 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMAS

178. Pareiškėjas skundėsi, kad jo laikinas sulaikymas buvo neteisėtas ir nepagrįstas. Jis rėmėsi Konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi, kurioje šiuo atžvilgiu nurodyta:

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka:

<...>

c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar įkalinamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti jam padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti; <...>“

A. Priimtinumai

1. Šalių teiginiai

179. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepanaudojo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių dėl savo skundo dalies, pagrįstos Konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi. Kadangi jis skundėsi, jog turėjo būti paleistas iš karto po to, kai prokuroras nusprendė prašyti teismo skirti jam namų areštą, o ne suėmimą, jis šio klausimo aukštesniajam prokurorui nekėlė (žr. šio sprendimo 28 punktą).

180. Pareiškėjas teigė, kad jo laikinas sulaikymas buvo neteisėtas apskritai ir kad jis tai nuosekliai įrodinėjo visuose savo skunduose ir apeliaciniuose skunduose; jo nepagrįsta trukmė buvo tik vienas iš argumentų, kuriais jis grindė minėtą skundą. Todėl jis teigė, kad tinkamai išnaudojo vidaus teisinės gynybos priemones dėl savo skundo pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį.

2. Teismo vertinimas

181. Teismas pastebi, kad pareiškėjas skundėsi, jog jo laikinas sulaikymas nuo pat pradžių buvo nesuderinamas su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi. Vyriausybė neginčijo, kad jis pateikė šį skundą atitinkamoms vidaus institucijoms.

182. Teismas atkreipia dėmesį į pareiškėjo teiginį, kad nepagrįstas jo laikymas sulaikytu po prokuroro prašymo skirti jam namų areštą buvo vienas iš argumentų, kuriuos jis pateikė savo pirmiau minėtam skundui pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį pagrįsti, o ne savarankiškas skundas pats savaime (žr. šio sprendimo 180 punktą). Nors klausimas, ar pareiškėjas pateikė šį konkretų argumentą atitinkamoms vidaus institucijoms, ir jei taip – ar institucijos jį tinkamai išnagrinėjo, gali būti svarbus vertinant skundo pagal 5 straipsnio 1 dalį pagrįstumą, Teismas mano, kad šis klausimas neturi įtakos

bendram jo skundo pagal šią nuostatą priimtinumui. Todėl jis atmeta Vyriausybės prieštaravimą, pagrįstą vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimu.

183. Be to, Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokių nors kitų pagrindų, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjas

184. Pareiškėjas teigė, kad jo laikinas sulaikymas buvo neteisėtas ir nepagrįstas. Nė viename iš vidaus institucijų ir teismų priimtų sprendimų nebuvo pateikta jokių objektyvių ir individualizuotų priežasčių, rodančių, kad jis gali pabėgti ar daryti nusikaltimus. Tikimybė, kad jis taip pasielgs, iš esmės buvo grindžiama tuo, kad jis buvo įtariamas padaręs sunkų nusikaltimą (žr. šio sprendimo 11, 14, 24, 25 ir 27 punktus), tačiau tai neatitiko Teismo praktikos (žr. šio sprendimo 23 punkte nurodytas bylas). Jis taip pat teigė, kad visiškai bendradarbiavo su valdžios institucijomis per kratą jo namuose, tačiau į tai nebuvo atsižvelgta, nes STT buvo nusprendusi jį sulaikyti dar prieš atvykstant į jo namus. Pareiškėjas taip pat teigė, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas 2020 m. kovo mėn., ir tai, kad valdžios institucijos iki 2020 m. liepos mėn. nesugebėjo apklausti liudytojų ir atlikti kitų tyrimo priemonių, negalėjo pateisinti jo sulaikymo.

185. Pareiškėjas taip pat teigė, kad teismas nesankcionavo jo laisvės atėmimo. Tai, kad STT iš anksto paprašė teismo sankcionuoti kratos jo namuose atlikimą (žr. šio sprendimo 12 punktą), rodo, kad nebuvo jokios priežasties, dėl kurios ji nebūtų galėjusi ir gauti leidimo jį suimti. Be to, STT jį sulaikius, jis nebuvo nedelsiant pristatytas į teismą, o vietoj to STT sprendimą peržiūrėjo prokuroras (žr. šio sprendimo 14 punktą), kuris negali būti laikomas nešališku. Pareiškėjas nurodė, kad BPK 140 straipsnis vėliau buvo iš dalies pakeistas siekiant pašalinti įvairius jo sulaikymo metu galiojusio teisinio reguliavimo trūkumus (žr. šio sprendimo 112–116 punktus). Jis teigė, kad šį pakeitimą paskatino viešos diskusijos dėl jo bylos ir kad tai parodė, jog jam taikytas teisinis reguliavimas neatitiko Konstitucijos ir Konvencijos reikalavimų.

186. Galiausiai jis teigė, kad 2020 m. liepos 22 d. apie 10.00 val. prokuroras pateikė prašymą skirti jam namų areštą (žr. 16 punktą). Todėl tuo metu buvo aišku, kad nėra pagrindo tęsti jo sulaikymo. Tačiau jis nebuvo paleistas iš karto, o liko sulaikytas iki teismo posėdžio.

b) Vyriausybė

187. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo laikinas sulaikymas atitiko tuo metu galiojusią vidaus teisę: jį paskyrė STT pareigūnas ir apie tai buvo pranešta prokurorui (žr. šio sprendimo 108 ir 109 punktus). Be to, pareiškėjas buvo informuotas apie jam pareikštus įtarimus ir jo teises, galėjo pasikonsultuoti su advokatu.

188. Be to, Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo laikinas sulaikymas buvo pagrįstas būtinybe užkirsti kelią tolesniems nusikaltimams, taip pat būtinybe nustatyti visus galimus bendrininkus ir atlikti būtinas tyrimo priemones (žr. šio sprendimo 11 ir 14 punktus). Pareiškėjo sulaikymo dieną valdžios institucijos planavo atlikti kratas keliose skirtingose vietose ir apklausti kelis asmenis. Todėl buvo būtina apriboti pareiškėjo laisvę, kad jis negalėtų trukdyti minėtoms priemonėms, ypač derinti savo pozicijos su kitais asmenimis, su kuriais jį siejo ryšiai, pavyzdžiui, su valstybės pareigūnais ir kontaktiniais asmenimis užsienyje. Vyriausybė taip pat teigė, kad valdžios institucijos įtarė, jog vienas iš pagrindinių tyrimo dokumentų – pareiškėjo ir farmacijos bendrovės komercinio atstovavimo sutartis – galėjo būti suklastotas, ir kad šie įtarimai vėliau tyrimo metu „pasitvirtino“ (žr. šio sprendimo 93 punktą). Todėl buvo pagrindo manyti, kad pareiškėjas gali sąmoningai imtis kitų veiksmų, siekdamas iškreipti tiesą apie testų įsigijimo aplinkybes.

189. Vyriausybė taip pat teigė, kad prokuroras negalėjo gauti išankstinio teismo leidimo suimti pareiškėją (žr. šio sprendimo 122 punktą), nepaisant to, kad buvo sankcionuotas kratos jo namuose atlikimas (žr. pareiškėjo pastabas 185 punkte). Visų pirma, prašydamas atlikti kratą, prokuroras negalėjo žinoti, kada ji bus sankcionuota ir kada ji bus atliekama, todėl prašyti skirti suėmimą tuo pačiu metu „nebūtinai buvo įmanoma“. Po to, kai buvo leista atlikti kratą, prokuroras ir STT turėjo veikti nedelsdami ir, pasinaudodami savo teisiniais įgaliojimais, priėmė nutarimą dėl pareiškėjo laikino sulaikymo (žr. šio sprendimo 108 punktą). Vyriausybė nurodė, kad jo laikino sulaikymo trukmė neviršijo įstatyme nustatyto maksimalaus 48 valandų termino (žr. šio sprendimo 110 punktą).

190. Galiausiai, Vyriausybė ginčijo pareiškėjo argumentą, kad po to, kai prokuroras paprašė teismo skirti jam namų areštą, jo tolesnis sulaikymas nebeturėjo pagrindo (žr. šio sprendimo 186 punktą). Ji teigė, kad nebuvo įmanoma jo paleisti iš sulaikymo iš karto po to, kai prokuroras pateikė prašymą skirti namų areštą, dėl šių priežasčių. Pagal vidaus teisę namų areštą gali skirti tik teismas, o ne prokuroras (žr. šio sprendimo 105 punktą). Todėl prieš priimant teismo sprendimą prokuroras galėjo arba paleisti pareiškėją iš laikino sulaikymo, netaikydamas jokių kardomųjų priemonių, ir taip galbūt pakenkti vykstančiam tyrimui, arba galėjo taikyti vieną iš švelnesnių kardomųjų priemonių, numatytų vidaus teisėje (žr. šio sprendimo 105 punktą). Tačiau pastaruoju atveju pareiškėjui būtų buvę neįmanoma skirti namų arešto, nebent jis būtų pažeidęs švelnesnės priemonės sąlygas. Be

to, Vyriausybė teigė, kad dėl didelio teisėjų darbo krūvio ne visada įmanoma surengti posėdį iš karto po to, kai gaunamas prokuroro prašymas skirti tam tikrą kardomąją priemonę.

2. Teismo vertinimas

a) Bendrieji principai

191. Teismas pakartoja, kad bet koks laisvės atėmimas turi ne tik atitikti vieną iš Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies a–f punktuose nurodytų išimčių, bet ir būti „teisėtas“. Kai kyla klausimas dėl laisvės atėmimo „teisėtumo“, įskaitant tai, ar buvo laikytasi „įstatymo nustatytos tvarkos“, Konvencijoje iš esmės daroma nuoroda į vidaus teisę ir nustatoma pareiga laikytis joje įtvirtintų materialinių ir procesinių taisyklių. Nors paprastai pirmiausia nacionalinės institucijos, ypač teismai, turi aiškinti ir taikyti vidaus teisę, kitaip yra tais atvejais, kai tokios teisės nesilaikymas reiškia Konvencijos pažeidimą. Tai ypač pasakytina apie bylas, susijusias su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi, ir Teismas tokiu atveju turi pasinaudoti tam tikrais įgaliojimais peržiūrėti, ar buvo laikomasi vidaus teisės (žr. *Denis ir Irvine prieš Belgiją*, [DK], Nr. 62819/17 ir 63921/17, §§ 125–126, 2021 m. birželio 1 d., ir ten nurodytas bylas).

192. Tačiau nepakanka laikytis vidaus teisės: vidaus teisė pati turi atitikti Konvenciją, įskaitant joje išdėstytus ar suponuojamus bendruosius principus. Konvencijoje suponuojami bendrieji principai, į kuriuos daroma nuoroda 5 straipsnio 1 dalimi pagrįstoje Teismo praktikoje, apima teisinės valstybės principą ir su juo susijusį teisinio tikrumo principą (ten pat, § 127). Atsižvelgiant į teisinio tikrumo principą, sąvoka „įstatymų nustatyta tvarka“ ne tik reiškia, kad bet koks suėmimas ar sulaikymas privalo būti pagrįstas vidaus įstatymais, bet ir yra susijusi ir su įstatymo kokybe. Laisvės atėmimo atveju ypač svarbu, kad būtų laikomasi bendrojo teisinio tikrumo principo. Todėl labai svarbu, kad laisvės atėmimo sąlygos pagal vidaus teisę būtų aiškiai apibrėžtos, o paties įstatymo taikymas būtų nuspėjamas, kad atitiktų Konvencijoje nustatytą „teisėtumo“ reikalavimą (ten pat, § 128).

193. Be to, Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad bet koks laisvės atėmimas atitiktų tikslą apsaugoti asmenį nuo savivalės (ten pat, § 129). Kad laisvės atėmimas nebūtų laikomas savavališku, visų pirma turi būti įrodyta, kad jis buvo būtinas atsižvelgiant į aplinkybes. Asmens laisvės apribojimas yra tokia rimta priemonė, kad ji pateisinama tik tada, kai buvo apsvarstytos kitos, švelnesnės priemonės ir nustatyta, kad jų nepakanka asmeniniam ar viešajam interesui apsaugoti (žr. *Ilseher prieš Vokietiją* [DK], Nr. 10211/11 ir 27505/11, § 137, 2018 m. gruodžio 4 d., ir ten nurodytas bylas).

b) Minėtų principų taikymas šioje byloje

194. Šioje byloje šalys neginčijo, kad nuo 2020 m. liepos 21 d. 8.01 val. iki 2020 m. liepos 22 d. 17.15 val. pareiškėjas buvo laikinai sulaikytas, taigi iš jo buvo atimta laisvė (žr. šio sprendimo 11 ir 21 punktus).

195. STT priėmė nutarimą dėl laikino sulaikymo remdamasi BPK 140 straipsnio 2 dalimi (žr. šio sprendimo 11 punktą). Tuo metu prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas galėjo išimtiniais atvejais laikinai sulaikyti asmenį, kuris nebuvo užkluptas darant nusikalstamą veiką arba iš karto po jos padarymo, jei buvo tenkinamos visos šios sąlygos: pirma, buvo BPK numatyti suėmimo skyrimo pagrindai, t. y. pagrįstas manymas, kad įtariamasis gali bėgti, trukdyti tyrimui arba daryti naujas nusikalstamas veikas (žr. šio sprendimo 117 punktą); antra, buvo būtina nedelsiant apriboti asmens laisvę, siekiant BPK išvardytų tikslų – užtikrinti jo dalyvavimą baudžiamajame procese arba neleisti jam trukdyti procesui ar daryti naujas nusikalstamas veikas (žr. šio sprendimo 104 punktą); trečia, nebuvo galimybės itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo (žr. šio sprendimo 108 ir 122 punktus).

196. Teismas pažymi, kad 2020 m. spalio mėn. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija pateikė BPK 140 straipsnio pakeitimo projektą. Prie šio pasiūlymo pridėtame aiškinamajame pranešime ministerija pabrėžė, kad tuo atveju, jeigu asmuo nėra užkluptas darant nusikalstamą veiką ar iškart po jos padarymo, jis gali būti laikinai sulaikytas tik išimties tvarka. Tokio sulaikymo tikslas buvo suteikti prokurorui galimybę skubiai kreiptis į teismą dėl asmens suėmimo, o tam, kad laikinas sulaikymas atitiktų BPK 140 straipsnio 2 dalies reikalavimus, prokurorui turi būti neįmanoma iš anksto gauti teismo leidimo asmenį suimti dėl staiga pasikeitusių aplinkybių ir laiko stokos. Ministerija taip pat nurodė, kad laikino sulaikymo taikymas siekiant atlikti tyrimo veiksmus arba asmens laikymas sulaikytu nesikreipiant į teismą dėl suėmimo skyrimo yra nesuderinamas su BPK 140 straipsnio 2 dalies tikslu ir uždaviniais (žr. šio sprendimo 112 punktą). Iš tiesų, 2022 m. ši teisės akto nuostata buvo pakeista siekiant išspręsti ministerijos nurodytas problemas (žr. šio sprendimo 113–116 punktus).

197. Kaip Teismas yra nusprendęs anksčiau, vien to, kad teisinis reguliavimas vėliau pakeičiamas, nepakanka įrodyti, kad ankstesnis reguliavimas buvo ydingas (žr. *Galakvoščius prieš Lietuvą* (nut.), Nr. 11398/18, § 60, 2020 m. liepos 7 d., ir ten nurodytą teismo praktiką). Tačiau jis mano, kad Teisingumo ministerijos aiškinamajame rašte pateikti argumentai, kuriais išsamiai aptariamas BPK 140 straipsnio 2 dalies tikslas ir paskirtis ir kritikuojama tam tikra ikiteisminio tyrimo institucijų praktika taikant šią teisės normą, yra svarbūs vertinant, ar jos taikymas nagrinėjamoje byloje atitiko teisės aktų nustatytą tvarką ir ar nebuvo savavališkas.

198. Pareiškėjas visų pirma teigė, kad jo atveju nebuvo įvykdyta trečioji BPK 140 straipsnio 2 dalies sąlyga, nes vidaus institucijos neįrodė, kad prieš

jį sulaikant nebuvo galima kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo (žr. šio sprendimo 185 punktą).

199. Teismui nepateikta jokių teisės aktų, teismų praktikos pavyzdžių ar kitų šaltinių, iš kurių paaiškėtų, kokios aplinkybės galėtų būti vertinamos kaip aplinkybės, dėl kurių BPK 140 straipsnio 2 dalies prasme prokuroras negali kreiptis į teismą dėl išankstinio asmens suėmimo sankcionavimo. Šiuo atžvilgiu jis atkreipia dėmesį į Teisingumo ministerijos išsakytą kritiką dėl nepakankamo šios nuostatos aiškumo (žr. šio sprendimo 112 punktą). Dėl šių aplinkybių Teismui kyla rimtų abejonių, ar pareiškėjo laikino sulaikymo metu galiojusių teisės normų taikymas buvo pakankamai numatomas, kad atitiktų „teisėtumo“ reikalavimą pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį.

200. Kadangi vidaus teisės aktų aiškinimo problemas pirmiausia turi spręsti nacionalinės institucijos, visų pirma teismai (žr., be daugelio kitų, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá prieš Portugaliją* [DK], Nr. 55391/13 ir dar dvi, § 186, 2018 m. lapkričio 6 d.), Teismas mano, kad bet kokias abejones dėl to, ar pareiškėjo atveju buvo įvykdytos visos BPK 140 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, turėjo išsklaidyti vidaus institucijos. Tačiau laikinąjį sulaikymą paskyrusi STT ir pirmąjį skundą dėl jo atmetęs prokuroras tik nurodė, kad kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo buvo neįmanoma, nepateikdami jokių papildomų paaiškinimų (žr. šio sprendimo 11 ir 14 punktus; taip pat žr. šio sprendimo 114 punktą dėl vėlesnių teisės aktų pakeitimų, kuriais BPK 140 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas pagrįsti, kodėl neįmanoma kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo).

201. Be to, skunduose aukštesniajam prokurorui ir ikiteisminio tyrimo teisėjui pareiškėjas teigė, jog nebuvo įrodyta, kad kreiptis į teismą dėl suėmimo buvo neįmanoma. Jis nurodė šias aplinkybes: ikiteisminis tyrimas dėl COVID-19 testų įsigijimo aplinkybių buvo pradėtas 2020 m. kovo 30 d.; jis nuo pat pradžių buvo vienintelis galimas įtariamasis šiame tyrime; STT ir prokuroras ruošėsi atlikti kratą jo namuose ir buvo gavę teismo leidimą ją atlikti; sprendimas skirti jam laikiną sulaikymą buvo parengtas prieš STT pareigūnams atvykstant į jo namus atlikti kratos (žr. šio sprendimo 22 ir 26 punktus). Teismas mano, kad pareiškėjo argumentai yra konkretūs ir susiję su klausimu, ar ikiteisminio tyrimo institucijos turėjo pakankamai laiko ir galimybių kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo. Tačiau nei aukštesnysis prokuroras, nei ikiteisminio tyrimo teisėjas į šiuos argumentus neatsižvelgė (žr. šio sprendimo 25 ir 27 punktus). Iš tiesų ikiteisminio tyrimo teisėjas įvertino galimybės kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo nebuvimą iš karto po pareiškėjo sulaikymo, o ne prieš tai, kaip reikalaujama pagal BPK 140 straipsnio 2 dalį (žr. šio sprendimo 27 punktą). Tokiomis aplinkybėmis Teismas mano, kad vidaus valdžios institucijos neįrodė, jog pareiškėjo atveju buvo įvykdyta trečioji CPK 140 straipsnio 2 dalies sąlyga.

202. Pareiškėjas taip pat tvirtino, kad jo laikinas sulaikymas nebuvo būtinas nagrinėjamomis aplinkybėmis (žr. šio sprendimo 184 punktą). Iš tiesų BPK 140 straipsnio 2 dalyje reikalaujama, kad valdžios institucijos įvertintų

laikino sulaikymo būtinybę (žr. šio sprendimo 108 punktą), be to, BPK nustatyta bendra sąlyga, kad procesinės prievartos priemonės gali būti taikomos tik tuo atveju, jei be jų negalima pasiekti proceso tikslų (žr. šio sprendimo 103 punktą). STT nurodė, kad pareiškėjo laikinas sulaikymas buvo būtinas siekiant užkirsti kelią jam pabėgti, trukdyti tyrimui ar daryti naujus nusikaltimus, o rizika, kad jis taip pasielgs, kilo dėl to, kad jis buvo įtariamas padaręs sunkų nusikaltimą ir jam grėsė laisvės atėmimo bausmė, taip pat dėl to, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradinėje stadijoje (žr. šio sprendimo 11 punktą). Tačiau tame nutarime nepateikta jokio paaiškinimo, kodėl šio pavojaus nebuvo galima išvengti taikant kurią nors iš vidaus teisėje numatytų švelnesnių kardomųjų priemonių, įskaitant tas, kurios gali būti skiriamos be teismo sankcionavimo (žr. šio sprendimo 105 punktą).

203. Teismas taip pat pažymi, kad savo skunde prokurorui sulaikymo dieną pareiškėjas visų pirma nurodė, kad turi teisėtą pajamų šaltinį, anksčiau nebuvo teistas ir bendradarbiavo su valdžios institucijomis per kratą jo namuose (žr. šio sprendimo 13 punktą; taip pat žr. atitinkamą BPK nuostatą, nurodytą šio sprendimo 106 punkte). Tačiau prokuroro nutarime visai neatsižvelgta į individualias pareiškėjo aplinkybes (žr. šio sprendimo 14 punktą). Pareiškėjui pateikus dar vieną skundą, aukštesnysis prokuroras pareiškė, kad į šias aplinkybes buvo atsižvelgta galiausiai nusprendžiant skirti jam namų areštą (žr. šio sprendimo 24 punktą). Tačiau nutartis skirti jam namų areštą buvo priimta po to, kai jis jau buvo sulaikytas maždaug 23 valandas (žr. šio sprendimo 194 punktą), ir tai nekeičia fakto, kad šio sulaikymo būtinumo tinkamai neįvertino jokia vidaus institucija, kaip reikalaujama pagal BPK 140 straipsnio 2 dalį (žr., *mutatis mutandis*, *Dzerkorashvili ir kiti prieš Sakartvelą*, Nr. 70572/16, § 102, 2023 m. kovo 2 d.).

204. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas daro išvadą, kad pareiškėjo laikinas sulaikymas buvo atliktas nesilaikant įstatyme nustatytos tvarkos. Taigi konstatuotinas Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimas.

III. TARIAMAS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 2 DALIES PAŽEIDIMAS

205. Pareiškėjas skundėsi, kad Prezidentas, sveikatos apsaugos ministras ir keli Seimo nariai viešai leido suprasti, kad jis padarė nusikaltimus, kuriais buvo įtariamas, taigi jie pažeidė jo nekaltumo prezumpciją. Pareiškėjas rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta:

„2. Kiekvienas nusikaltimo padarymu kaltinamas asmuo laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.“

Priimtinas

1. Šalių teiginiai

206. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepanaudojo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių. Visų pirma pagal Civilinį kodeksą jis turi teisę pareikšti civilinį ieškinį dėl garbės ir orumo gynimo bet kam, įskaitant valstybės pareigūnus. Vyriausybė teigė, kad šios teisinės gynybos priemonės veiksmingumą byloje, susijusiose su žinomų politikų viešais pareiškimais, įrodo vidaus teismų praktika – ji pateikė du susijusių bylų pavyzdžius (žr. šio sprendimo 148 ir 153 punktus). Ji taip pat nurodė, kad Teismas jau yra pripažinęs, kad Lietuvos teisėje numatytos civilinės teisinės gynybos priemonės yra veiksmingos tariamų nekaltumo prezumpcijos pažeidimų atvejais (žr. *Januškevičienė prieš Lietuvą*, Nr. 69717/14, §§ 59–63, 2019 m. rugsėjo 3 d.).

207. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjui iškelta baudžiamoji byla dar nebaigta nagrinėti (žr. šio sprendimo 95 punktą), todėl yra per anksti kaip nors vertinti šio proceso teisingumą.

208. Pareiškėjas teigė, kad įvairiuose savo skunduose vidaus institucijoms jis skundėsi, kad buvo pažeista jo nekaltumo prezumpcija (žr. šio sprendimo 45 ir 82 punktus), taip pat nurodė, kad reikalavimas papildomai pareikšti ieškinį kiekvienam apie jį viešai pasisakiusiam valstybės pareigūnui sukeltų nepagrįstą naštą. Jis taip pat teigė, kad Vyriausybės pasiūlyta civilinė teisinės gynybos priemonė šiomis aplinkybėmis būtų buvusi neveiksminga.

2. Teismo vertinimas

209. Teismas primena, kad valstybės neprivalo atsakyti už savo veiksmus tarptautinėje institucijoje, kol neturėjo galimybės ištaisyti padėtį savo teisinėje sistemoje, todėl asmenys, pageidaujantys, kad Teismas įgyvendintų savo priežiūros jurisdikciją skundų prieš valstybę atžvilgiu, pirmiausia turi pasinaudoti vidaus teisės sistemoje numatytais teisinės gynybos priemonėmis (žr. *Vučković ir kiti*, minėta pirmiau, § 70). Todėl pareiga panaudoti vidaus teisinės gynybos priemones reiškia, kad pareiškėjas privalo įprastiniu būdu pasinaudoti teisinės gynybos priemonėmis, kurios yra prieinamos ir pakankamos jo skundų pagal Konvenciją atžvilgiu. Aptariamų teisinės gynybos priemonių egzistavimas turi būti pakankamai akivaizdus ir teoriniu, ir praktiniu požiūriu, nes priešingu atveju jos nebus prieinamos ir veiksmingos, kaip reikalaujama (ten pat, § 71).

210. Šioje byloje pareiškėjas skundėsi dėl Prezidento, sveikatos apsaugos ministro ir Seimo narių pasisakymų (žr. šio sprendimo 61, 67, 69 ir 71–74 punktus), kuriais, jo nuomone, visuomenė buvo skatinama manyti, kad jis kaltas, nors jo kaltės dar nebuvo nustatęs teismas (žr. panašią situaciją byloje *Butkevičius prieš Lietuvą* (Nr. 48297/99, § 53, ECHR 2002-II (ištraukos)), ir,

Konvencijos 8 straipsnio kontekste, *Rinau prieš Lietuvą*, Nr. 10926/09, §§ 210–211, 2020 m. sausio 14 d.).

211. Teismas pirmiausia išnagrinės Vyriausybės argumentą, kad šis skundas pateiktas per anksti, nes pareiškėjo baudžiamoji byla dar nėra išnagrinėta (žr. šio sprendimo 207 punktą). Jis mano, kad pareiškėjas iš esmės skundėsi tuo, kad aukšto rango valstybės pareigūnai skatino visuomenę manyti, jog jis yra kaltas, nors šio klausimo dar nebuvo išsprendę teismai, o ne tai, kad teismų sprendimams baudžiamajoje byloje iš tikrųjų turėjo įtakos kokie nors tokie pareiškimai (plg. *Paulikas prieš Lietuvą*, Nr. 57435/09, §§ 40 ir 44, 2017 m. sausio 24 d., o civilinio proceso kontekste – *Čivinskaitė prieš Lietuvą*, Nr. 21218/12, §§ 103 ir 105, 2020 m. rugsėjo 15 d.); iš tikrųjų pirmosios instancijos teismas jį išteisino (žr. šio sprendimo 95 punktą). Tokiomis aplinkybėmis Teismas nėra įsitikinęs, kad šio skundo pateikimas baudžiamajoje byloje, kurios šalimis šie pareigūnai nebuvo, būtų buvusi veiksminga teisinės gynybos priemonė ginčijamų teiginių atžvilgiu (žr. *mutatis mutandis*, *Daktaras prieš Lietuvą* (nut.), Nr. 42095/98, 2000 m. sausio 11 d.; *Peša prieš Kroatiją*, Nr. 40523/08, § 132, 2010 m. balandžio 8 d.; *Neagoe prieš Rumuniją*, Nr. 23319/08, § 27, 2015 m. liepos 21 d.). Iš tiesų, šioje byloje Vyriausybė nenurodė, kokių priemonių galėtų imtis teismai, nagrinėjantys pareiškėjui pareikštus baudžiamuosius kaltinimus, kad būtų iš esmės ištaisyta padėtis, kuria skundėsi pareiškėjas, t. y. tai, kad aukšto rango valstybės pareigūnai skatino visuomenę manyti, jog jis yra kaltas (žr. *Neagoe*, minėta pirmiau, § 27; plg. *Rimšėvičs prieš Latviją* (nut.), Nr. 31634/18, § 51, 2023 m. spalio 10 d.). Todėl Teismas mano, kad tai, jog pareiškėjo baudžiamoji byla vis dar neišnagrinėta, neturi jokios įtakos jo skundo pagal Konvencijos 6 straipsnio 2 dalį priimtinumui.

212. Toliau Teismas išnagrinės Vyriausybės argumentą, kad pareiškėjas nepanaudojo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių, nes jis būtų galėjęs pareikšti civilinį ieškinį dėl garbės ir orumo gynimo bet kam, įskaitant valstybės pareigūnus (žr. šio sprendimo 206 punktą).

213. Pareiškėjas teigė, kad jis neprivalėjo pasinaudoti minėta teisinės gynybos priemone, nes jau skundėsi dėl ginčijamų teiginių savo skunduose dėl laikino jo nuosavybės teisių apribojimo ir draudimo atskleisti ikiteisminio tyrimo duomenis (žr. šio sprendimo 208 punktą). Tačiau Teismas pažymi, kad procesas, kurio metu pareiškėjas pateikė šiuos skundus, buvo susijęs su konkrečių procesinių priemonių, kurių buvo imtasi jo atžvilgiu, teisėtumu. Jis nenurodė jokių vidaus teisės aktų ar teismų praktikos pavyzdžių, kurie leistų Teismui manyti, kad vidaus institucijos, turinčios patikrinti šių procesinių priemonių teisėtumą, taip pat turi teisę vertinti Prezidento, sveikatos apsaugos ministro ar Seimo narių viešus pareiškimus. Tokiomis aplinkybėmis Teismas nėra įsitikinęs, kad pasiskųsdamas dėl nekaltumo prezumpcijos pažeidimų tame procese pareiškėjas įvykdė pareigą panaudoti veiksmingas vidaus teisinės gynybos priemones.

214. Todėl reikia įvertinti, ar Vyriausybės nurodyta civilinė teisinės gynybos priemonė galėtų būti laikoma veiksminga šios bylos aplinkybėmis. Teismas pažymi, kad anksčiau yra nusprendęs, jog civilinė teisinės gynybos priemonė iš esmės gali būti veiksmingas būdas pateikti skundą dėl tariamai šališkų teiginių, išsakytų vykstančio baudžiamojo proceso atžvilgiu – tiek kaip atskira priemonė, tiek kartu su baudžiamojoje teisėje numatytais teisinės gynybos priemonėmis (žr. *Mamaladze prieš Sakartvelą*, Nr. 9487/19, § 63, 2022 m. lapkričio 3 d., ir ten nurodytas bylas). Šioje byloje Vyriausybė pateikė du pavyzdžius, kai vidaus teismai išnagrinėjo civilinius ieškinius, pareikštus žymiesiems politikams dėl jų viešų pasisakymų, nors Teismas dar nebuvo gavęs informacijos apie šiose bylose priimtus galutinius sprendimus (žr. šio sprendimo 148 ir 153 punktus). Kaip bebūtų, Teismas pažymi, kad pareiškėjas nepateikė jokių pastabų dėl šių pavyzdžių ir nepaneigė jų svarbos jo bylai, taip pat nepateikė jokių kitų argumentų ar vidaus teismų sprendimų, kurie rodytų, kad ši teisinės gynybos priemonė buvo akivaizdžiai nenaudinga šios bylos aplinkybėmis arba kad egzistavo ypatingos aplinkybės, atleidžiančios jį nuo pareigos ją pasinaudoti.

215. Atsižvelgdamas į tai, Teismas pakartoja, kad vien tik abejonės dėl tam tikros teisinės gynybos priemonės, kuri nėra akivaizdžiai nenaudinga, sėkmės perspektyvų nėra pateisinama priežastis nepanaudoti šio teisinės gynybos būdo (žr. *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) prieš Šveicariją* [DK], Nr. 21881/20, § 159, 2023 m. lapkričio 27 d., ir ten nurodytas bylas). Be to, teisės sistemoje, kurioje užtikrinama konstitucinė pagrindinių teisių apsauga, nukentėjęs asmuo privalo patikrinti šios apsaugos apimtį ir leisti vidaus teismams aiškinimo būdu išplėtoti šias teises. Teismams suteiktas sprendžiamasis vaidmuo būtent reiškia, kad jie turi išsklaidyti likusias abejones dėl išaiškinimo. Taigi Teismo įgaliojimai tikrinti, kaip laikomasi vidaus teisės, yra riboti, nes aiškinti ir taikyti vidaus teisę kiekvienu konkrečiu atveju pirmiausia turi nacionalinės valdžios institucijos, ypač teismai (ten pat).

216. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas mano, kad pareiškėjas privalėjo pasinaudoti Vyriausybės nurodyta civiline teisine gynybos priemone, susijusia su jo skundu dėl valstybės pareigūnų viešų pareiškimų. Kadangi pareiškėjas nepradėjo jokio vidaus proceso, kuriame būtų galima patikrinti šios teisinės gynybos priemonės veiksmingumą, Teismas negali daryti išvados *in abstracto*, kad ji nebuvo veiksminga.

217. Darytina išvada, kad šis skundas turi būti pripažintas nepriimtinu dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo, vadovaujantis Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalimis.

IV. TARIAMAS KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

218. Pareiškėjas skundėsi, kad tyrimą atlikusios institucijos pakenkė jo reputacijai, nes sulaikymo dieną atskleidė jo vardą, pavardę ir buvusias

pareigas, atvedė jį į teismo posėdį matant žurnalistams ir nuolat komentavo bylą žiniasklaidoje. Jis teigė, kad šiais veiksmais buvo pažeistos jo teisės pagal Konvencijos 6 straipsnio 2 dalį ir 8 straipsnį.

219. Kadangi būtent Teismas sprendžia dėl bylos faktų teisinio kvalifikavimo (žr. *Radomilja ir kiti prieš Kroatiją* [DK], Nr. 37685/10 ir 22768/12, §§ 114 ir 126, 2018 m. kovo 20 d.), jis mano, kad bylą reikia nagrinėti tik pagal Konvencijos 8 straipsnį, kuriame nurodyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

A. Priimtinumas

1. Šalių teiginiai

220. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepasinaudojo galimybe kuriai nors žiniasklaidos priemonei ar tyrimą atlikusioms institucijoms pareikšti civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo, kurio veiksmingumą Teismas pripažino byloje *A. Č. prieš Lietuvą* ((nut.), Nr. 59076/08, § 50, 2016 m. spalio 4 d.).

221. Pareiškėjas teigė, kad jis pateikė minėtą skundą vidaus institucijoms (žr. šio sprendimo 77, 82 ir 86 punktus).

2. Teismo vertinimas

a) Konvencijos 8 straipsnio taikymas

222. Vyriausybė neginčijo, kad Konvencijos 8 straipsnis šioje byloje taikytinas. Tačiau Teismas primena, kad Konvencijos taikymas *ratione materiae* apibrėžia jo jurisdikcijos apimtį. Todėl jis turi teisę nagrinėti šį klausimą savo iniciatyva (žr. *Bélané Nagy prieš Vengriją* [DK], Nr. 53080/13, § 71, 2016 m. gruodžio 13 d.; *Vegotex International S.A. prieš Belgiją* [DK], Nr. 49812/09, § 59, 2022 m. lapkričio 3 d.).

223. Teismas primena, kad teisė į reputacijos apsaugą yra Konvencijos 8 straipsnyje saugoma teisė, kuri yra teisės į privataus gyvenimo gerbimą dalis. Tačiau 8 straipsnis yra taikytinas, jei kėsinimasis į asmens reputaciją yra pakankamai rimtas ir trukdo asmeniui naudotis teise į privataus gyvenimo gerbimą (žr., be daugelio kitų, *Axel Springer AG prieš Vokietiją* [DK], Nr. 39954/08, § 83, 2012 m. vasario 7 d.).

224. Šioje byloje tyrimą atliekančios institucijos oficialiais ryšių kanalais paskelbė, kad pareiškėjas (nurodytas jo vardas ir pavardė) įtariamas sunkiu nusikaltimu, susijusiu su valstybės vykdomu didelės vertės COVID-19 apsaugos priemonių pirkimu. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad toks

viešinimas, atsižvelgiant į jo formą ir turinį, buvo pakankamai rimtas, kad galėtų pakenkti reputacijai (žr., *mutatis mutandis*, *Jishkariani prieš Sakartvelą*, Nr. 18925/09, § 47; *Margari prieš Graikiją*, Nr. 36705/16, § 31, 2023 m. birželio 20 d.). Todėl taikytinas Konvencijos 8 straipsnis.

b) Dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo

225. Teismas yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai asmuo gali pasinaudoti keliomis vidaus teisėje numatytais teisinės gynybos priemonėmis, jis gali pasirinkti teisinės gynybos priemonę, atitinkančią jo skundo esmę. Kitaip tariant, kai viena teisinės gynybos priemonė jau pasinaudota, nereikalaujama pasinaudoti kita teisine gynybos priemone, kuria iš esmės siekiama to paties tikslo (žr. *O’Keeffe*, minėta pirmiau, § 109, ir ten nurodytas bylas).

226. Savo skunduose, pateiktuose nagrinėjant bylą dėl jam pareikšto įspėjimo neatskleisti ikiteisminio tyrimo duomenų, pareiškėjas taip pat skundėsi, kad STT ir prokuratūra viešai komentavo jam pareikštus įtarimus ir atskleidė jo tapatybę (žr. šio sprendimo 77, 82 ir 86 punktus). Teismas atsižvelgia į tai, kad toje byloje siekta įvertinti pareiškėjui taikyto įspėjimo teisėtumą. Kartu jis pažymi, kad aukštesnysis prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas iš tiesų įvertino jo argumentų dėl valdžios institucijų veiksmų atskleidžiant tam tikrus ikiteisminio tyrimo duomenis, įskaitant jo tapatybę, pagrįstumą, ir konstatavo, kad šie veiksmai buvo teisėti ir pagrįsti (žr. šio sprendimo 83 ir 87 punktus). Tokiomis aplinkybėmis Teismas mano, kad vidaus institucijoms buvo suteikta galimybė išnagrinėti jo vėliau Teismui pateiktą skundą ir kad šis skundas negali būti atmestas dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo (žr., *mutatis mutandis*, *Vladimir Romanov prieš Rusiją*, Nr. 41461/02, § 52, 2008 m. liepos 24 d.; *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) prieš Šveicariją (Nr. 2)* [DK], Nr. 32772/02, §§ 43–45, ECHR 2009).

227. Todėl Teismas konstatuoja, kad pareiškėjas neprivalėjo pasinaudoti jokiomis kitomis vidaus teisinės gynybos priemonėmis dėl savo skundo pagal Konvencijos 8 straipsnį. Todėl šį Vyriausybės prieštaravimą Teismas atmeta.

c) Išvada dėl priimtino

228. Be to, Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas koku nors kitu pagrindu, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė*1. Šalių teiginiai***a) Pareiškėjas**

229. Pareiškėjas teigė, kad tuo metu, kai buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, jis neužėmė viešųjų pareigų ir negalėjo būti laikomas viešuoju asmeniu. Tuo metu jis jau nebebuvo daugumos iš Vyriausybės pastabose nurodytų valdymo organų (žr. šio sprendimo 237 punktą) narys ir nebebuvo POLA prezidentas. Bet kuriuo atveju nė vienos iš šių pareigų nesuteikė jam jokių sprendimų priėmimo galių ar valstybės pareigūno statuso pagal vidaus teisę. Be to, jis niekada nedalyvavo jokiose darbo grupėse ar komitetuose, susijusiuose su COVID-19 pandemijos valdymu.

230. Nepaisant to, STT ir kitos institucijos dėjo daug pastangų, kad jo sulaikymas ir jam iškelta byla būtų paviėšinti. Visų pirma, jo sulaikymo dieną STT paviėšino jam pareikštus įtarimus ir atskleidė jo vardą ir pavardę bei jo ryšius su POLA (žr. šio sprendimo 59 ir 60 punktus). Be to, STT savo interneto svetainėje paskelbė pranešimą spaudai ne tik lietuvių, bet ir anglų kalba (žr. šio sprendimo 62 punktą), nors tai nebuvo įprasta jos praktika, ir tai pakenkė jo profesinei reputacijai užsienyje. Be to, STT nusprendė, kad policijai jį atvedant į posėdį dėl namų arešto jis turi laikyti rankas už nugaros, todėl atrodė, kad jam buvo uždėti antrankiai, nors prokuroras net neprašė jo suimti (žr. šio sprendimo 17 ir 18 punktus). Jis teigė, kad valdžios institucijos, atskleisdamos jo asmens duomenis ir nuolat viešai komentuodamos bylą, sukėlė žurnalistų susidomėjimą byla (žr. šio sprendimo 65 ir 70 punktus) ir taip sudarė sąlygas žiniasklaidoje plačiai pasklisti informacijai apie jį ir jo nuotraukoms (žr. šio sprendimo 66 punktą).

231. Jis taip pat teigė, kad net ir rezonansinėse bylose STT įprastai neatskleidžia tiek daug asmeninės informacijos, kaip buvo padaryta jo atveju. Jis pridėjo du STT pranešimus spaudai apie pradėtus ikiteisminius tyrimus, kuriuose įtarimai buvo išdėstyti abstrakčiau, o įtariamieji įvardyti tik inicialais. Panašiai elgėsi ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, informuodama visuomenę apie tyrimą dėl didelio masto kitų COVID-19 apsaugos priemonių pirkimo. Pareiškėjo nuomone, tai rodo, kad Lietuvos valdžios institucijoms kitais panašiais atvejais pavyko rasti pusiausvyrą tarp poreikio informuoti visuomenę ir įtariamųjų privatumo apsaugos. Todėl nebuvo jokio objektyvaus pagrindo jo atvejį vertinti kitaip.

232. Be to, pareiškėjas kritikavo kontrastą tarp to, kaip plačiai buvo pranešta apie jam iškeltą baudžiamąją bylą, ir to, kaip buvo pranešta apie pirminių kaltinimų dėl prekybos poveikiu panaikinimą (žr. šio sprendimo 92 punktą) – nei STT, nei prokuratūra apie tai nepateikė pranešimo spaudai, kai šie kaltinimai buvo panaikinti.

233. Jis taip pat atkreipė dėmesį į 2021 m. lapkričio 11 d. pranešimą spaudai, kuriame prokuroras jo veiksmus apibūdino kaip „savanaudišk[ą] ir

neteisėt[ą] pasipelnym[ą] pasinaudojus išskirtinėmis aplinkybėmis“ (žr. šio sprendimo 89 punktą). Pareiškėjas teigė, kad prokuroras, išsakydamas tokius teiginius prieš teismui nustatant jo kaltę, siekė viešai jį sugėdinti.

234. Pareiškėjas taip pat teigė, kad bet kokie ikiteisminio tyrimo institucijų pareiškimai turi būti vertinami atsižvelgiant į draudimą jam komentuoti bylą (žr. šio sprendimo 79 punktą): institucijos sukūrė situaciją, kai joms buvo leidžiama viešai pareikšti bet kokius įtarimus jo atžvilgiu, o bet kokios jo pastabos galėjo būti traktuojamos kaip ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimas ir pagrindas naujai baudžiamajai bylai.

235. Galiausiai jis teigė, kad visos minėtos publikacijos ir nuotraukos išliko internete ir buvo prieinamos visiems, atliekantiems paiešką pagal jo pavardę, todėl ir toliau buvo kenkiama jo reputacijai.

b) Vyriausybė

236. Vyriausybė pirmiausia teigė, kad šią bylą reikia vertinti platesniame kontekste (žr. šio sprendimo 5 punktą). Visų pirma, COVID-19 testų įsigijimo aplinkybės tapo viešai žinomos tuo metu, kai 2020 m. spalio mėn. įvykusių Seimo rinkimų kampanija buvo aktyviausia ir politinės diskusijos, įskaitant valdančiosios koalicijos sprendimų kritiką, buvo itin intensyvios. Politinis kontekstas ir ryšys tarp tariamų nusikaltimų ir priemonių, kurių buvo imtasi COVID-19 pandemijos metu, suprantama, atkreipė visuomenės ir žiniasklaidos dėmesį ir paskatino diskusijas demokratinėje visuomenėje.

237. Be to, Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas aktyviai dalyvavo viešuosiuose reikaluose. Be pareigų POLA ir ankstesnio darbo su renkamais pareigūnais (žr. šio sprendimo 4 punktą), jis buvo vienas iš vėžiu sergančių jaunų žmonių organizacijų tinklo „Youth Cancer Europe“ įkūrėjų ir jo pirmininkas, kelių valstybinių ir savivaldybių sveikatos priežiūros įstaigų valdybos narys, Nacionalinio vėžio instituto mokslo tarybos narys, Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo pirmininkas, Europos vėžiu sergančių pacientų koalicijos valdybos narys ir valstybinės investicijų plėtros agentūros „Investuok Lietuvoje“ valdybos narys. Jis taip pat dalyvavo keliuose Vyriausybės komitetuose ar darbo grupėse, kuriems buvo pavesta kurti elektroninės ir mobiliosios sveikatos priežiūros sprendimus. Todėl jo dalyvavimas visuomeninėje ir politinėje veikloje nebuvo trumpalaikis ar atsitiktinis.

238. Vyriausybė teigė, kad visuomenė turėjo pagrįstą interesą būti informuota apie baudžiamąjį procesą prieš pareiškėją ir kad tyrimą atliekančios institucijos teikė bendro pobūdžio informaciją, nepažeisdamos pareiškėjo teisių. Pažymėtina, kad 1997 m. lapkričio 6 d. Ministrų Komiteto priimtuose Pagrindiniuose kovos su korupcija principuose buvo nurodyta, jog reikia užtikrinti, kad žiniasklaida galėtų gauti ir skleisti informaciją apie korupciją, taikant tik demokratinėje visuomenėje būtinus apribojimus ar suvaržymus. Taigi informacijos apie tyrimą teikimas, ypač kai tai susiję su viešuoju asmeniu, laikytinas indėliu į visuomenei svarbią diskusiją.

239. Vyriausybė taip pat nurodė, kad bendraudamas dėl pirkimo su įvairiomis institucijomis ir pareigūnais ieškovas naudojo savo tarnybiniu POLA elektroninio pašto adresu. Todėl pradiniam pranešime spaudai pagrįstai buvo nurodyta, kad jis viešai žinomas kaip šios organizacijos prezidentas. Tačiau jokios kitos jo užimtos pareigos ar asmens duomenys nebuvo atskleisti. Galiausiai Vyriausybė pabrėžė, kad valdžios institucijos nepaskelbė jokių pareiškėjo nuotraukų.

2. Teismo vertinimas

a) Ar teisės buvo apribotos

240. Šalys neginčijo, kad pareiškėjo teisė į privataus gyvenimo gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį buvo apribota, ir Teismas neturi pagrindo konstatuoti priešingai.

b) Ar apribojimas buvo nustatytas įstatymu

241. Rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo išdėstytos Generalinio prokuroro įsakyme dėl ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo rekomendacijų patvirtinimo (žr. šio sprendimo 134–143 punktus).

242. Teismas pažymi, kad pagal Rekomendacijas, skelbiant informaciją apie nusikalstamos veikos padarymu įtariamą asmenį, fizinio asmens, kuris nelaikytinas viešuoju asmeniu, vardas ir pavardė nenurodomi (žr. šio sprendimo 140 punktą). Dėl viešųjų asmenų Rekomendacijose nurodyta, kad kiekvienu atveju turi būti užtikrinta tinkama pusiausvyra tarp visuomenės intereso būti informuotai ir pagrindinių nusikalstamą veiką galimai padariusio asmens teisių apsaugos (žr. šio sprendimo 141 punktą).

243. Pareiškėjas teigė, kad jis neatitinka viešojo asmens apibrėžties pagal vidaus teisę (žr. šio sprendimo 133 punktą). Šiuo atžvilgiu Teismas pakartoja, kad vidaus teisės aktų aiškinimo problemas pirmiausia turi spręsti nacionalinės valdžios institucijos, ypač teismai (žr. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá*, minėta pirmiau, § 186). Šiuo atveju jis mano, kad klausimas, ar pareiškėjas buvo pakankamai žinomas visuomenei, kad būtų galima pateisinti valdžios institucijų skleidžiamos informacijos mastą, turėtų būti sprendžiamas nagrinėjant, ar ginčijamas apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

244. Todėl Teismas pripažįsta, kad ginčijamas apribojimas buvo nustatytas įstatymu Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies prasme.

c) Ar apribojimu siekta teisėto tikslo

245. Pagal vidaus teisę teikiant visuomenei informaciją apie atliekamus ikiteisminius tyrimus siekiama tokių tikslų kaip atitinkamų institucijų darbo skaidrumo didinimas, visuomenės supratimo apie baudžiamąjį procesą gerinimas ir pagalba tiriant tariamas nusikalstamas veikas (žr. šio sprendimo 138 punktą). Iš tiesų, Teismas neturi pagrindo abejoti, kad teikiant

visuomenei bendro pobūdžio informaciją apie vykstantį baudžiamąjį procesą iš esmės siekiama Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje numatyto teisėto tikslo užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams.

246. Nors Teismui kyla abejonių dėl tikslo, kurio konkrečiai buvo siekiama atskleidžiant pareiškėjo tapatybę, jis mano, kad į šį klausimą atsakyti labiau derėtų vertinant, ar nagrinėjama priemonė buvo būtina demokratinėje visuomenėje. Todėl Teismas pripažįsta, kad ginčijamu apribojimu buvo siekiama teisėto tikslo Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies prasme.

d) Ar apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje

(i) Bendrieji principai

247. Šiuo atveju pareiškėjo teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimą lėmė ne privačių fizinių ar juridinių asmenų veiksmai, o valstybės institucijų, t. y. STT ir prokuratūros, paskleista informacija.

248. Teismas savo praktikoje yra pripažinęs, kad saviraiškos laisvės apsauga pagal Konvencijos 10 straipsnį apima ir valstybės tarnautojus bei teisėjus (žr. *Kövesi prieš Rumuniją*, Nr. 3594/19, § 179, 2020 m. gegužės 5 d., ir ten nurodytas bylas). Be to, anksčiau jis nustatė, kad prokurorui, kuris suteikė informaciją visuomenei vykdydamas savo tarnybines pareigas, taikoma 10 straipsnio apsauga (žr. *Brisic prieš Rumuniją*, Nr. 26238/10, §§ 104–105, 2018 m. gruodžio 11 d.).

249. Todėl Teismas mano, kad šioje byloje taikytini jo praktikoje suformuoti principai dėl reikiamos pusiausvyros tarp vieno asmens teisės į privataus gyvenimo gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį ir kito asmens teisės į saviraiškos laisvę pagal Konvencijos 10 straipsnį (žr., tarp daugelio kitų, *Von Hannover prieš Vokietiją* (Nr. 2) [DK], Nr. 40660/08 ir 60641/08, §§ 95–107, ECHR 2012; *Couderc ir Hachette Filipacchi Associés prieš Prancūziją* [DK], Nr. 40454/07, §§ 90–93, ECHR 2015 (ištraukos)).

250. Kiek tai susiję su šia byla, Teismas konkrečiai nustatė šiuos konkuruojančių teisių pusiausvyros kriterijus: indėlis į visuomenei svarbią diskusiją, nukentėjusio asmens žinomumo laipsnis, pranešamos naujienos objektas, ankstesnis atitinkamo asmens elgesys, publikacijos turinys, forma ir pasekmės (ten pat, § 93).

(ii) Minėtų principų taikymas šioje byloje

251. Jeigu nacionalinės institucijos konkuruojančių teisių pusiausvyrą nustatė laikydamosi Teismo praktikoje nustatytų kriterijų, Teismui reikėtų svarių priežasčių, kad jis pakeistų vidaus teismų nuomonę savąja (žr. *Delfi AS prieš Estiją* [DK], Nr. 64569/09, § 139, ECHR 2015, ir ten nurodytas bylas).

252. Nors šioje byloje vidaus institucijos įvertino kai kuriuos atitinkamus kriterijus, pavyzdžiui, ar pareiškėjas buvo viešasis asmuo, nėra jokių

požymių, kad jos būtų atlikusios reikiamą interesų pusiausvyros vertinimą pagal Teismo praktiką – konkrečiai ar bent iš esmės (žr. šio sprendimo 83 ir 87 punktus, plg. *Marcinkevičius prieš Lietuvą*, Nr. 24919/20, § 78, 2022 m. lapkričio 15 d.). Todėl Teismas turi pats nustatyti šią pusiausvyrą (žr. bylą *Mesić prieš Kroatiją*, Nr. 19362/18, § 93, 2022 m. gegužės 5 d., ir joje nurodytą teismo praktiką).

(α) Publikacijų tema ir jų indėlis į visuomenei svarbią diskusiją

253. Ginčijamas pranešimas spaudai ir vieši pareiškimai buvo susiję su pareiškėjui pareikštais įtarimais ir įvairia kita informacija apie jo atžvilgiu atliekamą ikiteisminį tyrimą.

254. Teismas anksčiau yra nustatęs, kad visuomenė turi teisėtą interesą teikti ir gauti informaciją apie baudžiamąjį procesą (žr. bylą *Morice prieš Prancūziją* [DK], Nr. 29369/10, § 152, ECHR, 2015 m., ir ten nurodytą teismo praktiką). Jis pažymi, kad ikiteisminis tyrimas pareiškėjo atžvilgiu buvo susijęs su didelės vertės valstybės vykdomu COVID-19 apsaugos priemonių įsigijimu pandemijos metu, o tai neabejotinai buvo visuomenei svarbus klausimas. Jis taip pat atkreipia dėmesį į Vyriausybės argumentą, kad tuo metu vyko artėjančių Seimo rinkimų kampanija, kurios metu valdančiosios koalicijos veiksmai valdant pandemiją buvo atidžiau vertinami ir kritikuojami (žr. šio sprendimo 236 punktą).

255. Todėl Teismas pripažįsta, kad visuomenės informavimas apie nagrinėjamą ikiteisminį tyrimą prisidėjo prie visuomenei svarbios diskusijos.

(β) Kiek gerai žinomas buvo pareiškėjas

256. Teismas pakartoja, kad nuo to, kiek asmuo yra viešas ar gerai žinomas, priklauso, kokią apsaugą galima suteikti jo privačiam gyvenimui (žr. *Couderc ir Hachette Filipacchi Associés*, minėta pirmiau, § 117, ir ten nurodytas bylas). Visų pirma, politikai neišvengiamai ir sąmoningai sudaro sąlygas žurnalistams ir plačiajai visuomenei atidžiai juos stebėti. Be to, šis principas taikomas ne tik politikams, bet ir kiekvienam asmeniui, kuris dėl savo veiksmų ar užimamų pareigų tampa viešosios sferos dalis. Vis dėlto tam tikromis aplinkybėmis, net jei asmuo yra žinomas plačiajai visuomenei, jis gali remtis „teisėtais lūkesčiais“ dėl savo privataus gyvenimo apsaugos ir pagarbos jam (ten pat, §§ 121–122).

257. Šioje byloje pareiškėjas nebuvo politikas ir atitinkamu laikotarpiu neužėmė valstybinių pareigų – jis buvo universiteto dėstytojas, privačios įmonės vadovas ir savarankiškai dirbantis konsultantas. Nors anksčiau jis yra buvęs Seimo nario ir Prezidento patarėju, jo darbas šiose pareigose baigėsi atitinkamai prieš dešimt ir prieš ketverius metus iki nagrinėjamų įvykių (žr. šio sprendimo 4 punktą).

258. Tiesa, pareiškėjas buvo šiek tiek žinomas visuomenei dėl savo dalyvavimo vėžiu sergančių pacientų teisių gynimo veikloje, t. y. dėl savo

vaidmens nevyriausybines organizacijose, narystės tam tikrų sveikatos priežiūros įstaigų valdybose ir dalyvavimo Vyriausybės darbo grupėse (žr. šio sprendimo 237 punktą). Tačiau Teismas nėra įsitikinęs, kad jo dalyvavimas sprendžiant viešuosius reikalus buvo tokio masto ir tokios svarbos, kad jo vaidmuo prilygtų politiko ar valstybės pareigūno vaidmeniui (žr. pareiškėjo argumentus šio sprendimo 229 punkte ir, *mutatis mutandis*, *Medžlis Islamske Zajednice Brčko ir kiti prieš Bosniją ir Hercegoviną* [DK], Nr. 17224/11, § 98, 2017 m. birželio 27 d.; *Kaboğlu ir Oran prieš Turkiją*, Nr. 1759/08 ir dar dvi, § 74, 2018 m. spalio 30 d.). Šiuo atžvilgiu Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad pagal Lietuvos Konstitucinio Teismo praktiką vien asmens oficialių pareigų ar dalyvavimo viešuosiuose reikaluose nepakanka, kad jis būtų laikomas viešuoju asmeniu (žr. šio sprendimo 147 punktą).

259. Teismo nuomone, negalima teigti, kad pareiškėjas dėl savo veiklos neišvengiamai ir sąmoningai pateko į viešąją erdvę ir sudarė sąlygas atidžiai stebėti jo veiksmus, todėl turėtų būti tolerantiškesnis (plg. *Drousiotis prieš Kiprą*, Nr. 42315/15, §§ 50–51, 2022 m. liepos 5 d.). Visų pirma Teismas negali pripažinti, kad pareiškėjo žinomumas ar jo vaidmuo visuomenėje buvo toks, kad tai suteiktų pagrindą STT atskleisti jo tapatybę skelbiant jam įtarimus.

(γ) Ankstesnis pareiškėjo elgesys

260. Teismas pažymi, kad pirminę informaciją apie pareiškėjui pareikštus įtarimus, nurodant jo vardą, pavardę ir ryšius su POLA, paskelbė STT, kurios atstovas tą pačią dieną kalbėjosi ir su žurnalistais (žr. šio sprendimo 59 ir 60 punktus). Taigi faktą, kad pareiškėjas buvo įtariamas nusikalstamų veikų padarymu, valdžios institucijos paviešino be jokios išankstinės jo iniciatyvos (plg. *Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) prieš Prancūziją*, Nr. 12268/03, §§ 52–53, 2009 m. liepos 23 d.).

261. Vėliau pareiškėjas apie baudžiamąjį procesą kelis kartus davė interviu spaudai arba rašė socialiniuose tinkluose (žr. šio sprendimo 64, 68, 75 ir 90 punktus). Šiuo atžvilgiu Teismas atkreipia dėmesį, kad kalbėdamas apie savo skundą pagal Konvencijos 10 straipsnį pareiškėjas argumentavo, kad jo vieši komentarai buvo reakcija į valdžios institucijų paskleistą informaciją – jis bandė apginti savo reputaciją (žr. šio sprendimo 277 punktą). Išnagrinėjęs šalių jam pateiktas publikacijas, Teismas negali konstatuoti, kad žiniasklaidos susidomėjimą byla išprovokavo paties pareiškėjo elgesys arba kad jis su žiniasklaida bendravo gerokai daugiau nei ikiteisminio tyrimo institucijos. Todėl negalima teigti, kad pareiškėjas elgėsi taip, kad neteko teisės į privatų gyvenimą apsaugos (žr. *mutatis mutandis*, *Egeland ir Hanseid prieš Norvegiją*, Nr. 34438/04, § 62, 2009 m. balandžio 16 d.).

(8) Publikacijų turinys, forma ir pasekmės

262. Teismas jau nustatė, kad pareiškėjo žinomumas nesuteikė pagrindo STT atskleisti jo tapatybės (žr. šio sprendimo 257 ir 259 punktus). Šiuo atžvilgiu jis atkreipia dėmesį į Vyriausybės neužginčytus pareiškėjo teiginius, kad Lietuvos ikiteisminio tyrimo institucijos, net ir informuodamos visuomenę apie didelio atgarsio sulaukusius ikiteisminius tyrimus, paprastai neatskleidžia įtariamųjų tapatybės (žr. šio sprendimo 231 punktą).

263. Be to, Teismas pažymi, kad viešai paskelbusi, jog pareiškėjas įtariamą padaręs sunkų nusikaltimą, STT pareikalavo, kad jis, lydimas į teismą policijos pareigūnų, laikytų rankas už nugaros (žr. šio sprendimo 17 ir 18 punktus). Žurnalistai tai fotografavo, filmavo ir šią medžiagą paskelbė įvairiose žiniasklaidos priemonėse (žr. šio sprendimo 66 punktą). Teismas pripažįsta, kad pačios institucijos nepaskelbė jokių pareiškėjo nuotraukų ar vaizdo įrašų. Tačiau jis pritaria pareiškėjo nuomonei, kad valdžios institucijos, paviešindamos jo tapatybę, padidino žiniasklaidos susidomėjimą byla ir sudarė sąlygas padaryti ir paskelbti ginčijamas jo nuotraukas ir vaizdo įrašus (žr. šio sprendimo 230 punktą). Iš tiesų pareiškėjas ne savanoriškai atsivėrė visuomenei, o buvo priverstas dalyvauti teismo posėdyje ir tokiomis aplinkybėmis neturėjo jokių priemonių apsaugoti savo privatumą ir neleisti žurnalistams gauti vaizdų, kuriuose jis buvo vedamas policijos pareigūnų taip, kad atrodė, jog jam uždėti antrankiai (žr. *mutatis mutandis*, *Axel Springer SE ir RTL Television GmbH prieš Vokietiją*, Nr. 51405/12, § 52, 2017 m. rugsėjo 21 d.).

264. Toliau Teismas atkreipia dėmesį į STT 2021 m. lapkričio 11 d. paskelbtą pranešimą spaudai (žr. šio sprendimo 89 punktą). Jis pripažįsta, kad ta pranešimo dalis, kurioje aprašomi nauji kaltinimai pareiškėjui, buvo pateikta neutraliai ir joje buvo tik ta informacija, kurios pagrįstai reikėjo visuomenei informuoti apie vykstantį baudžiamąjį procesą. Tačiau to paties negalima pasakyti apie tame pranešime spaudai cituojamus prokuroro teiginius. Visų pirma, prokuroras pareiškėjui inkriminuojamus veiksmus apibūdino kaip „savanaudišką ir neteisėtą pasipelnymą pasinaudojus išskirtinėmis aplinkybėmis visai valstybei itin kritiniu metu“, taip pat teigė, kad tokiais pareiškėjo veiksmais „padaryta ne tik didžiulė materialinė žala, bet ir buvo pakirstas pasitikėjimas valstybės institucijomis“ (žr. šio sprendimo 89 punktą). Teismas konstatuoja, kad prokuroro teiginiai aiškiai peržengė bendro pobūdžio informacijos pateikimo visuomenei ribas (žr. atitinkamas vidaus teisės nuostatas šio sprendimo 136 punkte) ir negalima teigti, kad juos paskelbdamos valdžios institucijos elgėsi atsargiai (plg. *Brisac*, minėta pirmiau, §§ 110–111). Priešingai, ginčijami teiginiai buvo moralinis pareiškėjo įvertinimas, išreikštas griežtais ir nedviprasmiškais žodžiais ir galintis pakenkti jo reputacijai.

265. Atsižvelgdamas į tai, Teismas pabrėžia, kad net ir teikdamos visuomenei informaciją, kurią ji turi teisėtą interesą gauti, valdžios institucijos neturi peržengti tam tikrų ribų, visų pirma susijusių su kitų

asmenų reputacija ir teisėmis, ir turi užtikrinti teisingą konkuruojančių interesų pusiausvyrą (žr., *mutatis mutandis*, *Bédat prieš Šveicariją* [DK], Nr. 56925/08, § 50, 2016 m. kovo 29 d., *Mediengruppe Österreich GmbH prieš Austriją*, Nr. 37713/18, § 48, 2022 m. balandžio 26 d., taip pat žr. šio sprendimo 147 punkte nurodytą Lietuvos Konstitucinio Teismo praktiką ir 154 punkte pacituotą Ministrų Komiteto rekomendaciją Rec(2003)13). Teismas taip pat remiasi savo nusistovėjusia praktika pagal Konvencijos 6 straipsnio 2 dalį, kuria remiantis valdžios institucijoms negali būti kliudoma informuoti visuomenę apie atliekamus ikiteisminius tyrimus, tačiau jos privalo tai daryti taip diskretiškai ir apdairiai, kad nebūtų pažeista nekaltumo prezumpcija (žr. *Paulikas*, minėta pirmiau, § 49, ir ten nurodytas bylas).

266. Galiausiai Teismas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad, kaip nurodė pareiškėjas ir neginčio Vyriausybė, visi pirmiau minėti pranešimai spaudai ir institucijų pareiškimus pateikiantys straipsniai buvo prieinami internete. Jis pabrėžia, kad, palyginti su spauda, internete esantis turinys ir pranešimai kelia neabejotinai didesnę pavojų žmogaus teisių ir laisvių, ypač teisės į privataus gyvenimo gerbimą, įgyvendinimui ir naudojimuisi jomis, ypač dėl svarbaus paieškos sistemų vaidmens (žr. *M.L. ir W.W. prieš Vokietiją*, Nr. 60798/10 ir 65599/10, § 91, 2018 m. birželio 28 d., ir ten nurodytas bylas).

267. Todėl Teismas mano, kad ikiteisminio tyrimo institucijų paskelbtų pranešimų spaudai ir viešų komentarų turinys ir forma nebuvo pateisinami būtinybe informuoti visuomenę apie vykstantį baudžiamąjį procesą ir kad jais padaryta didelė žala pareiškėjo reputacijai.

(e) Išvada

268. Pirmiau išdėstytų aplinkybių Teismui pakanka, kad galėtų padaryti išvadą, jog vidaus institucijos nesugebėjo užtikrinti teisingos pusiausvyros tarp valdžios institucijų teisės informuoti visuomenę apie ikiteisminį tyrimą pagal Konvencijos 10 straipsnį ir pareiškėjo teisės į privataus gyvenimo, įskaitant jo reputaciją, gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį. Todėl neįrodyta, kad pareiškėjo teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

269. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.

V. TARIAMAS KONVENCIJOS 10 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

270. Pareiškėjas skundėsi, kad jam buvo uždrausta aptarinėti bylą žiniasklaidoje ir dėl to jis atsidūrė nepalankioje padėtyje, palyginti su valdžios institucijomis, kurios galėjo netrukdomos viešai komentuoti jo bylą. Jis rėmėsi Konvencijos 10 straipsniu, kuriame nustatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir

SPRENDIMAS NARBUTAS PRIEŠ LIETUVĄ

nepaisant valstybės sienų. Šis straipsnis netrukdo valstybėms licencijuoti radijo, televizijos ar kino įmonių.

2. Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurie demokratinėje visuomenėje yra būtini valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir nešališkumą.“

A. Priimtinumai

1. Šalių teiginiai

271. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepanaudojo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių. BPK 177 straipsnyje aiškiai nurodyta, kad informacija apie ikiteisminį tyrimą negali būti atskleista be prokuroro leidimo (žr. šio sprendimo 131 ir 132 punktus). Tai buvo nurodyta ir pareiškėjui pateiktame įspėjime (žr. šio sprendimo 79 punktą). Tačiau pareiškėjas niekada neprašė prokuroro tokio leidimo.

272. Pareiškėjas teigė, kad prokuroro nutarimą jį įspėti apskundė aukštesniajam prokurorui ir ikiteisminio tyrimo teisėjui (žr. šio sprendimo 82 ir 86 punktus), todėl jam nereikėjo pasinaudoti jokiais kitomis teisių gynimo priemonėmis.

2. Teismo vertinimas

273. Teismas yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai asmuo gali pasinaudoti keliomis vidaus teisėje numatytais teisinės gynybos priemonėmis, jis gali pasirinkti teisinės gynybos priemonę, atitinkančią jo skundo esmę. Kitaip tariant, kai viena teisinės gynybos priemonė jau pasinaudota, nereikalaujama pasinaudoti kita teisine gynybos priemonė, kuria iš esmės siekiama to paties tikslo (žr. *O'Keeffe*, minėta pirmiau, § 109, ir ten nurodytas bylas).

274. Jis pažymi, kad pareiškėjas skundėsi aukštesniajam prokurorui ir ikiteisminio tyrimo teisėjui, kad draudimas jam komentuoti bylą žiniasklaidoje buvo nepagrįstas *per se*, atsižvelgiant į tai, kad jo taikymo sritis buvo neaiški ir kad jis buvo neteisingas atsižvelgiant į bylos aplinkybes (žr. šio sprendimo 82 ir 86 punktus). Todėl vidaus institucijoms buvo suteikta galimybė įvertinti jo skundą, kuris vėliau buvo pateiktas Teismui. Tokiomis aplinkybėmis Teismas mano, kad pareiškėjas neprivalėjo panaudoti jokių kitų teisinės gynybos priemonių. Todėl Vyriausybės prieštaravimas turi būti atmestas.

275. Be to, Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokiu nors kitu pagrindu, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė*1. Šalių teiginiai***a) Pareiškėjas**

276. Pareiškėjas teigė, kad atsižvelgiant į tai, jog STT, prokuratūra ir įvairūs politikai nuolat viešai komentavo jo bylą, draudimas jam tai daryti buvo nepagrįstas. Jis nurodė, kad valdžios institucijos atskleidė jo vardą ir pavardę, jo pareigas POLA, tiksliai iš farmacijos bendrovės gautą užmokestį ir kitus su byla susijusius duomenis. Visi jo vieši komentarai buvo tik reakcija į valdžios institucijų atskleistą informaciją.

277. Jis pakartojo savo pagal Konvencijos 8 straipsnį pateiktus teiginius, kad bylą paviešinti paskatino ikiteisminio tyrimo institucijos (žr. šio sprendimo 230 punktą). Kai jam iškelta baudžiamoji byla tapo viešų diskusijų, į kurias įsitraukė net aukšto rango politikai, objektu, jis turėjo viešai atsakyti į kaltinimus ir bandyti apginti savo reputaciją. Pareiškėjo teigimu, dėl to jo teisei viešai komentuoti bylą taikytina aukšto lygio apsauga.

278. Be to, jis teigė, kad jam nebuvo tinkamai paaiškinta draudimo apimtis ir kad ji buvo pernelyg plati.

279. Pareiškėjas nesutiko su Vyriausybės teiginiu, kad jis atskleidė informaciją apie slaptas tyrimo priemones (žr. šio sprendimo 282 punktą). Jis teigė, kad jokios ikiteisminio tyrimo institucijos jam dėl to priekaištų nepareiškė, o apie šį kaltinimą jis sužinojo tik iš Vyriausybės pateiktų pastabų. Kaip bebūtų, Vyriausybė nepaaiškino, kokius duomenis jis tariamai atskleidė, todėl kaltinimas buvo nepagrįstas. Šiuo atžvilgiu pareiškėjas taip pat teigė, kad prieš baigiant ikiteisminį tyrimą jam buvo leista susipažinti tik su labai nedidele bylos medžiagos dalimi.

280. Jis taip pat nesutiko su Vyriausybės argumentu, kad įspėjimas neatskleisti ikiteisminio tyrimo duomenų neužkirto jam kelio viešai komentuoti bylą (žr. šio sprendimo 284 punktą). Jis teigė, kad 2020 m. rugpjūčio mėn. gavęs įspėjimą, jis nustojo viešai komentuoti bylą ir savo „Facebook“ paskyroje paskelbė įrašus tik šiais atvejais: 2021 m. gegužės mėn., komentuodamas tam tikrus spaudos straipsnyje jam pateiktus kaltinimus; 2021 m. lapkričio mėn., kai pirminiai kaltinimai jam buvo panaikinti; ir 2022 m. sausio mėn., prašydamas papildomos finansinės paramos bylinėjimosi išlaidoms padengti (žr. šio sprendimo 90 ir 96 punktus). Jis teigė, kad įspėjimą suprato kaip rimtą grasinimą baudžiamuoju persekiojimu ir kad jis iš tikrųjų atgrasė jį nuo naudojimosi saviraiškos laisve.

b) Vyriausybė

281. Vyriausybė teigė, kad valdžios institucijų vieši komentarai dėl tyrimo nebuvo pertekliniai ir apsiribojo pagrindiniais faktiniais duomenimis;

o pareiškėjas priešingai – davė daug interviu ir komentavo socialiniuose tinkluose, viešumą pasitelkdamas kaip gynybos strategiją.

282. Vyriausybė taip pat teigė, kad įspėjimas pareiškėjui buvo įteiktas po to, kai jis atskleidė tam tikrą informaciją apie slaptas tyrimo priemones, kurių buvo imtasi ikiteisminio tyrimo metu. Jį įspėti nuspręsta, nes slaptos tyrimo priemonės vis dar buvo vykdomos.

283. Vyriausybė teigė, kad vidaus valdžios institucijos pakankamai paaiškino pareiškėjui, kokios informacijos jis negali atskleisti (žr. šio sprendimo 85 punktą). Be to, nors vidaus teismų praktika, susijusi su ikiteisminio tyrimo neatskleidimu, yra negausi, ji padeda dar labiau patikslinti ginčijamo draudimo mastą (žr. šio sprendimo 149–152 punktus).

284. Galiausiai ji teigė, kad pareiškėjui iš tiesų nebuvo uždrausta viešai komentuoti bylą ir tai įrodo jo vieši pareiškimai bei įrašai socialiniuose tinkluose, padaryti po ginčijamo įspėjimo įteikimo (žr. šio sprendimo 80, 81 ir 90 punktus). Vyriausybė pabrėžė, kad pareiškėjui ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimas neužtraukė jokios atsakomybės – iš tiesų Lietuvoje nė vienas įtariamasis niekada nėra nuteistas už tokių duomenų atskleidimą. Todėl įspėjimas buvo „veikiau simbolinis“ ir neturėjo neproporcingo poveikio pareiškėjo teisėms.

2. Teismo vertinimas

a) Ar teisės buvo apribotos

285. Teismas pirmiausia turi patikrinti, ar ginčijamas įspėjimas buvo pareiškėjo saviraiškos laisvės apribojimas, pasireiškęs „formalumą, sąlygų, apribojimų ar sankcijų“ forma. Siekiant atsakyti į šį klausimą, priemonės taikymo sritis turi būti nustatyta vertinant ją bylos faktų ir atitinkamų teisės aktų kontekste (žr. *Wille prieš Lichtenšteiną* [DK], Nr. 28396/95, § 43, ECHR 1999-VII).

286. Teismas pažymi, kad pagal Baudžiamojo kodekso 247 straipsnį už ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimą be prokuroro leidimo baudžiama viešaisiais darbais, bauda, laisvės apribojimu arba areštu (žr. šio sprendimo 132 punktą). Jis pažymi, kad Vyriausybė pateikė keletą pavyzdžių, kai šalyje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl asmenų, tariamai atskleidusių ikiteisminio tyrimo duomenis (žr. šio sprendimo 149–152 punktus). Pareiškėjas išties nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ar nubaustas už tariamą informacijos atskleidimą; tačiau apribojimas gali būti konstatuotas net jei ir nebuvo pakenkta ar padaryta žalos (žr. *mutatis mutandis, Godlevskiy prieš Rusiją*, Nr. 14888/03, § 36, 2008 m. spalio 23 d., ir ten nurodytas bylas).

287. Be to, Teismas pažymi, kad per visą vidaus procesą pareiškėjas nuolat teigė, kad ginčijamo draudimo apimtis jam nebuvo aiški ir kad jis nesuprato, kokią informaciją jis gali ar negali atskleisti, ypač atsižvelgiant į jau pavišintos informacijos apimtį (žr. šio sprendimo 79, 82 ir 86 punktus). Jis atkreipia dėmesį į pareiškėjo teiginius, kad gavęs įspėjimą jis apribojo

savo viešus komentarus, susijusius su byla (žr. šio sprendimo 280 punktą). Todėl negalima teigti, kad ginčijamo draudimo poveikis jo saviraiškos laisvei buvo grynai hipotetinis (plg. *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft ir kiti prieš Šveicariją* (nut.), Nr. 68995/13, § 72, 2019 m. lapkričio 12 d.).

288. Atsižvelgdamas į aplinkybes, Teismas pripažįsta, kad ginčijamas įspėjimas galėjo turėti atgrasomąjį poveikį ir neleisti pareiškėjui viešai pasisakyti apie ikiteisminį tyrimą. Todėl buvo apribota jo teisė į saviraiškos laisvę.

b) Ar apribojimas buvo nustatytas įstatymu

289. Ginčijamas apribojimas buvo pagrįstas vidaus teise, t. y. BPK 177 straipsniu ir Baudžiamojo kodekso 247 straipsniu (žr. šio sprendimo 131 ir 132 punktus). Pareiškėjas neginčijo šių teisinių nuostatų prieinamumo ar numatomumo. Todėl Teismas konstatuoja, kad apribojimas buvo nustatytas įstatymu Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies prasme.

c) Ar apribojimu siekta teisėto tikslo

290. Teismas neturi pagrindo abejoti ir pareiškėjas neginčijo, kad draudimu atskleisti ikiteisminio tyrimo duomenis buvo siekiama teisėtų tikslų pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį, t. y. užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui, išlaikyti teismų autoritetą ir nešališkumą bei apsaugoti kitų asmenų reputaciją ir teises (žr. prokuroro argumentus šio sprendimo 84 punkte ir *Bédat*, minėta pirmiau, §§ 46–47).

d) Ar apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje

(i) Bendrieji principai

291. Bendrieji saviraiškos laisvės apribojimo būtinumo vertinimo principai, kuriuos Teismas daug kartų patvirtino nuo sprendimo *Handyside prieš Jungtinę Karalystę* (1976 m. gruodžio 7 d., A serija, Nr. 24), buvo apibendrinti (be kitų šaltinių) bylose *Stoll prieš Šveicariją* ([DK], Nr. 69698/01, § 101, ECHR 2007-V), *Morice* (minėta pirmiau, § 124) ir *Bédat* (minėta pirmiau, § 48).

292. Visų pirma Teismas turi išnagrinėti ginčijamą apribojimą visos bylos kontekste ir nustatyti, ar jis buvo „proporcingas siekiamam teisėtam tikslui“ ir ar nacionalinės valdžios institucijų pateiktos priežastys jam pateisinti yra „svarbios ir pakankamos“ (žr. *Bédat*, minėta pirmiau, § 48).

293. Be to, kalbant apie apsaugos lygį, pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį galimybės riboti saviraiškos laisvę dviejose srityse, būtent politinių pasisakymų ir visuomenei svarbių klausimų srityse, yra nedidelės. Todėl paprastai saviraiškos laisvei suteikiama aukšto lygio apsauga, o valdžios institucijos turi labai nedaug vertinimo laisvės, jei pastabos yra susijusios su visuomenei svarbiu klausimu, kaip antai teismų veikla, net ir tebevykstant teismo procesui (ten pat, § 49, ir ten nurodytos bylos).

(ii) Minėtų principų taikymas šioje byloje

294. Teismas pabrėžia, kad ikiteisminio tyrimo slaptumui užtikrinti specialią apsaugą, siekiant apsaugoti, *inter alia*, baudžiamojo proceso interesus ir nuomonės formavimo bei sprendimų priėmimo procesus teismų sistemoje, yra teisėta (žr. *mutatis mutandis*, ten pat, § 68).

295. Todėl Konvencijos 10 straipsnis negali būti aiškinamas kaip garantuojantis neribotą teisę bet kam, įskaitant baudžiamojo proceso dalyvius, skleisti informaciją, susijusią su vykstančiu ikiteisminiu tyrimu, ir kaip nustatantis atitinkamų institucijų pareigą kiekvienu atveju pateikti išsamias priežastis, pagrindžiančias būtinybę riboti tokios informacijos sklaidimą.

296. Kartu Teismas atkreipia dėmesį į ypatingas šios bylos aplinkybes. Jis pažymi, kad prieš tai, kai pareiškėjui buvo įteiktas nagrinėjamas išpėjimas, ikiteisminio tyrimo institucijos viešai atskleidė jo vardą ir pavardę, jo sąsajas su POLA, faktus, kuriais buvo grindžiami jam pareikšti įtarimai, jo finansinės naudos iš įvykdyto pirkimo vertę, tai, kad Lietuvoje ir Ispanijoje buvo atliekami tyrimo veiksmai, pareiškėjo bendradarbiavimo su valdžios institucijomis lygį ir kad apklausus daugiau nei dešimt asmenų negauta jokios informacijos, kad atitinkami valstybės pareigūnai būtų žinoję apie jo „finansinį interesą“ tame pirkime (žr. šio sprendimo 59, 65 ir 70 punktus). Be to, įvairiose žiniasklaidos priemonėse buvo paskelbtos Vyriausybės ir farmacijos bendrovės sutarčių kopijos ir pranešta, kad pareiškėjas buvo sulaikytas, kad Sveikatos apsaugos ministerijos, NVSPL ir POLA patalpose buvo atliktos kratos, o Vyriausybės kancleris ir kanclerio pavaduotojas bei sveikatos apsaugos ministras buvo apklausti kaip liudytojai (žr. šio sprendimo 60 ir 69 punktus). Pats sveikatos apsaugos ministras socialinėje žiniasklaidoje kelis kartus aiškiai išdėstė savo poziciją dėl pareiškėjui pareiktų įtarimų (žr. šio sprendimo 61, 69 ir 74 punktus). Taigi, kai buvo įteiktas ginčijamas išpėjimas, didelė dalis ikiteisminio tyrimo duomenų jau buvo paviešinti (plg. *Stoll*, minėta pirmiau, § 113).

297. Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad prieš ginčijamą išpėjimą pareiškėjas taip pat kalbėjosi su žurnalistais ir papasakojo jiems apie namų arešto sąlygas, laikiną jo nuosavybės teisių apribojimą ir apie tai, kad bendrovė jam sumokėjo pagal komercinio atstovavimo sutartį (žr. šio sprendimo 64 punktą). Jis taip pat kelis kartus sukritikavo valdžios institucijų veiksmus jo atžvilgiu (žr. šio sprendimo 68 ir 75 punktus). Tačiau, priešingai nei teigia Vyriausybė, Teismas neturi jokių duomenų, kurie rodytų, kad pareiškėjas galėjo atskleisti informaciją, susijusią su slaptomis tyrimo priemonėmis (žr. šalių pastabas šiuo klausimu šio sprendimo 279 ir 282 punktuose). Teismas taip pat pažymi, kad vyresnysis prokuroras, atmesdamas pareiškėjo skundą dėl ginčijamo išpėjimo, nurodė, kad išpėjimas buvo būtinas dėl to, kad pareiškėjas viešai išreiškė savo poziciją dėl kiekvieno jo atžvilgiu atliekamo tyrimo veiksmo ir dėl to visuomenė galėjo susidaryti

tam tikrą nuomonę apie tyrimą (žr. šio sprendimo 84 punktą), bet ne dėl to, kad jis atskleidė kokią nors įslaptintą informaciją.

298. Savo skunduose vidaus institucijoms pareiškėjas teigė, kad po to, kai tiek daug informacijos jau buvo pavišinta, jam buvo neaišku, kokios dar informacijos jis negali atskleisti (žr. šio sprendimo 79, 82 ir 86 punktus). Teismas mano, kad konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis, kai daugelis esminių tyrimo duomenų jau buvo viešai paskelbti, vidaus institucijos privalėjo patikslinti pareiškėjui taikomo draudimo apimtį. Tačiau jo skundus išnagrinėję aukštesnysis prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas iš esmės pakartojo atitinkamas teises nuostatas, neįvertinę pareiškėjo argumentų (žr. šio sprendimo 85 ir 87 punktus). Be to, valdžios institucijos neatsižvelgė į pareiškėjo teiginį, kad uždraudus jam komentuoti tokio didelio atgarsio sulaukusį tyrimą, o leidus tai daryti ikiteisminio tyrimo institucijoms ir įvairiems valstybės pareigūnams, pareiškėjas atsidūrė mažiau palankioje padėtyje nei pastarieji ir negalėjo apginti savo reputacijos (žr. *mutatis mutandis*, *Mesić*, minėta pirmiau, § 110).

299. Šiuo atžvilgiu Teismas primena, kad tais atvejais, kai byla plačiai nušviečiama žiniasklaidoje dėl faktų rimtumo ir asmenų, kurie gali būti su ja susiję, asmuo negali būti baudžiamas už ikiteisminio tyrimo slaptumo pažeidimą, jei jis tik pateikė asmenines pastabas dėl informacijos, kuri žurnalistams jau yra žinoma ir kurią jie ketina pranešti su šiomis pastabomis ar be jų (žr. *mutatis mutandis*, *Morice*, minėta pirmiau, § 138).

300. Tokiomis aplinkybėmis Teismas konstatuoja, kad vidaus valdžios institucijos nepateikė svarbių ir pakankamų priežasčių, kodėl ginčijamas apribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje ir proporcingas siekiamiems tikslams.

301. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis.

VI. TARIAMAS KONVENCIJOS PIRMOJO PROTOKOLO 1 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

302. Pareiškėjas teigė, kad laikinas nuosavybės teisių apribojimas visam jo turtui buvo nereikalingas ir neproporcingas, o tai prieštarauja Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsniui, kuriame nurodyta:

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.

Tačiau ankstesnės nuostatos jokių būdu neriboja valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokie, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.“

A. Priimtinumai*1. Šalių teiginiai*

303. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepanaudojo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių. Jis buvo pateikęs civilinį ieškinį valstybei dėl žalos, padarytos tariamai nepagrįstais ir neproporcingais jo nuosavybės teisių apribojimais, atlyginimo, tačiau galiausiai jį atsiėmė (žr. šio sprendimo 58 punktą). Vyriausybė teigė, kad civilinis ieškinys buvo perspektyvus, ypač atsižvelgiant į tai, kad laikinas pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimas vėliau buvo pripažintas neproporcingu, o jo mastas buvo sumažintas (žr. šio sprendimo 55 ir 56 punktus).

304. Pareiškėjas teigė, kad baudžiamajame procese jis buvo pateikęs skundus dėl visų sprendimų, susijusių su laikinu jo nuosavybės teisių apribojimu (žr. šio sprendimo 38, 39, 43, 44, 48, 49, 54 ir 56 punktus), todėl jis neprivalėjo pasinaudoti jokiais kitomis teisinės gynybos priemonėmis. Be to, kadangi jo skundai dėl laikino nuosavybės teisių apribojimo buvo atmesti, nes teismai šią priemonę pripažino teisėta, civilinis ieškinys dėl žalos, padarytos neteisėtais valdžios institucijų veiksmais, būtų buvęs neperspektyvus.

2. Teismo vertinimas

305. Teismas yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai asmuo gali pasinaudoti keliomis vidaus teisėje numatytais teisinės gynybos priemonėmis, jis gali pasirinkti teisinės gynybos priemonę, atitinkančią jo skundo esmę. Kitaip tariant, kai viena teisinės gynybos priemonė jau pasinaudota, nereikalaujama pasinaudoti kita teisine gynybos priemone, kuria iš esmės siekiama to paties tikslo (žr. *O'Keeffe*, minėta pirmiau, § 109, ir ten nurodytas bylas). Teismas pažymi, kad pareiškėjas skundėsi dėl laikino jo nuosavybės teisių apribojimo baudžiamajoje byloje, kurioje jis pateikė iš esmės tuos pačius argumentus kaip ir vėlesnėje peticijoje Teismui (žr. šio sprendimo 38, 39, 43, 44, 48, 49 ir 56 punktus). Todėl Teismas konstatuoja, kad pareiškėjas panaudojo veiksmingas vidaus teisinės gynybos priemones šio skundo atžvilgiu ir kad jis neprivalėjo pradėti jokio papildomo proceso iš esmės tuo pačiu tikslu. Todėl Vyriausybės prieštaravimas atmetamas.

306. Be to, Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokių nors kitų pagrindų, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė*1. Šalių teiginiai***a) Pareiškėjas**

307. Pareiškėjas teigė, kad laikinas jo nuosavybės teisių apribojimas nereikalingas ir neproporcingas, nes viršijo 303 360 EUR sumą, kurią jis buvo kaltinamas neteisėtai įgijęs (žr. šio sprendimo 10 punktą).

308. Jis teigė, kad 2020 m. liepos 22 d. nutarime buvo nurodyta apriboti jo nuosavybės teises į visą jo turtą, įskaitant tą, kurio teisėta kilmė niekada nebuvo ginčijama, ir į visas būsimas pajamas iš teisėtų šaltinių, pavyzdžiui, darbo užmokestį. Nuo tos dienos iki 2020 m. rugsėjo 10 d. jis negalėjo panaudoti nė vieno euro savo būtiniausiems poreikiams patenkinti. 2020 m. rugsėjo 10 d. prokuroras leido jam disponuoti vienos minimalios algos, t. y. 607 EUR, suma per mėnesį. Nors nuo 2021 m. sausio 1 d. minimali mėnesinė alga buvo padidinta iki 642 EUR, o nuo 2022 m. sausio 1 d. – iki 730 EUR, tai neatspindėjo ginčijamoje priemonėje.

309. Be to, pareiškėjas teigė, kad jis pateikė vidaus institucijoms dokumentus, kuriuose nurodyta, kiek pinigų jam reikia būtiniausiems poreikiams, pavyzdžiui, nuomai, mokesčiams, maistui, vaistams nuo vėžio ir teisinėms išlaidoms (žr. šio sprendimo 39 punktą). Visų pirma, jam buvo paskirtas namų areštas ir nurodyta būti savo bute, kurio nuomos mokestis siekė apie 1 000 EUR per mėnesį. Be to, per pirmuosius ikiteisminio tyrimo mėnesius jam prireikė intensyvios advokatų pagalbos, todėl vien per pirmąjį ikiteisminio tyrimo mėnesį jis patyrė didelių teisinių išlaidų (žr. šio sprendimo 39 punktą). Tačiau vidaus institucijos neįvertino jo pateiktų dokumentų ir nepaaiškino, kaip jis turėjo patenkinti savo pagrindinius poreikius, disponuodamas 607 EUR, o vėliau – 1 000 EUR per mėnesį (žr. šio sprendimo 51 punktą). Dėl tokių neproporcingų apribojimų jis buvo „verčiamas elgetauti“ ir paskelbti lėšų rinkimo akciją, kad galėtų apmokėti savo teisines išlaidas (žr. šio sprendimo 96 punktą).

b) Vyriausybė

310. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimas buvo pagrįstas ir atitiko įstatymo reikalavimus, siekiant užtikrinti civilinį ieškinį ir galimą turto konfiskavimą arba išplėstinį turto konfiskavimą. Bylose, susijusiose su sunkiais nusikaltimais ar įtarimais korupcija, prokuroras pagal įstatymą turi imtis priemonių galimam civiliniam ieškiniui užtikrinti (žr. šio sprendimo 124 punktą). Be to, civilinį ieškinį galima pateikti iki įrodymų tyrimo pirmosios instancijos teisme pradžios (žr. šio sprendimo 129 punktą). Ikiteisminio tyrimo metu apklaustas sveikatos apsaugos ministras teigė, kad ministerija patyrė ne tik turtinę žalą, bet ir žalą savo reputacijai, buvo pakirstas visuomenės pasitikėjimas ja. Todėl Vyriausybė teigė, kad buvo

galima pagrįstai tikėtis, jog galimo civilinio ieškinio suma gali viršyti 303 360 EUR.

311. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjui buvo leista naudotis savo automobiliu (žr. šio sprendimo 36 punktą) ir tam tikra, minimalią mėnesinę algą atitinkančia, pinigų suma (žr. šio sprendimo 41 punktą). Tai, kad jis galėjo būti pripratęs prie aukštesnio pragyvenimo lygio, nėra pakankamas pagrindas pripažinti apribojimą neproporcingu. Be to, bylą perdavus nagrinėti teismui, apribojimai buvo laipsniškai panaikinti ir liko areštuota tik suma, atitinkanti Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktą civilinį ieškinį (žr. šio sprendimo 51, 55 ir 56 punktus).

312. Atsakydama į pareiškėjo teiginį, kad laikinas nuosavybės teisių apribojimas buvo taikytinas ir jo būsimomis pajamomis (žr. šio sprendimo 308 punktą), Vyriausybė nurodė, kad tokios pajamos nebūtinai turėjo būti pervestos į areštuotas banko sąskaitas, nes buvo kitų galimų būdų atitinkamiems mokėjimams atlikti. Vyriausybė taip pat nurodė, kad pareiškėjas galėjo prašyti valdžios institucijų pakeisti namų arešto sąlygas ir leisti jam apsigyventi pigesniame bute (žr. šio sprendimo 309 punktą). Galiausiai Vyriausybė pažymėjo, kad jis sėkmingai surinko lėšų savo teisinėms išlaidoms padengti (žr. šio sprendimo 96 punktą).

2. Teismo vertinimas

a) Apribojimo faktas ir taikytina taisyklė

313. Pareiškėjas skundėsi dėl jo turto (banko sąskaitų ir automobilio) arešto nuo 2020 m. liepos 22 d. iki 2022 m. kovo 25 d. (žr. šio sprendimo 36 ir 56 punktus). Vyriausybė neginčijo, kad šia priemone buvo apribotos jo teisės pagal Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnį. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad pareiškėjo turto areštas iškėlė valstybės atsakomybės klausimą ir apribojo jo teisę netrukdomai naudotis savo nuosavybe. Todėl taikytinas Pirmojo protokolo 1 straipsnis (žr., *mutatis mutandis*, *Karahasanoğlu prieš Turkiją*, Nr. 21392/08 ir dar dvi, § 142, 2021 m. kovo 16 d.).

314. Baudžiamojo proceso metu paskirtą nuosavybės teisių apribojimą Teismas laiko priemone, susijusia su turto naudojimo kontrole, todėl ji patenka į Pirmojo protokolo 1 straipsnio antrosios pastraipos taikymo sritį (žr. *Akshin Garayev prieš Azerbaidžaną*, Nr. 30352/11, § 53, 2023 m. vasario 2 d.; *Căpățînă prieš Rumuniją*, Nr. 911/16, § 48, 2023 m. vasario 28 d., ir ten nurodytas bylas).

b) Ar apribojimas buvo nustatytas įstatymu

315. Teismas pakartoja, kad pagal Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnį bet koks valdžios institucijos nustatytas teisės netrukdomai naudotis nuosavybe apribojimas turi būti teisėtas. Bendrieji principai, susiję su teisėtumo reikalavimu, buvo apibendrinti byloje *Lekić prieš Slovėniją*

([DK], Nr. 36480/07, §§ 94–95, 2018 m. gruodžio 11 d., ir ten nurodytos bylos).

316. Teismas taip pat pakartoja, kad teisėtumo principas taip pat suponuoja tam tikrą galiojančių vidaus teisės nuostatų kokybę. Teisės normos, kuriomis grindžiamas apribojimas, turėtų būti pakankamai prieinamos, tikslios, o jų taikymas – numatomas. Visų pirma, teisės norma yra „numatoma“, jei ji užtikrina tam tikrą apsaugą nuo savavališkų valdžios institucijų apribojimų (ten pat, § 95).

317. Šioje byloje laikinas pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimas buvo grindžiamas BPK 116, 151 ir 170 straipsniais (žr. šio sprendimo 124–130 punktus) ir Baudžiamojo kodekso 72 ir 72³ straipsniais (žr. šio sprendimo 101 ir 102 punktus).

318. Teismas pažymi, kad BPK įtvirtinta bendroji taisyklė, jog bet kokios procesinės prievartos priemonės turi būti taikomos tik tada, jei jos yra būtinos (žr. šio sprendimo 103 punktą). Tačiau nei teisės nuostatose, kuriomis buvo grindžiamas prokuroro sprendimas, nei kituose procesiniuose dokumentuose, kuriais šalys rėmėsi savo pastabose Teismui, nenurodyta, ar prokuroro įgaliojimai apriboti pareiškėjo nuosavybės teises baudžiamojo proceso metu yra kaip nors ribojami (žr. prokuroro motyvus, išdėstytus šio sprendimo 40 punkte ir, *mutatis mutandis*, *Zlinsat, spol. s r.o. prieš Bulgariją*, Nr. 57785/00, § 99, 2006 m. birželio 15 d.), pavyzdžiui, reikalavimu nustatyti pagrįstą proporcingą santykį tarp tariamai neteisėtai įgyto turto ir areštuojamo turto arba teisingą pusiausvyrą tarp poreikio užtikrinti civilinį ieškinį arba galimą turto konfiskavimą ir įtariamąją galimybę patenkinti savo pagrindinius poreikius. Nors BPK 151 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad negalima apriboti nuosavybės teisės į įtariamąjį ar jo šeimai būtinus daiktus (žr. šio sprendimo 125 punktą), Teismas nebuvo informuotas, kokie daiktai gali patekti į šią kategoriją (plg. *Nedyalkov ir kiti prieš Bulgariją* (nut.), Nr. 663/11, § 56, 2013 m. rugsėjo 10 d.). Jam taip pat nepateikta jokių nacionalinių teismų praktikos pavyzdžių, kurie padėtų paaiškinti šiuos klausimus. Dėl šių aplinkybių Teismui kyla tam tikrų abejonių, ar vidaus teisėje užtikrinta tinkama apsauga nuo savivalės (žr., *mutatis mutandis*, *Markus prieš Latviją*, Nr. 17483/10, § 73, 2020 m. birželio 11 d.; *Imeri prieš Kroatiją*, Nr. 77668/14, § 74, 2021 m. birželio 24 d.).

319. Kaip bebūtų, Teismas mano, kad klausimas dėl teisės kokybės yra antraeilis, palyginti su ginčijamos priemonės būtinumo klausimu pareiškėjo byloje (žr., *mutatis mutandis*, *Sekmadienis Ltd. prieš Lietuvą*, Nr. 69317/14, § 68, 2018 m. sausio 30 d., ir ten nurodytą teismo praktiką). Todėl, pareiškėjui nepateikus jokių argumentų dėl teisės normų prieinamumo ar numatomumo, Teismas pripažįsta, kad jo nuosavybės teisių apribojimas atitiko įstatyme nustatytas sąlygas, kaip reikalaujama Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnyje.

c) Ar apribojimu siekta teisėto tikslo

320. Vyriausybė teigė, kad ginčijamu apribojimu buvo siekiama užtikrinti galimybę patenkinti civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje arba galimybę taikyti turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą, jei būtų nustatyta, kad koks nors pareiškėjo turtas buvo įgytas neteisėtai (žr. šio sprendimo 310 punktą). Teismas pripažįsta, kad tai buvo teisėti tikslai, susiję su viešuoju interesu (žr. *Călin prieš Rumuniją*, Nr. 54491/14, § 73, 2022 m. balandžio 5 d.; *Căpățînă*, minėta pirmiau, § 52).

321. Todėl Teismas konstatuoja, kad ginčijamu apribojimu buvo siekiama užtikrinti teisėtą bendrąjį interesą Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio prasme.

d) Ar apribojimas buvo proporcingas siekiamam tikslui

322. Teismas primena, kad teisės netrukdomai naudotis nuosavybe apribojimas visada turi užtikrinti „teisingą pusiausvyrą“ tarp visuomenės poreikių ar bendrojo visuomenės intereso ir asmens pagrindinių teisių apsaugos reikalavimų. Visų pirma, būtinas pagrįstas proporcingas santykis tarp taikomų priemonių ir tikslo, kurio siekiama bet kokia priemone, kuria iš asmens atimama jo nuosavybė (žr., be daugelio kitų, *Vistiņš ir Perepjolkins prieš Latviją* [DK], Nr. 71243/01, § 108, 2012 m. spalio 25 d.).

323. Šioje byloje Teismas mano, kad viso pareiškėjo turto, t. y. visų jo banko sąskaitų, kuriose buvo 350 000 eurų, ir visų būsimų pajamų, taip pat automobilio, areštas pagal savo pobūdį buvo griežta ir ribojanti priemonė, galinti smarkiai pažeisti jo teises (žr. *Shorazova prieš Maltą*, Nr. 51853/19, § 114, 2022 m. kovo 3 d., ir ten nurodytą teismo praktiką). Konkrečiai nuo 2020 m. liepos 22 d. iki 2020 m. rugsėjo 10 d. jam nebuvo leista disponuoti jokiais banko sąskaitose esančiomis lėšomis. Teismą stebina tai, kad ginčijama priemonė buvo priimta neatsižvelgiant į pagrindinius pareiškėjo poreikius ir kad į šiuos poreikius iš dalies buvo atsižvelgta tik po to, kai jis pats pateikė prašymą prokurorui (žr. šio sprendimo 38–41 punktus). Nors Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas turėjo „kitų galimybių“ gauti pajamų (žr. šio sprendimo 312 punktą), ji nepatikslino, kaip jis būtų galėjęs gauti pajamų nepažeisdamas procesinės prievartos priemonės sąlygų.

324. Nuo 2020 m. rugsėjo 10 d. iki 2021 m. vasario 17 d. pareiškėjui buvo leista disponuoti 607 EUR per mėnesį, o nuo 2021 m. vasario 17 d. iki 2022 m. vasario 21 d. ši suma buvo padidinta iki 1 000 EUR per mėnesį (žr. šio sprendimo 41, 50, 51 ir 55 punktus). Akivaizdu, kad Teismas neturi vertinti, ar šių sumų pakako jo būtiniausiems poreikiams patenkinti. Kaip bebūtų, jis keletą kartų pateikė vidaus institucijoms dokumentus, kuriuose nurodė savo mėnesines išlaidas, be kita ko, nuomai, maistui, vaistams nuo vėžio ir teisinėms išlaidoms baudžiamajame procese padengti, nurodydamas, kad šioms poreikiams patenkinti jam reikia maždaug 6 000 EUR per mėnesį (žr. šio sprendimo 39, 44, 49 ir 54 punktus). Teismas mano, kad vidaus

institucijos privalėjo tinkamai įvertinti individualias pareiškėjo aplinkybes ir patvirtinamuosius dokumentus (žr., *mutatis mutandis*, *Apostolovi prieš Bulgariją*, Nr. 32644/09, § 103, 2019 m. lapkričio 7 d.). Tačiau valdžios institucijos niekaip nepagrindė, kodėl atmetė jo prašymą dėl šios sumos, pavyzdžiui, nenustatė, kad prašoma suma buvo per didelė, kad kurios nors iš nurodytų išlaidų negalėjo būti laikomos būtinomis arba kad dokumentų nepakako arba jie buvo nepatikimi (žr. šio sprendimo 41 ir 51 punktus).

325. Nacionalinės valdžios institucijos visišką pareiškėjo nuosavybės teisių apribojimą grindė tuo, kad, pirma, tariama nusikalstama veika padarytos žalos tiksliai suma nebuvo žinoma, kol nebuvo nepateiktas civilinis ieškinys, o pagal vidaus teisę toks ieškinys gali būti pateiktas iki įrodymų nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme pradžios (žr. šio sprendimo 129 punktą); antra, reikėjo įvertinti, ar pagal vidaus teisę kokiam nors kitam jo turtui galėjo būti taikomas konfiskavimas arba išplėstinis konfiskavimas (žr. šio sprendimo 101 ir 102 punktus).

326. Šiuo atžvilgiu Teismas primena, kad pagal nusistovėjusią jo praktiką, Teismo užduotis paprastai yra ne *in abstracto* įvertinti atitinkamą vidaus teisę ir praktiką, o nustatyti, ar dėl to, kaip ji buvo pritaikyta pareiškėjui arba jį paveikė, buvo pažeista Konvencija (žr. *Roman Zakharov prieš Rusiją* [DK], Nr. 47143/06, § 164, ECHR 2015, ir ten nurodytas bylas).

327. Teismas supranta nuo tariamos nusikalstamos veikos nukentėjusių asmenų interesų apsaugos svarbą ir pripažįsta, kad tokios apsaugos poreikis gali atsirasti dar prieš suteikiant oficialų nukentėjusiojo statusą arba prieš pareiškiant civilinį ieškinį įtariamajam. Tačiau jis pabrėžia, kad reikia užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp nukentėjusiųjų ar civilinių ieškovų teisių baudžiamajame procese ir įtariamojo ar kaltinamojo teisių. Tokios pusiausvyros nustatymas ypač svarbus tokiais atvejais kaip šis, kai pagal vidaus teisę civiliniam ieškiniui pareikšti buvo numatytas gana ilgas terminas ir kai toks ieškinys buvo pateiktas praėjus maždaug metams ir trims mėnesiams po to, kai buvo areštuotas visas pareiškėjo turtas (žr. šio sprendimo 53 punktą).

328. Teismas pažymi, kad šioje byloje Sveikatos apsaugos ministerijos tariamai patirtos turtinės žalos dydis (303 360 EUR) buvo žinomas nuo pat baudžiamojo proceso pradžios (žr. šio sprendimo 10 punktą). Jis atkreipia dėmesį į Vyriausybės argumentą, kad prieš pateikiant civilinį ieškinį nebuvo galima preziumuoti, kad jo suma bus lygi minėtai žalos sumai, nes civilinis ieškinys gali apimti ir neturtinę žalą (žr. šio sprendimo 310 punktą). Vis dėlto Teismas negali sutikti, kad viso pareiškėjo turto ir visų jo būsimų pajamų areštas, nenustačius pagrįsto proporcingumo santykio tarp jų ir sumos, gautos iš tariamos nusikalstamos veikos, užtikrino būtiną teisingą pusiausvyrą tarp konkuruojančių interesų (žr., *mutatis mutandis*, *Džinić prieš Kroatiją*, 38359/13, §§ 79–80, 2016 m. gegužės 17 d.). Vietoj to šia priemone aiškiai suteikta pirmenybė Sveikatos apsaugos ministerijos interesams, siekiant užtikrinti jos ieškinį (žr., *mutatis mutandis*, *JGK Statyba Ltd ir Guselnikovas*

prieš Lietuvą, Nr. 3330/12, § 143, 2013 m. lapkričio 5 d.) dar prieš jo pareiškimą.

329. Be to, Teismas pažymi, kad dėl pareiškėjui pareikštų įtarimų prokuroras privalėjo atlikti viso jo turto kilmės tyrimą (žr. šio sprendimo 144–146 punktus). Teismas pasirengęs pripažinti, kad vykstant tyrimui galėjo būti pagrindas areštuoti turtą, viršijantį sumą, gautą iš tariamos nusikalstamos veikos, kad būtų užtikrintas galimas išplėstinis turto konfiskavimas. Tačiau Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad tuo metu, kai buvo skirtas laikinas nuosavybės teisių apribojimas, turto tyrimas dar nebuvo atliekamas ir kad jis buvo pradėtas daugiau nei po mėnesio (žr. šio sprendimo 40 punktą). Bet kokių atveju iš Teismo turimų dokumentų matyti, kad šis tyrimas buvo baigtas 2020 m. lapkričio 19 d. (žr. šio sprendimo 52 punktą). Nors Teismas nebuvo informuotas apie jo išvadas, iš vėlesnių vidaus sprendimų matyti, kad nebuvo nustatyta jokių pagrindų taikyti išplėstinį konfiskavimą ar konfiskuoti kokį nors turtą, viršijantį 303 360 EUR sumą (žr. šio sprendimo 55 punktą). Šiuo atžvilgiu jis primena, kad atsižvelgiant į procesinių prievartos priemonių ribojantį pobūdį, jos turi būti panaikintos, kai tampa nebereikalingos (ten pat, § 130, ir ten nurodytos bylos). Tačiau net ir atlikus turto tyrimą, ginčijamo apribojimo mastas išliko nepakitęs iki 2022 m. vasario 21 d.

330. Galiausiai Teismas pažymi, kad 2022 m. vasario 21 d. Lietuvos apeliacinis teismas nusprendė, kad nėra teisinio pagrindo areštuoti pareiškėjo turtą, viršijantį 303 360 EUR, t. y. Sveikatos apsaugos ministerijos pareikšto civilinio ieškinio sumą (žr. šio sprendimo 55 punktą). Tačiau nepaisant šios išvados, Lietuvos apeliacinis teismas paliko galioti trijų pareiškėjo sąskaitų, kuriose iš viso buvo 320 000 EUR, areštą. Todėl iki 2022 m. kovo 25 d. (žr. šio sprendimo 56 punktą) be jokio akivaizdaus pagrindo buvo areštuota 16 640 EUR suma.

331. Visos pirmiau nurodytos aplinkybės kartu leidžia Teismui daryti išvadą, kad laikinas pareiškėjo banko sąskaitų, įskaitant jo būsimas pajamas, ir automobilio areštas nuo 2020 m. liepos 22 d. iki 2022 m. kovo 25 d. neužtikrino teisingos pusiausvyros tarp bendrojo visuomenės intereso ir pareiškėjo pagrindinių teisių apsaugos reikalavimų.

332. Todėl buvo pažeistas Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnis.

VII. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

333. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„[j]eigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjas

334. Pareiškėjas pareikalavo atlyginti 49 016,94 EUR dydžio turtinę žalą, susidedančią iš šių dalių:

34 542 EUR pajamų, kurias jis būtų gavęs už darbą POLA 2020 m. liepos–gruodžio mėn. laikotarpiu – jis nurodė, kad negalėjo dirbti šio darbo, nes jam buvo uždrausta lankytis bet kokiose Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose įstaigose (žr. šio sprendimo 20 punktą);

768,94 EUR už delspinigius, kuriuos jis turėjo sumokėti mokesčių inspekcijai, nes dėl turto arešto negalėjo sumokėti mokesčių laiku (žr. šio sprendimo 57 punktą);

13 706 EUR už ikiteisminio tyrimo metu areštuoto turto nuvertėjimą. Pareiškėjas nurodė, kad 77 000 EUR suma buvo areštuota nepagrįstai ir kad nuo 2020 m. liepos mėn. iki 2022 m. kovo mėn. šio turto vertė sumažėjo 17,8 %. Jis nurodė, kad naudojosi Lietuvos statistikos departamento pateiktu oficialiu infliacijos indeksu ir pateikė nuorodą į jo interneto svetainėje esančią skaičiuoklę.

335. Pareiškėjas taip pat pareikalavo atlyginti neturtinę žalą. Jis teigė, kad dėl valdžios institucijų padarytų jo teisių pažeidimų jis patyrė nepataisomą žalą savo reputacijai, kančią ir nusivylimą ir kad šie pažeidimai turėjo didelį neigiamą poveikį jo sveikatai ir paskatino vėžio paūmėjimą, kaip matyti iš jo medicininių dokumentų (žr. šio sprendimo 167 punktą). Jis pareikalavo 1 000 EUR už kiekvieną mėnesį, kai buvo pažeidžiamos jo teisės. Pareiškėjo teigimu, tuo metu, kai jis pateikė Teismui reikalavimą dėl teisingo atlyginimo (2022 m. lapkričio 16 d.), ši suma siekė 28 000 EUR.

b) Vyriausybė

336. Vyriausybė teigė, kad baudžiamojo proceso metu pareiškėjui nebuvo uždrausta teikti paslaugas POLA, todėl tariamo pajamų netekimo nenulėmė kokie nors pažeidimai, kuriuos galėtų nustatyti Teismas.

337. Be to, ji teigė, kad prašoma 13 706 EUR suma infliacijai kompensuoti negali būti laikoma pagrįsta ir faktiškai patirta. Konkrečiai Vyriausybė nurodė, kad skirtumas tarp 2019 m. ir 2020 m. metinės infliacijos buvo 0,2 %, o 2021 m. infliacija buvo 4,7 % didesnė nei 2020 m., todėl pareiškėjo nurodytas 17,8 % infliacijos rodiklis buvo nepagrįstas.

338. Dėl neturtinės žalos Vyriausybė teigė, kad ne visi pareiškėjo nurodyti pažeidimai buvo tęstiniai ir kad jo pasiūlytas skaičiavimo metodas negali būti laikomas teisingu.

2. Teismo vertinimas

a) Dėl turtinės žalos

339. Teismas primena, kad turtinės žalos atveju turi būti aiškus priežastinis ryšys tarp reikalaujamos žalos ir nustatyto Konvencijos pažeidimo (žr. *O'Keeffe*, minėta pirmiau, § 201). Šioje byloje jis nenustatė Konvencijos pažeidimo dėl draudimo pareiškėjui lankytis Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose įstaigose ir šio draudimo poveikio jo galimybėms dirbti POLA. Todėl jis atmeta pareiškėjo reikalavimą dėl negautų pajamų.

340. Teismas taip pat pakartoja, kad pareiškėjas turėtų pateikti atitinkamus dokumentus, kad įrodytų, kiek įmanoma, ne tik žalos faktą, bet ir jos sumą ar vertę (žr. *Milosavljev prieš Serbiją*, Nr. 15112/07, § 67, 2012 m. birželio 12 d.). Jis pažymi, kad pareiškėjas savo teiginiui dėl turto nuvertėjimo pagrįsti pateikė nuorodą į Lietuvos statistikos departamento interneto svetainėje esančią skaičiuoklę. Tačiau jis nepateikė jokių oficialių dokumentų ar ekspertų išvadų, kad Teismas galėtų nustatyti infliacijos lygį atitinkamu laikotarpiu ir įvertinti šioje dalyje pateikto reikalavimo tikslumą. Todėl Teismas mano, kad pareiškėjo reikalavimas dėl turto nuvertėjimo yra nepagrįstas, ir jį atmeta.

341. Tačiau Teismas konstatavo pareiškėjo teisių pagal Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnį pažeidimą dėl jo nuosavybės teisių apribojimo ikiteisminio tyrimo metu. Vyriausybė neginčijo, kad dėl šios priemonės jis negalėjo laiku sumokėti mokesčių ir dėl to jam teko mokėti delspinigius. Todėl Teismas įsitikinęs, kad tarp nustatyto pažeidimo ir pareiškėjo reikalaujamos 768,94 EUR turtinės žalos sumos yra aiškus priežastinis ryšys. Todėl jis priteisia jam šią sumą.

b) Dėl neturtinės žalos

342. Teismas pažymi, kad anksčiau jis yra priteisęs neturtinę žalą bylose, kuriose pareiškėjai prašė ją priteisti, tačiau tikslią sumą paliko Teismo nuožiūrai (žr. *Nagmetov prieš Rusiją* [DK], Nr. 35589/08, § 72, 2017 m. kovo 30 d., ir ten nurodytas bylas; *Ābele prieš Latviją*, Nr. 60429/12 ir 72760/12, §§ 85–86, 2017 m. spalio 5 d.).

343. Šioje byloje Teismas nustatė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies, 8 ir 10 straipsnių bei Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio pažeidimus. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad dėl šių pažeidimų pareiškėjas patyrė neturtinę žalą. Vertindamas teisingumo pagrindais, šiuo atžvilgiu Teismas jam priteisia 26000 EUR.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

1. Šalių teiginiai

344. Pareiškėjas pareikalavo 12 782,16 EUR vidaus procese ir Teisme patirtoms bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti. Jis pateikė atitinkamų sąskaitų faktūrų, kurias išrašė jo advokatai, kopijas.

345. Vyriausybė teigė, kad, kaip pripažino pats pareiškėjas, jis sėkmingai surinko lėšų savo bylinėjimosi išlaidoms padengti (žr. šio sprendimo 96 punktą). Todėl, nesant jokių įrodymų, kad jis ketina grąžinti paaukotas lėšas, bylinėjimosi išlaidų priteisimas lemtų nepagrįstą praturtėjimą.

2. Teismo vertinimas

346. Atsižvelgiant į Teismo praktiką, bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimas pareiškėjui priteisiamas tik tuo atveju, jei nustatoma, kad jos buvo išties patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio (žr., be kitų, *L. B. prieš Vengriją* [DK], Nr. 36345/16, § 149, 2023 m. kovo 9 d.).

347. Šioje byloje nebuvo ginčijama, kad pareiškėjas per internetines sutelktinio finansavimo akcijas surinko daugiau kaip 70 000 EUR savo bylinėjimosi išlaidoms vidaus procese ir Teisme padengti (žr. šio sprendimo 96 punktą). Jis neteigė, kad prašoma bylinėjimosi ir kitų išlaidų suma nebuvo padengta surinktomis lėšomis arba kad jis įsipareigojo šias aukas grąžinti (žr., *mutatis mutandis, Macatė prieš Lietuvą* [DK], Nr. 61435/19, § 229, 2023 m. sausio 23 d.).

348. Tokiomis aplinkybėmis Teismas negali konstatuoti, kad pareiškėjo prašomos bylinėjimosi ir kitos išlaidos buvo išties patirtos. Todėl jis atmeta šį reikalavimą.

C. Palūkanos nevykdant įsipareigojimų

349. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridodant tris procentinius punktus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI:

1. *Skelbia* skundus dėl Konvencijos 3 straipsnio laikotarpio nuo 2022 m. liepos 29 d. iki rugpjūčio 18 d. atžvilgiu, Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies, 8 ir 10 straipsnių bei Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio priimtinais, o likusią peticijos dalį – nepriimtina.
2. *Nusprendžia*, kad Konvencijos 3 straipsnis nebuvo pažeistas.
3. *Nusprendžia*, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis.

SPRENDIMAS NARBUTAS PRIEŠ LIETUVĄ

4. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.
5. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis.
6. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnis.
7. *Nusprendžia*:
 - (a) atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi pareiškėjui sumokėti toliau nurodytas sumas:
 - (i) 768,94 EUR (septynis šimtus šešiasdešimt aštuonis eurus ir devyniasdešimt keturis centus) ir bet kokius taikytinus mokesčius turtinei žalai atlyginti;
 - (ii) 26 000 EUR (dvidešimt šešis tūkstančius eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
 - (b) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentinius punktus.
8. *Atmeta* likusią pareiškėjo reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2023 m. gruodžio 19 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Hasan Bakırcı
Kanceleris

Arnfinn Bårdsen
Pirmininkas